AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

1956 YILINDA

15

Ev ve Apartman Dairesi

— İkramiye ve kredili —

Ayrıca zengin para ikramiyeleri

AKBANK

(Tafsilât gişelerimizde)

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Sene : 2, Cilt: VI, Sayı : 98

Rüzgarlı Sok. Ovehan

Kat : 3 Daire : 7
P. K. 582 — Ankara
Tel : 15221 (Başyazar)
18992 (Yazı İşleri ve İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

İmtiyaz Sahibi :
Metin TOKER
*
Umumi Neşriyat Müdürü :
Hamdi AVCIOĞLU
*
Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :
Yusuf Ziya ADEMHAN
*
Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ
*
Karikatür :
TURHAN
*
Fotoğraf :
Hüseyin EZER
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI
*
Klişe :
Doğan Klişe ATELYESİ
*
Müessese müdürü :
Mübin TOKER
*
Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

İlan Şartları :
4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira
Kapak içi 300 lira metin sayfaları Santimi 4 lira
*
Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Yeni Matbaa — Ankara

Kapak resmimiz :
Pertev Apaydın
Eli değnekli adam

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

İç sayfalarda "Okuyucularımızdan Mektuplar" sütununda alaka uyandırıcı bir tenkide rastlayacaksınız. Tenkidin hedefi AKİS mecmuasıdır, gayet dostane bir şekilde dikkatimizi çekmektedir: Şahsiyat yapıyorsunuz. Evet, batı demokrasilerindeki ölçüyü aşmıyorsunuz ama, yaptığınız gene de şahsiyattır. Yapmasanız olmaz mı?.

Bu suale verilecek cevap şudur: Olmaz! Zira okuyucumuzun kullandığı manada şahsiyat yapmak demokratik basının başlıca vazifelerinden biridir. Yalnız totaliter rejimlerdedir ki devlet adamları husus! hayatlarını bir ata perdesiyle örterler. Yalnız oralardadır ki hesabı verilmesi gereken bir takım hareket "dokunulmaz" etiketi altında gözlerden kaçırılır. Ama rejim demokrasi oldu mu, uzaktan bakılınca tamamiyle hususi gibi görünen bir takım ef'alin hesabını politika adamlarından sormak herkesin hakkı haline gelir. Bu politika adamlarına iktidar mensupları kadar muhalefet ileri gelenleri de dahildir. Onların da uygunsuz görülecek hareketlerini tenkid etmek basın için belli başlı vazifelerden biridir.

O halde vazife almış şahsiyetlerin mahremiyetleri bulunmaz mı? Onların tamamile hususi bir hayatları olmaz mı? Elbette ki olur. Ancak bunlar umumi hayata ve vazifelerine en hafif şekilde temas etti mi derhal ele alınır ve didik didik didiklenir. Demokrasilerde her bakımdan temiz bir yaşayışa sahip olanlar politikaya atımalıdırlar. Hususi hayatı rezaletlerle dola bir parti ileri geleni günün birinde tepetakla olmaktan kendisini asla kurtaramaz. Üzerinde "dokunalmaz" etiketi bulunan dosyalar ise o kadar azdır ki...

Mecliste Başbakanlık bütçesi görüşülürken Meclisin karşısındaki otelin payiyonunda içki içerek numara seyreden bir Başbakanı bu hareketinden dolayı tenkid etmek, onun hususi hayatına karışmak sayılamaz. Sevgilisinin resmi davetlere çağırılması için elçileri zorlayan bir Dış İşleri Bakanı da umumî efkâra hesap vermekle mükelleftir. Hele bir bakan alâkalı bulunduğu kadını resmi makam otomobiliyle gezdirir, ona başka resmî arabalar tahsis ettirirse bunun hususî hayatla ne alâkası kalır, lütfen Söyler misiniz? Herkes boşaltabilir, ama bir bakanın boşanma dâvası gazetelerde geniş yer işgal eder. Hele bir başka kudretli, zatın narada rahat kalabilmek için ailesini dışarda ikamete mecbur etmesi ondan bu imkanı nasıl bulduğunu sormayı icap ettirir. Aynı şekilde bir muhalif politikacı hakkında da ahlakıyla alâkalı dedikodular varsa, bunların gerçek tarafını bulup çıkarmak basının hakkı, hatta vazifesidir.

Zira bu gibi adamların eline terkedilen şey sadece bizim, sadece sizin değil, bütün bir milletin mukadderatıdır ve çok zaman memleketlerin âtileri de bahis mevzuu kimselerin tesirinden kurtulmaz. Elbette ki onların, hususi hayatlarında dahi ne derece emniyet verici, ne derece dürüst ve mazbut olduklarım bilmek lâzımdır. Demokrasilerde mesuliyet mevkileri sefa sürülen, keyif çatılan yerler değildir. Bilâkis insan oralarda sırça köşkte, hatta diken üzerinde oturur gibidir. Herkesi, her zaman mutlaka tatmin etmek gerekir. Hususî hayat çok vakit bir kenara bırakılır. Kralların, Devlet başkanlarının beynelmilel aşk maceraları geçirdikleri, tanınmış sanatkârlardan kendilerine dost tuttukları ve onlarla "affiche" oldukları devir çoktan kapanmıştır. İrlandalıların göz bebeği olan ve Home Rule politikasının en hararetli müdafii sayılan Parnell'in tamamile ailevi bir meseleden dolayı itibarını kaybettiği unutulmamalıdır. Çünkü insanlar her şeylerini emanet ettikleri kimselerden bu şerefe lâyık olmalarını isterler ve çok zaman onlara, başkalarına tanıdıkları hakları tanımazlar. Amme vazifesi almak, banlara peşinen katlanmak demektir. Demokrasilerde köşenizden çıktınız mı, her bakımdan kusursuz bir insan olmakla mükellef hale gelirsiniz. Misalin en basitini alalım: çok içmek dahi herkesin hakkidir. Ama bir Devlet adamı, vazifesinin haricinde bile, hatta evinde yabancılara körkütük görünmemekle mükelleftir. Aksi halde perişan halini ertesi sabah çıkan gazetelerde okumayı göze almalıdır.

Şahsiyat yapmak!. Bu, son derece umumi bir tâbirdir. Şahsiyetlerle teker teker, hatta alelade vatandaşlar için hususi sayılan hayatlarına varıncaya kadar alâkadar olmak kötü manasıyla şahsiyat yapmak değildir. Amme vazifesi alanlar, onların hepsinin hesabını vermekle mükelleftirler. Yerleşmiş bir takım âdetlerin, usullerin üstüne çıkmalarına hür rejimlerde cevaz yoktur. Kapalı kapılar arkasında dahi rezalet yapmaları caiz değildir. Nasıl ki ellerindeki kudretler sizin veya bizim elimizdeki kudretin üstündedir; aynı şekilde sizden veya bizden daha dikkatli olmak, hususi hayatlarına itina göstermekle mükelleftirler. Zira sevgili AKİS okuyucuları milletin murakabesi tâ oradan başlar ve resmi hayatta rezalete hususi hayatta sefahatten geçilerek gidilir. İşte Mussolini, işte Peron, işte Faruk!. Aman o kapıyı kapalı tutalım.

Saygılarımızla. AKİS

Dış Politika

Bacadan girenler...

Bu haftanın başında pazartesi günü radyolarının havadis bültenini dinliyenler, okunan telgraflara evvelâ pek ehemmiyet vermediler. Hemen bütün havadis bültenleri protokol icabı Cumhurbaşkanımızla yabancı devlet başkanları arasında teati edilen mesajlarla başlıyordu. Gerçi bu sefer telgraflardan ötekinin altındaki imza Sovyetler Birliği Yüksek Sovyet Prezidiyumu başkanı Mareşal Voroşilof a aitti ama, gene de işin ehemmiyeti ilk bakışta anlaşılmıyordu. Zira alâka uyandıran taraf çekilen telgraf değil, telgrafın çekilme sebebiydi. İzmirin eski fahri hemşehrisi Mareşal Voroşilof a Türkiyeyi vaktiyle Ziyaret ettiği sırada bu paye verilmişti - Celâl Bayarı Türk - "Sovyet andlaşmasının 35 inci yıldönümü dolayısiyle tebrik ediyor, iyi dileklerini bildiriyordu. Hakikaten Türkiye ve Rusya 16 Mart 1921 de bir andlaşma imzalamışlardı. Rus devlet başkanından gelen telgrafı okuyanlar düşünseler düşünseler bu andlaşmanın iki memleket arasındaki münasebetlerde temel tası olduğunu, ve halen mer'i bulunduğunu düşünebilirlerdi. Sevimli Mareşalin hatırşinashğı, vefası, hafızası ve kibarlığı ancak buna delil teşkil edebilirdi. Halbuki imzalanmasının yıldönümü dolayısiyle Cumhurbaşkanına telgraf çekilen 1921 andlaşması bizzat Ruslar tarafından çoktan feshedilmiş, daha doğrusu uzatılması yolundaki teklifimiz reddedilerek yürürlükten kaldırılmıştı. Hadisenin bir yandan garip, diğer taraftan anlaşılması son derece kolay mahiyeti bundan ileri geliyordu. Sovyetler uzatmaya yanaşmadıkları bir andlaşmanın 35 inci imza yıldönümünü bir kutlama vesilesi yapıyorlardı. Zira maksadları bambaşkaydı. İşte bu başkalıktır ki hadiseyi haftanın en mühim meselesi haline getirdi.

Telgraflar Ankarada bir kaç gün saklandı. Nasıl yayınlanmaları gerektiği hususu Adnan Menderesin yurt dışında bulunması dolayısiyle kolayca kestirilemedi. Fakat yayınlanmaları lâzımdı; zira biz yayınlamazsak Ruslar yayınlıyacaklardı. Zaten asıl maksad da buydu. Nihayet radyo, pazartesi günü bunların metnini yerdi. Mareşal Voroşilof tebrikatını bildirdikten sonra Celal Bayarın şahsi sıhhatiyle Türk milletinin inkişafını . "samimiyetle" temenni ediyor, Türkiye Cumhurbaşkanı da ekselansa teşekkürle şahsi sıhhatiyle Sovyetler Birliği milletlerinin refahı hakkında "en iyi" dileklerim yolluyordu. Herşey protokole uygun cereyan etmişti.

Dostane makaleler

Yıldönümünün kutlanması telgraf teatisinden ibaret kalmadı. Rus basını da bu münasebetle son derece dostane neşriyatta bulundu. Rus basininin neşriyatının nasıl ayarlandığı bilindiğinden bunun manası son derece açıktı. Anadolu Ajansı Pravda ve İzvestia gazetelerinde, çıkan makalelerin de hülâsalarım verdi. Tazıların en mühimi İzvestiada çıkmıştı. Bunda müdafaa edilen tez şuydu: Bazı Türk çevrelerine göre Rusyanın Atlantik Paktı azası olan Türkiyeyle münasebetleri ancak pakt azalarının tamamiyle münasebetlerinin düzelmesiyle kabil hale gelirdi. Yani mesele bir Rus - Türk meselesi değil, bir Doğu-Batı meselesiydi. Halbuki meselâ Norveç veya Danimarka da aynı paktın esasıydılar, ama Sovyetler Birliğiyle çok dostane münasebet kurmuşlardı. - Danimarka başbakanı geçenlerde Moskovayı ziyaret etmiş ve Rus liderlerle içki yarışına girişmişti. - Bu iyi münasebetler her iki taraf için de son derece faydalı olmuştu. O halde, Türkiyeyle aynı şey niçin yapılamazdı?

Adnan Menderes
Düşünen adam

Mikoyan
Davetkar bakış

Gerek İzvestia, gerek Pravda 1921 den bu yana Rus - Türk münasebetlerinin bozulmasında kendi kabahatlerim görmüyor değillerdi.' Ama kanaatlerince bunda Türklerin de hissesi olmuştu. İzvestiaya bakılırsa sebeplerden biri "Türkiyenin Kemal Atatürk ve İsmet İnönü siyasetini terketmesi" idi. Pravda ise sebep diye bizim Atlantik ve Bağdat paktlarına girişimizi gösteriyordu. Fakat her iki gazetenin de vardığı netice Rusyayla Türkiye arasında eski iyi günlerin geri gelebileceğiydi. Sovyetler hiç bir tehlike teşkil etmiyorlardı ve bu iddialar "Türkiyenin milli menfaatleriyle ilgilenmiyen bazı yabancı çevrelerin uydurması" idi.

Tuhaf olan taraf Rus gazetelerinin bütün bunları ciddi ciddi yazmaları, Mareşal Voroşilof un da ciddi ciddi telgraf çekmesiydi. Zira hadiseler hiç de Moskovanın ifade ettiği gibi geçmemişti ve yakın tarih henüz hatıralardan silinmemişti.

Gösterilen misal: Polonya

Hakikaten, bugün imzalanma yıldönümü telgraf teatisine vesile olan 1921 andlaşmasının hitamı arefesinde Ankara hükümeti Moskovaya müracaat etmiş ve andlaşmanın uzatılmasını teklif etmişti. O tarihte Rusyada Stalin. Türkiyede İsmet İnönü hakimdi. İsmet İnönü son derece basiretli bir politikayla memleketini harpten uzak tutmuş ve Türkiyeye belki de İnönü'nde Atatürk'ün tabiriyle "milletin makus talihini yenerken" yaptığı hizmetin on misli büyüğünü yapmıştı. Ankara iki blok arasında tarafsız kalabilmiş, İsmet İnönü satranç oynar gibi taşları yerinde kullanmıştı. Harp iki blok arasında cereyan etmiş, fakat sonunda dünyayı gene iki blok arasında bırakmıştı. Almanların yerini Sovyetler almıştı. Türkiye batılılarla müttefikti; 1921 andlaşması uzatıldığı takdirde Ruslarla da müttefik olacak ve tarafsız siyasetim harp sonu devresinde de takip edecekti. İnönünün arzusu buydu. Bunun hem kendimize, hem batılılara, hem de Ruslara büyük faydası olacaktı. Fakat Rusyanın hakimi Stalin - ve onun baş yardımcısı Molotof - Türkiyeyi ikinci bir Polonya haline sokabileceklerini sanıyorlardı. Nitekim Sovyetlerin doğu vi-

layetleri ve Boğazlar üzerindeki mahut talepleri o tarihte ileri sürülmüş, 1921 andlaşmasının uzatılması bizim tarafımızdan talep edildiğinde de şu cevap verilmiştir:

"— Evvelâ Türkiye vereceğini versin, ittifakı ondan sonra düşünürüz!"

İşte bu teklif üzerinedir ki İsmet İnönü dünyada hemen herkes başka türlü düşünürken Ruslara mukavemetin pek âlâ kabil olduğunu görmüş ve Staline "Hayır" diyerek yüzünü batılılara çevirmişti. Türkiye böylece Rus taleplerini kabul etmemek cesaretini gösteren tek memleket oluyor ve bu suretle Amerikanın gözünü açıyordu. Sonradan Harriman'ın ifade edeceği gibi Ruslar doğu vilâyetleri ve Boğazları istediklerinde Amerikada "Eyvah, bir memleket daha Demir Perde gerisine geçiyor" diye esef edilmiş, fakat Ankara hükümetinin mukavemet ettiği görüldüğünde onu askeri yardımla destekleme lüzumu ortaya çıkmıştı. Truman doktrini ve meşhur 12 Mart 194,7 mesajı - Truman o tarihte Amerikan, Parlamentosuna Türkiye ile Yunanistana kendilerini müdafaa için kredi verilmesini teklif etmişti - bu lüzumun neticeleri olarak hazırlanmıştı.

1945 in karanlık günlerinde Türkiyeyi ikinci bir Polonya haline sokmak, ondan evvelâ bazı haklar ve bası toprak parçaları koparmak, sonra andlaşmayı uzatmaya yanaşmak teşebbüsü bu suretle akim kalmış ve Rus - Türk münasebetleri tamir kabul etmez şekilde bozulmuştu. Türklerde kaybolan, emniyet duygusuydu. Harbin sonunda iki blok arasında tarafsız kalmak ve harp içindeki akıllı siyaseti devam ettirmek gayesiyle çırpınan Türkiye batılıların tarafına adeta zorla itilmişti.

Sovyetler İsmet İnönüyü kendilerine mukavemet ettiğinden dolayı asla affetmemişler ve Stalin zamanında çıkardıkları ansiklopedilerde onu "Türk - Rus münasebetlerini bozan adam" diye vasıflandırmışlardı. Şimdi bu münasebetlerin bozulmasını "Türkiyenin Kemal Atatürk ve İsmet İnönü siyasetini terketmiş olması" na atfetmek Moskova hükümetinin yeni siyasetini açıkça göstermeğe yetiyordu.

Israrlı teklifler

Aşağı yukarı bir buçuk seneden beri Moskova hükümeti Türkiyeyle yeniden dostluk bağları kurabilmek için çırpınıyor ve el üstünden, el altından her çareye baş vuruyordu. Ruslar bir yandan iktidar partisi ileri gelenlerine, diğer taraftan muhalefet liderlerine kur yapıyor, dostluk gösterilerinde bulunuyorlardı. Doğrusu istenilirse kendilerine hiç kimse fazla yüz vermiyordu. Zira herkesteki kanaat meselenin bir Rus - Türk meselesinden ziyade bir Doğu-Batı davası olduğu merkezindeydi. Buna rağmen Ruslar ümidlerini kesmiyor, kendilerine kapı gösterilse bacayı deniyorlardı. Bir delik bulabilseler, hemen içeri dalacaklardı. Fenerbahçe kulübünün D.P. milletvekillerinden olan sabık başkanı Osman Kavrakoğluna kulübün futbol takımını Moskovaya davet ettiklerini bildirdiler. Bir kokteyl partide İsmet İnönüye Rusyaya bir Türk parlamento heyetini çağırmak istediklerini ifade ettiler. İsmet İnönü de o zaman, bu hususu hükümet azası olan bir zatla Başbakana duyurdu. Ticaret Bakanını ziyaretle kendisine parlak tekliflerde bulundular. Bir yandan elçilik mensupları, diğer yandan Tass ajansının muhabiri gazete gazete dolaşıyor, Moskova hükümetinin iyi niyetinden bahsediyordu. Rusyada da gerek radyo, gerekse gazeteler Türkiyeyle iyi münasebet kurulmasını temenni ediyor, aranın bozulmasındaki suçu bilhassa Amerikalılara yüklüyordu. Teşebbüsler teşebbüsleri takip ediyor, Sovyetler ısrardan vaz geçmiyorlardı. Son derece hayırhah niyetlerle dolu görünüyorlardı. Gerginliği azaltmak, her iki tarafın menfaatineydi.

Tek Hakiki Dostumuz: Pakistan

Başbakan Adnan Menderesin şahsında Pakistan milletinin milletimize karşı gösterdiği yakınlık ve samimi sevgi kepimizi son derece mütehassis etmiştir. Şu satırların yazıldığı sırada Cumhuriyet hükümetini temsil eden heyet dost memlekette görülmemiş tezahüratla karşılanıyor, ağırlanıyordu. Tezahüratın görülmemiş olan tarafı dış cephesi değildir. Resmi ziyaretlerde halkı sokaklara dökmek, çocukların eline bayraklar vermek, şehirleri süslemek, parlak nutuklar çekmek ve büyük lâflar söylemek daima kabildir. Ama Pakistanda bütün bunlar Türklere karşı içten gelen bir hararetle ve samimiyetle yapılmaktadır. Fark buradadır.

Zira Pakistanda "Türk" denilince hemen herkesin içi titremektedir. Bu, İstiklâl Savaşımızdan bu yana daima böyle olagelmiştir. Türkiye uzun seneler Pakistanlılar için bir sembol, hattâ bir ideal yerine geçmiş, Atatürk onların da millî kahramanları arasında yer almıştır. Sonradan memleket hürriyete kavuştuğunda yakın alâka devam etmiş, milletler arasındaki dostluk bağları resmi andlaşmalarla takviye olunmuştur. İçinde yaşadığımız bölgede ve onan dışında pek çok memleketle müttefik vaziyetteyiz. Ancak bunların arasında sadece ve sadece Pakistandır ki hakikaten dosttur, hakikaten kardeştir, hakikaten güven vermektedir. Yarın veya öbür gün hükümetlerin politikaları değişebilir, şu veya bu milletle olan ittifakımız bozulur, hattâ onun yerini düşmanlık alır. Son bir kaç sene içinde bunlar hep görülmüştür. Yunanlılarla yaklaşmamızın acı sonu gözlerin önündedir. Ama Pakistanla münasebetlerimizin hiç bir zaman bugünkü halinden başka türlü olmasına imkân yoktur. Zira başkalariyle dostluklarımızı devlet kurmuştur; Pakistanla ise millet millete dostuz ve bu dostluğu bozmak hiç bir hükümetin iktidarında değildir.

Pakistanlıların bize karşı duydukları hisler İstiklâl Savaşımızdan sonra dünyanın bütün *bir* parçası üzerinde oynayabileceğimiz, fakat oynayamadığımız rolü de açık şekilde ortaya koymaktadır. Bizim gibi istiklallerine susamış, onu elde etmeye azmetmiş müslüman milletler bizi kendilerine öncü olarak almaya hazırdırlar. Bugün Pakistanda nasıl "Türk" denilince iç titriyorsa aynı şekilde başka memleketlerde de kurtuluş hareketimize ve Atatürke, Atatürk inkılâplarına karşı büyük bir hayranlık besleniyordu. Bu hisler dış politika mızda daha fazla kaale alınsaydı ihtimal ki etrafımızda şimdi sağlam bir emniyet çemberine sahip olurduk.

Pakistana hiç bir Türk gitmemiştir ki bir sevgi halesiyle çevrelenmesin. Devlet adamından sporcusuna, gazetecisinden politikacısına orada sıcak bir alâka görmüş, hakikaten candan sevgiyle karşılanmıştır. Hattâ dünyanın her hangi bir yerinde bir Türkle karşılaşan Pakistanlı onun en yakın arkadaşı olmuş, milletimize karşı beslediği hisleri o Türkün şahsın-da ifade etmiştir. Bu dostluk daima sunilikten uzak kalmış, daima hararetli olmuştur. Pakistanlılar bizi milletçe adım adım takip etmiş, iyi günlerimizde bizimle beraber sevinmiş, acı günlerimizde üzülmüştür.

Bu hislerin karşılıklı olduğunu görmemeye imkân yoktur. Aynı alaka Türkiyede ve Türkler tarafından Pakistana ve Pakistanlılara her zaman gösterilmiştir. Nasıl Türkiye Pakistanı kendisine her türlü ivazın üstünde dost ve kardeş sayıyorsa, aynı şekilde Pakistan da Türkiye hakkında eş telâkkiye sahip olabilir. Memleketlerimiz yirminci asrın ortasında birbirlerine artık o kadar da uzak değildir. Aynı politikayı takip etmemiş bizi daha da yakınlaştırmaktadır. İşte bn yüzdendir ki Pakistanlıların istiklale doğru gidişlerinin son merhalesini teşkil eden cumhuriyetlerinin kuruluşunu içten bir alâkayla karşılıyor ve istikbalin kendilerine daha iyi günler, daha çok refah ve saadet getirmesini can-ı gönlüden temenni ediyoruz.

Rusya hiç kimse için tehlike teşkil etmiyordu. Bilâkis bütün arzusu sulhtan ibaretti. Hele komşularıyla iyi geçinmek, politikasının temelini teşkil ediyordu.

Mareşal Voroşilofun telgrafı perde arkasında gelişen bu teşebbüslerin aleniyete vurulmasından ibaretti. Hele Stalin takbih olunduktan sonra bütün kabahati ona yüklemek de kolaylaşıyordu. Stalin Türkiyeyle bozuşmakla hata etmişti. Şimdi Krem--ine başkaları hakimdi, onun için "Stalin politikası" modası geçmiş hale gelmişti. Kruçef ve arkadaşlarının prensibi "Yurtta sulh, cihanda sulh" idi. Bu sulhu evvelâ komşular arasında gerçekleştirmek gerekti. İşte Rusya Türkiyeye alenen elini uzatıyordu. Yeni liderler bunu yaparken bilhassa memleketimizin içinde bulunduğu ekonomik güçlüklerin, Mısırın iki taraflı politika neticesinde elde ettiği kazançların ve Amerikanın kredi vermemesinin kendileri için müsait bir hava yarattığı kanaatlideydiler.

Geçmiş zaman olur ki...

Teati edilen telgrafların okunmasını müteakip gazetelerin Ankara muhabirleri hükümet çevrelerindeki aksülamele ait haberler verdiler. Halbuki aslında ne Başbakan Adnan Menderes ve ne de Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Muharrem Nuri Birgi Ankarada bulunduğundan hiç kimse tefsir yapacak vaziyette değildi. Zira dış politikamız hakkında ancak bu iki kişi selahiyetle konuşabilirdi. Haberler tahminlerden ileri gitmemektedir. Bu sırada Menderesin Pakistanda Mikoyanla görüşeceği ihtimali ortaya çıkarıldı. Rusların yeni sulh taarruzuyla elde etmek istedikleri netice umumi politikalarında güttükleri gayeden farklı değildir: rahat nefes almak için zararsız, bir istirahat, Bunu temin maksadiyle - kredi açmak dahil - bir çok fedakarlığa katlanmaya hazırdırlar. Fakat Tükiyenin durumu 1945 ten bu yana çok değişmiştir. Bütün harp boyunca ve harbi takip eden senelerde kendi kendimize yetecek durumdaydık ve tamamiyle müstakil bir politika takip etmek imkânlarım elimizde tutuyorduk. Halbuki bugün külliyetli bir dış yardıma muhtaç haldeyiz. Eğer harp içinde vaziyetimiz bu olsaydı iki blok arasında tarafsız kalmamız elbette ki mümkün olmazdı. Mutlaka ekonomimizi bağladığımız tarafın tavsiyelerine uygun şekilde hareket etmek zorunda kalırdık. Bu bakımdan Rusların iyi niyetlerinden emin dahi bulunsak 1945 politikasına dönmemiz kabil değildir, İçinde bulunduğumuz ekonomik sıkıntılar elimizi kolumuzu kısmen bağlamaktadır. Zira yeni bir politika takip etmek, bizi batıdan gelen yardımlardan mahrum bırakabilir ki bunların yerine doğudan gelecek yardımları kabul etmek hiç bir hükümetin yapabileceği iş değildir.

Kaldı ki Rusların da manevra yapmakta oldukları ve mutadlarının dostluk kurmaktan ziyade bizi tecrid etmek olduğu açıktır. Kremlinin yeni sakinleri bu oyunu dünya çapında oynamaktadırlar. NATO içinde Türkiyenin vaziyetinin ne Norveçle ve ne de Danimarkayla kıyaslanabileceğini elbette Pravda da bilir, İzvestia da... Ayrıca memleketimize Orta Doğudaki vaziyeti hususi bir ehemmiyet vermektedir. Bunlardan başka gizli komünist faaliyetine maruz bulunan Türkiyede Moskovayla aşırı dostluk tehlikesiz değildir.

Gerçi hükümetin aleniyete vurulan Rus teklifleri kargısında nasıl bir vaziyet alacağı henüz belli olmamıştır ve Başbakanın Pakistandan dönüşünden evvel de bir karar alınmıyacaktır ama, Mareşal Voroşilofun telgrafı fazla tesirli olmıyacaktır. Her halde Moskovayla 1921 andlaşmasına benzeyen yeni bir andlaşma imzalayıp politikamızı değiştirmemiz ve Mısırın, yahut Yugoslavyanın, hatta Norveçin ve Danimarkanın yanında yer almamız beklenmemelidir. Bizi Amerikaya bağlayan pek çok şey vardır. Bu bakımdan Rus-Türk münasebetleri siyasi konjonktürdeki bütün farka rağmen hala Doğu-Batı münasebetlerinin heyeti umumiyesiyle sıkı sıkıya alâkalı kalmaktadır.

Muharrem Nuri Birgi
Bakanlığın sesi

Partiler

Açık havada laf

İki haftadan beri gazetelerimizi okuyanlar pek eğlenceli vakit geçiriyorlar. Meclisin kapanması münasebetiyle propaganda dağarcıklarını omuzlarına atıp yola revan olan ve bütün memleketi bir büyük miting meydanına çeviren politikacılarımız hakikaten boş laflar ediyor, bazen potlar kırıyor, arada sırada nükteler savuruyor, kimisi de cevherler yumurtluyor. D.P. Meclis Grubu Başkanı Dr. Burhanettin Onata bakılırsa köylümüzün beş sene içinde kilosu artmıştır, demek ki memlekette refah vardır. Onun vekili Muzaffer Kurbanoğlu ise muhaliflerin iktidara geçmek için demokratların cesedlerini çiğnemeleri gerektiği kanaatindedir. Bir diğer demokrata göre İsmet İnönü Mareşal Peten, Hür. P. ise kavanoz içinde turşudur. Bundan evvel "Azot fabrikası kuruyoruz ya, ispat hakkım ne yapacaksınız?" diye soran Atıf Benderlioğlu gözleri kamaşmış halde bu defa "partimiz hakikaten göz kamaştıracak bir muvaffakiyet yolundadır" vecizesini kullanıyor. Bu arada tabii siyasi ahlâklılardan ve ahlâksızlardan bahsediliyor, göklere çıkarılanlar ve yerlere batırılanlar oluyor, bütün bunlardan da en ziyade karikatüristlerimiz faydalanıyor. Son haftalarda ham madde sıkıntısı çekmeyen tek sınıf karikatüristlerimizdir.

Küçük nutukçuların yanında asıl alâka toplayan iki büyüklerdir. Bunlardan biri C.M.P. Genel Başkanı Osman Bölükbaşı, diğeri C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülektir. Her iki parti lideri de yanlarına gazetecileri almışlar ve dolaşmaya çıkmışlardır. Gittikleri yerde nasıl heyecanla karşılandıklarım görenler, milletin iktidardan ne kadar soğuduğunu kolaylıkla farkedebilirler. Hakikaten gerek Osman Bölükbaşı ve bilhassa gerek Kasım Gülek geçtikleri köy, kasaba ve şehirlerde gittikçe artan, üstelik samimi olan bir alâkayla karşılanıyorlar, uğurlanıyorlar. Sözleri alkışlar arasında dinleniyor. İktidarı tenkidleri haklı görülüyor, tasvip ediliyor. İhtimal ki hiç bir şey halkın ciddi bir sıkıntı içinde bunaldığım bundan daha iyi ortaya koyamazdı. Nitekim iktidar partisine mensup milletvekilleri de seçim bölgelerini son bıraktıklarından bu yana dahi biraz daha fazla muhalefete kaymış bulmaktan kendilerini alamamışlardır. Meclisin tatili, memleketin nabzının yoklanmasına vesile verdiğinden pek faydalı olmuştun. Şimdi beklenen, iktidar partisinin bu dersten faydalanıp faydalanmayacağı hususudur.

Cesareti kırılan D. P.

Meclis tatile girerken "gövde gösterileri" ne asıl hazırlanan parti muhalif partiler değil, D.P. idi. Halbuki İzmirde başlayan tecrübe, cesareti kırmışa benzemektedir. Nitekim o yolda yürünmekten vaz geçilmiş, sessiz sedasız çalışmak tercih edilmiştir. Gerçi demokrat hatiplerin sözlerine halk fazla aldırmadığı gibi bunları basın da daha ziyade "şakacı" tarafından belirtmekte, garip lafları bulup çıkarmaktadır. Bundan dolayı gazetelerin vazifelerini yapmadıkları yolunda yeniden hücumlar BEKLENEBILIR hatta bizim söylediklerimizi havadis diye dahi vermeyen gazetelere biz niçin kağıt, mürekkep çinkoko, kurşun veriyoruz?" sualini

soracaklar da çıkabilr. Ama bunu yapacak yerde basının alakasızlığını milletin alâkasızlığının delili ve akisi saymak çok daha yerinde olur. Hakikaten en tarafsızından en muhalifine kadar bütün gazeteler şu son iki hafta zarfında büyük manşetlerini Kasım Güleğe, Osman Bölükbaşına veya Fevzi Lutfi Karaosmanoğluna ayırmışlar, iktidar hatiplerine adeta üvey evlât muamelesi etmişlerdir. Bunun sebebi ilk "gövde gösterisi" fiyaskoyla neticelenen D.P. nin sinmiş bulunmasından ve yerini muhalefete terketmiş olmasından ibarettir. Bu durumu düzeltmenin tek çaresi D.P. nin gövdeyi bir yana bırakıp, şu baş meselesini nihayet halletmesinden ibaret kalmaktadır.

Kalkınan C. H. P.

Zira iktidar hatipleri "memleket kalkınıyor, vatan kalkmıyor, millet kalkınıyor" diye kendisini aldatmak isteyen çocuklar gibi kürsülerde tepinirlerken asıl kalkınanın C.H.P. olduğu açık şekilde belli olmaktadır. Halk, Osman Bölükhaşı dahil her muhalefet hatibine "Babamız nerede?" diye İsmet İnönüyü sormuş, onun her adı geçtiğinde şiddetli tezahürat yapmıştır. D.P. nin hiç bir şeyi değiştirmeye yanaşmaması bütün bir milletin ümidini İsmet İnönüye bağlamaktan başka bir fayda vermemiştir. Son iki hafta zarfında memleketi dolaşanların kanaati C.H.P. nin biç bir zaman bu kadar kuvvetli olmadığı merkezindedir. En büyük şehirden en küçük köye kadar her yerde D.P. teşkilatı sadece teşkilat olarak durmaktadır. Fakat kanını ve canını, yani milletin alâkasını kaybetmiş vaziyettedir. Bütün politikacılar yükselen kotanın bilhassa C.H.P. ye ait kota olduğunu hissetmişler ve muhalif sözcüler konuşmalarını ona göre ayarlamak mecburiyetinde kalmışlardır. Bunların başında Osman Bölükhaşı gelmektedir. Osman Bölükbaşı Ankaradan ayrılırken muhalefet partileri arasında işbirliği lüzumu ve müşterek cephe mevzularında bazı peşin hükümlere sahip bulunuyordu. Halbuki milletin içine girdiğinde ekseriyet tarafından arzu edilenin ne olduğunu anlamış ve mükemmel bir halk hatibi sıfatiyle bunu herkesten iyi şekilde ifade etmiştir. Hakikaten Osman Bölükbaşının konuşmalarını halk adeta mest olarak dinlemekte ve onun kullandığı tâbirlere, taktiğe, yaptığı nüktelere hayran kalmaktadır. Bu üslupla halkın ihtiyacını ve ihtisasım ifade etmek elbette ki en faydalı yoldu.

Hür. P. nin durumu

Açık hava toplantılarında Hür. P. Meclisteki başarıyı gösterememiştir. İhtimal ki bunun sebebi partinin kurucularının politikacı olmaktan ziyade devlet adamı vasfı tapmalarıdır. Hür. P. şiddetle Osman Bölükbaşılara, Kasım Güleklere muhtaçtır. Zira sadece Meclis mücadelesinin memleket çapında fayda sağlasada

C. H.P. Balosunda Şemsettin Günaltay ve Prof. Vali Gökay
"Ak akçe kara gün içindir."

memleket çapında akis uyandıramadığı ve Hür. P. nin her yerde ilk hızım kaybettiği iki haftalık nutuk ve miting devresi sonunda anlaşılmıştır. Partinin gelişmekte güçlük çektiği ve teşkilât itibariyle fazla hayatiyet göstermediği ortadadır. Bunun böyle olması da tabiidir. Zira partinin doğum şartları bunu icap ettiriyordu ve doğum, hiç şüphe yok anormal bir doğumdu. Hür. P. ancak D.P. içindeki ekseriyete kendi fikrini benimsetmek suretiyle memleket çapında bir parti olabileceğini görmek mecburiyetindedir. O bakımdan şimdi yapılacak olan, muhalefet partileri arasında sıkı ve açık bir işbirliğinden başka şey değildir. C.H.P. nin *yurt i*çinde geniş bir teşkilâtı ve İnönüsü vardır. C.M.P. taraftarlara ve mükemmel bir miting hatibine sahiptir. Hür. P. ise Meclisin en kıymetli milletvekillerinden otuz tanesini sinesinde toplamıştır. Bu kuvvetleri dağıtacak yerde toplamak, bir esas dairesinde güçleri birleştirmek ve D.P. nin taktik olarak kalplere sokmak istediği kompleksden kurtulup müşterek cephede açıkça yerini almak en faydalı yoldur. C.H.P. de de, C.M.P. de de, Hür. P. de de partisini tek basma son derece kuvvetli bulan ve iktidara hakiki namzet gören, yahut bu partilerden birinin iktidarı alması için ona sırt vermek niyetinde olmadığım söyleyen zümreler vardır. Eğer hakikaten bahis mevzuu olan memleket menfaatleriyse bunlar küçük politikadan ibarettir ve yanlış görüşlere dayanmaktadır. Artık herkesin üzerinde ittifak etmeye başladığı husus 1958 seçimlerinden sonra iş başına gelecek meclisin bir nevi Kurucu Meclis olması ve yeni rejimin 12 senelik tecrübe devresinden sonra gerekli teminatın sağlanması lüzumudur. Hadiseler göstermiştir ki Mecliste büyük ekseriyeti tek başına elinde bulunduran parti buna yanaşmıyor. O halde seçimlere bu bayrak altında beraberce gitmek, kazanılacağı muhakkak olan zaferden sonra bu rejimin teminatım kurmak! Bütün dertlerimizin - her sahadaki dertlerimizin - teminatsız bir rejimin mürakabe imkânsızlığından geldiğini görüp anlamayan kalmamıştır.

Hükümet

İyi yoldada didinenler

Bu haftanın başında, pazartesi günü İstanbulda Bankalar Caddesindeki Merkez Bankasının kapısından etrafım hiç yadırgamayan uzun boylu, beyaz kıvırcık saçlı bir adam girdi. Kendisi oraya her girişinde hürmetle selamlanırdı; zira o sıralarda Bankanın müdürüydü. Ama bu defasında kendisini selâmlamakta daha hususi bir itina gösterdiler.. Zira bakan olmuştu. Hem de bakanlıkların en tehlikelisinde, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında oturuyordu. O sabah Bankanın büyük salonunda bir toplantı tertiplenmişti. Toplantıya bankaların ve mali müesseselerin temsilcileri de katılacaktı. Tabii Maliye Bakanı Nedim Ökmen de gelecekti. İki bakan aşağı yukarı bir haftadır İstanbulda tetkik ve temaslar yapıyorlar, kelimenin tam manasiyle arap saçına dönmüş bulunan mali ve ekonomik işlere bir hal çaresi arıyorlardı.Nedim Ökmen ve Fahrettin U-

laş bir yandan tüccarı dinlerken diğer taraftan resmî şahsiyetlerin de sözlerine kulak veriyor ve bir hakikati gittikçe daha iyi anlıyorlardı: çekilen sıkıntı ne kadar yolduktan ve ekonomik politikadan geliyorsa, o kadar, da sistemsizlikten ve düzensizlikten geliyordu. Doğrusu istenilirse içinde bulundukları kabinenin çalışma tarzı, hattâ kuruluş şekli kendilerinin umumi ekonomik ve malî politikada tam manasiyle serbest hareket edebilmelerine mani oluyordu. Karşılarına türlü müşkülât" çıkıyordu. Ama İstanbuldaki tetkikleri hiç Olmazsa sistemsizliğin ve düzensizliğin önlenebileceği kanaatini Verdi.

İşler nasıl bozulmuştu?

Ekonomimizdeki sıhhatsizliğin takip edilen ve asla realist olmayan politikadan neşet ettiği aşikârdı. Fakat durum güçleştikçe radikal tedbirler alınacak yerde türlü çareler aranmış, bir takım selahiyetlerin şundan alınıp buna verilmesiyle müşkülâtın halline değil de geçiştirilmesine çalışılmıştı. Döviz komitesi hikayesi bunun neticesiydi, sonradan bunu lâğvedip bakanların üstünde selahiyeti haiz bulunması gereken komitenin bir müsteşarın - Başbakanlık Müsteşarı - şahsına inhisar ettirilmesi gibi daha da garip vaziyet de aynı sebepten ileri geliyordu. Nihayet tahsis ile transferin ayrı muamelelermiş gibi telâkki edilmesi her şeyi karıştırmakta baş rolü oynamıştı. İşte böylece düğümlenen meselelerin evvelâ çözülmesi, müteakiben halledilmesi gerekiyordu. Fahreddin Ulaşın "tahsis ile transfer ayrı ayrı yapılmıyacaktır" sözünün Mecliste muhalefet sıraları dahil, umumi bir alkış toplamasının sebebi buydu.

Bakanlıkta heyecan

Fakat Bakan Fahreddin Ulaş İstanbulda tetkikler yaparken Ankarada Bakanlıkta oldukça heyecanlı bir hava esiyordu. Hava şüpheyle doluydu, hiç kimse yarın başına geleceği bilmiyordu. Müsteşarla iki yüksek memurdan sonra bir evrak şefi ve bir de İç Ticaret Umum Müdür Muavini Meclis Tahkikat Komisyonunun talebi üzerine sorgusuz sualsiz Bakanlık emrine alınmıştı. Tahkikat Komisyonu İstanbulda çalışıyordu. Orada kendisine söylenenlere bakıp bazı memurları süratle iş başından uzaklaştırması endişelerin esasım teşkil ediyordu. Komisyon büyük salâhiyetlere sahipti ve bunları kullanmaktan çekinmiyordu.

İşin bir başka endişe uyandırıcı tarafı bütün Bakanlık emrine almaların Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına inhisar etmesiydi. Tahkikat Komisyonu hakikaten en ziyade o bakanlığın muameleleri üzerinde duruyordu. Bilhassa tahsis işleri ve bazı gizli haberlerin duyurulması hususu İstanbulda dinlenen tüccarın en büyük şikayetini teşkil etmişti.

Bakanın aleyhinde cereyan

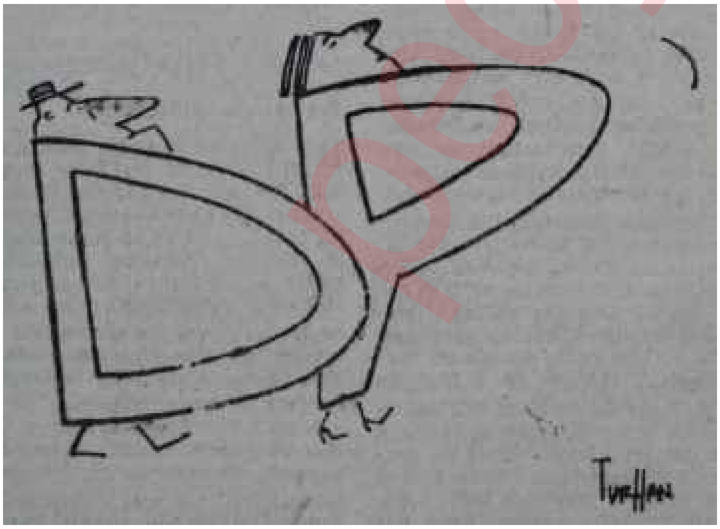
Fahrettin Ulaş Bakanlığını müsteşar vekili Mahmud Seydaya emanet etmiş ve İstanbula öyle gitmişti. Mahmud Şeyda işi muvakkat bir vazife telâkki etmiş, fakat dört elle sarılmaktanda geri kalmamıştı. Bakanlığa bazı "iş takipçilerinin girmesi sureti katiyede yasak edilmişti. Bir takım dairelerde tedbirler alınmıştı. Bunlar muhtelif çevrelerde memnuniyetsizlik uyandırıyordu. Bu çevrelerin daha yüksek çevrelerde tanıdıkları bulunduğu ise biliniyordu. Bakanlıkta bir ıslahat hareketine girişilmesi dışardan olduğu kadar içerden de önleme gayretlerine yol açmıştı. Ama Fahreddin Ulaş da, Mahmud Şeyda da şimdilik bu tedbirleri devam ettirmek azmindeydiler.

Fahrettin Ulaş
Tekerleğine demir

Ancak Maliye Bakanının ve Ekonomi ve Ticaret Bakanının çalışmaları hükümete yakın olup bundan evvelki politikayı tesbit, arkadan da tatbik etmiş olan bazı şahsiyetleri de tedirgin ediyor ve bunlar nüfuslu zatlar üzerinde tesir icrasına çalışıyorlardı. Amerikalı mütehassıs Randall'a rapor hazırlanması sırasında gerek Maliye, gerek Ekonomi vs Ticaret Bakanlıklarında "sabotaj" la karşılaşıldığı şikâyetleri yükseltilmişti. Bu gibi şikâyetlerin evhamlı kimseler üzerindeki tesiri, bu kimselerin yakınlarınca hiç de bilinmez şey değildi. Hükümet programının okunması sırasında çıtlatılan, arkadan Nedim Ökmen tarafından Bütçe Komisyonu önünde açıkça ifade edilen, müteakiben de Başbakan tarafından tasdik olunan "ıslahat" şimdilik hazırlık safhasındaysa ve tatbik olunamıyorsa, iyi yoldaki bu gibi gayretlerin kendilerine tamamiyle müsait bir zemin bulamamaları bunun başlıca amili olmaktadır.

Gayrı müsait zemin üzerinde yapılabilecek işler yapıldıktan sonra zemin hala müsait hale getirilmezse Fahreddin Ulaş ve Nedim Ökmenin ne yapacakları, tabii şimdilik tamamiyle meçhuldür.

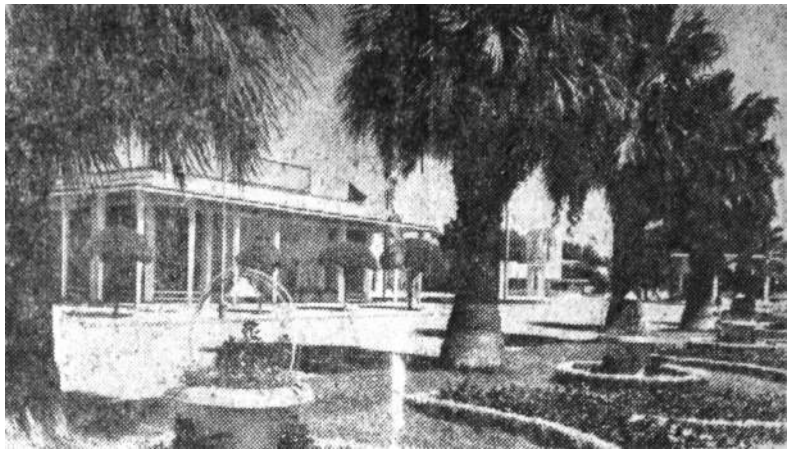

YAZISIZ

Kültür

İleri fikirli idareciler

Bu haftanın başında pazar gecesi İzmirde Göl gazinosunda bulunanlar Üsküdar Amerikan Kız Kolejinin idarecilerindeki modern ve liberal zihniyete hayran kalmaktan kendilerini alamadılar! Sömestr tatilinden istifade ederek Üsküdar Amerikan Kız Koleji de yurt içinde bir seyahata çıkmış ve İzmire gelmişti. Kafile yüze yakın kız talebeden ve bir kaç idareciden müteşekkildi. Kız mektepliler, başlarında hocalarıyla seyahate çıkınca ne yaparlar? Şimdiye kadar bilinen, gittikleri yerlerde şehrin hususiyetini teşkil eden, tarihi veya sanat kıymeti olan yerleri gezdikleri, görgülerini, bilgilerini arttırdıklarıydı. Fakat bu gibi kafileleri sabahın ikisinde, içkili eğlence yerlerinde, hocaları ve talebeleri o gazinonun hiç tanımadıkları erkek müşterilerinin kollarında danseder görmek o kadar alışılmış bir manzara değildi. Halbuki bu haftanın başında pazar gecesi, sabaha kargı, İzmirdeki Göl gazinosunda Üsküdar Amerikan Kız Koleji kafilesinin durumu bundan ibaretti. Genç kızlar iki uzun masayı işgal etmişlerdi. Tam gece yarısı gazinonun numaraları bitip te dans faslı başladığında bu gibi eğlence yerlerine artistlerle dans etmek için gelen bekârların gözleri kolejlilerin kafilesine takıldı. Giden oradan bir talebe, giden oradan bir hoca kaldırdı. Uzun boylu, gri elbiseli, esmer, Ava Gardner'e benzeyen bir "hocanım" kendisini dansa davet eden delikanlılarla ne sambalar, ne

İzmir Kültür Parkında: Göl Gazinosu
Gel keyfim gel

Politikacılara Asker Çıkarma Adeti

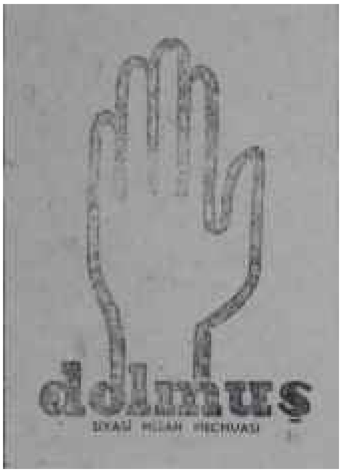
KOCAELİ'DE DÜN YAPILAN HEYECANLI D. P. KONGRESİ

Toplantıya iştirak eden Devlet Vekili Celâl Yardımcı ve Ankara Mebusu D. P. Genel Kurul Azası Atıf Benderlioğlu, Hükümetçe başarılan müspet işlere, memlekette kaydedilen terakkilere işaretle, tezahürat arasında, birer hitabede bulundular.

Zafer gazetesinde bir resim: Devlet Bakanı Celal Yardımcı Adapazarında başında bando bulunanı bir askeri birliği; teftiş ediyor. Resmin üzerinde bir yazı: Kocaelinde dün yapılan heyecanlı D. P. kongresi! Sayfanın tanziminde bir yanlışlık yoktur. Menderes in hükümetinin unutulmaz Milli Eğitim Bakanı, Menderes IV. hükümetinin daha az tarihî Devlet Bakam Kocaeline bir parti kongresinde "meydan nutku" söylemeye gelmiş ve Ada pazarında askeri birlik çıkarılarak karşılanmıştır. Hem de bandosuyla beraber.. Hakikaten resimde üstadın başının tam arkasında bir davul gözleri kamaştırıyor. Bu nasıl iştir?

Hele unutulmaz Milli Eğitim Bakanının - 1954-1995 yılı Üniversite politikasının tatbikine memur edildiği ve bu vazifeyi büyük tehalükle yaptığı için adı Kültür ve Demokrasi tarihimize geçmiştir - kongrede söylediği nutkun hülâsası Zafer'de okunduğunda vaziyetin garabeti büsbütün ortaya çıkıyor. Askeri birlik tarafından karşılanan Celâl Yardımcı orada muhalefete çatmış, Hürriyet Partisinin millet tarafından takbih edileceği kehanetinde bulunmuş, kalkınma hamleleri karşısındaki kötüleme gayretlerini tel'in etmiştir. Bunları söylemek için gelen bir zata askeri kıt'ayı bandosuyla beraber - her halde karşılama töreninde bu bando parçalar da çalmıştır - çıkaran kimdir, acaba öğrenebilir miyiz ve tapu, kadastro işlerini tedrise memur bakanları her ne sebeple olsun bir yere geüslerinde bu şekilde istikbal etmek hangi âdetin, icabıdır sorabilir miyiz? Eğer D. P. Hür. P. nin çok kuvvetli bulunduğu Kocaelinde bir gövde gösterisi yapmak niyetindeyse, bıraksınlar parti teşkilâtı kendi başının çaresine baksın. Asker çıkarmak ne oluyor?.

Yok gaye bu gibi parlak merasimlerden pek hoşlanan ve daima gerinerek yürüyen Devlet bakanını memnun etmekse kendisini askeri kıt'ayla karşılayacak yerde davul zurnayla uğurlasalardı maksada da ha uygun hareket edilmiş olurdu.

mambolar yapıyordu. Sarışın, gözlüklü, Amerikalı bir "teacher" adeta kendinden geçmiş, valslerin nağmeleri arasında kaybolmuştu. İmamlar böyle olunca, cemaatın hali kolaylıkla tahmin edilebilir. Bir çok genç kız, idarecilerine uymuşlardı. Loş ışıklar altında bir kısmı NATO karargâhı mensubu olan ve hayatlarında ilk defa gördükleri kavalyeleriyle dansediyorlardı. Aralarında teklifleri reddedenler vardı ama, talebelerin ekserisinin idarecileri yanında geri fikirli kalmak istememeleri tabiiydi. Bu hal sabahın ikisine kadar böylece devam etti. Gazinoya gelmiş bulunan aileler biraz sonra şafak atacağı için oradan ayrılırlarken Üsküdar Amerikan Kız Koleji kafilesi sömestr tatilinin sefasını halâ pistin üzerinde çıkarıyordu. Evet, idareciler hakikaten ileri, modern ve liberal zihniyete sahiptiler; yurt seyahatine çıkan kız talebe kafilelerini sabaha karsı içkili gazinolarda bu vaziyette görmek ise alışılmış bir manzara değildi! Yalnız insanın aklına bir küçük sual geliyordu: acaba kızlarını o idarecilere emanet etmiş olan veliler bundan memnun kalacaklar mıydı?.

Tatillerinde bir memleket gezisi yapmak fırsatını bulan neş'eli kız talebelerin elbette eğlenmeye de hakları vardı. Ama, bu eğlencenin hududu bir içkili gazinoda sabahlara kadar dansetmeye vardırılınca velilerin bunu tasvip edip etmiyeceği de düşünülmeliydi.

Başıbozuk bir sistem

Göl gazinosu alemi, üzerinde dikkat ve titizlikle durulacak bir hâdisedir. Ava Gardner tipi idareciler, canları dansetmek isteyince, kalkıp gazinolara, kabarelere gidebilirler ve kendilerini kim kaldırırsa onunla dansedebilirler. Ama başlarında bulundukları genç kız kafilelerini oralara sürüklemeleri, üstelik sabahlara kadar kalmaları ve en sonda herkese talebelerle dansetmek hakkını, iznini vermeleri tasvip edilecek bir hareket tarzı değildir; bu gibi seyahatlerin temin edeceği faydayı anlamak imkânsız hale gelir. Sömestr tatilinden istifade edilerek çıkılan seyahatlerde görülecek yer kabareler, yapılacak şey yabancılarla dansetmek olmamalıdır. Aksi halde bu güzel âdet, ortadan kalkar. Zira kızının sabahlara kadar içkili gazinolarda içkili bir takım kimselerle modern sambalar yapmasını Türkiyede pek çok ebeveynin arzu edecekleri isabetli bir tahmin değildir. Ümid ederiz ki alâkalı makamlar gerekli hassasiyeti gösterirler ve "yurt seyahatleri"ni zaptı rapt altına alırlar. Sambacı idareci hanımları da...

AKİS

Bu hafta 35.000 adet basılmıştır.

KIBRIS ve TÜRKİYE

Son Cumhuriyet hükümetlerinin Kıbrıs mevzuundaki tutumundan şikâyetimiz var. Şikayetimiz bir "milli dava" olan bu meselede menfaatlerimizin layıkı veçhile korunmamış bulunması, ve istikrarsız bir politikanın takibi yüzünden işlerin bugünkü hale getirilmesine yol açılması dolayısıyladır. Bugünkü hal ise bizim için asla avantajlı değildir.

Kıbrıs üzerinde Türkiyenin hak sahibi olduğunu aklı başında hiç kimse inkar edemez. Aynı şekilde İngilterenin ve Yunanistanın alâkalarım görmemek de imkânsızdır. Adanın mukadderatım ancak bu üç devlet aralarında anlaşarak halledebilirler. Bir tek devletin veya sadece iki devletin başbaşa verip bulacakları formül asla tatminkar olmayacaktır.

"Kıbrıs meselesi" İkinci Dünya harbinden sonra gelişen fikirlerin Ur neticesi olarak, halli icap eden bir dava seklinde bundan senelerce evvel kendisini beynelmilel siyaset sahasında hissettirmiştir. İngiliz olmıyan yarım milyon medeni insan İngilterenin boyunduruğu altında yaşıyordu. Bunu görmemezlikten gelmenin bir faydası yoktu. Halbuki Cumhuriyet hükümetleri son yıllara kadar böyle bir meselenin mevcudiyetini inkar etmeyi en basiretli politika saymışlardır. Bir müddet bu isin bizi alâkadar eden tarafı bulunmadığı söylenmiş, müteakiben davanın kendisine *göz* yumulmuş, yunan politikacılarının verdikleri teminata güvenilmiştir. Yunan politikacıları bize daima Kıbrıs mevzuunda resmi bir teşebbüse geçmeyeceklerini bildirmişler, fakat umumi efkârın baskısı altında Enosis'e aleyhtar görünmemeye mecbur olduklarım telkin etmişlerdir. Geçen yıllar içinde öyle zamanlar olmuştur ki, koca Türkiyede bir tek adam, Sedat Semavi tehlikeye işaret etmiş, fakat o da Dış İşleri Bakanlığının yıldırımlarını üzerine çekmiş, hatta millî menfaatlere aykırı davranmakla suçlandırılmıştır. Yunanlılar meseleyi Birleşmiş Milletlere getirmeye hazırlanırlarken dahi bizim Dış İşleri bakanlarımız her hangi bir demeç vermekten kaçınmışlar, geçen yazın sonuna kadar adanın adını bile ağızlarına almak istememişlerdir. Halbuki davanın bu kadar dallanıp budaklanmadığı sırada enerjik bir tavır takınmak ve o zaman elimizde tuttuğumuz kozları kullanmak suretile Yunan hükümetini pek âlâ frenle - yebilirdik. Zira sonradan hâdiseler göstermiştir ki meselenin hakiki muharriki ne Kıbrıslılar, hatta ne de Yunan efkarı umumiyesidir. Muharrik, doğrudan doğruya Atina hükümetidir.

Geçen seneye kadar inanılmayacak bir gaflete dalan sadece biz değildik. İngilizler de vaziyetin vehamet kesbetmekte olduğunu görüp anlamak istemiyorlar, onlar da böyle bir meselenin mevcudiyetini inkâr ediyorlardı. Elbette ki kapalı kapılar arkasında cereyan eden temaslarda Kıbrıs işi ele alınıyordu. Ama o temaslarda teminatın her türlüsünü veren Yunan hükümeti,, Öte taraftan kesif bir propaganda yapmaktan ve dünya umumi efkârım kendi tarafına çekmeye çalışmaktan geri kalmıyordu. Yirminci asrın ikinci yarısında umumi efkarın rolünü küçümsemek affedilir bir hata değildir.

Ankara ve Londra hükümetlerinin gafletidir ki Kıbrıs meselesini bugünkü vahim haline getirmiştir.

*

Mazinin üzerinde durmanın, artık faydası yoktur. Fakat hâdiselere tamamiyle realist bir gözle bakmanın zamanı gelmiştir, hatta geçmiştir. Kıbrıs Yunanlılara verilemez. Self Determination da aynı manaya geldiğinden kabul edilemez. Adanın bize iade olunması ise ham bir hayaldir. O halde bir uzlaşma zemini aranmalıdır. Zira statükonun devamına maddî imkân kalmamıştır. Bu zemin nasıl bulunabilir?.

Evvelâ Cumhuriyet Hükümetinin kendisini hâdiselerin akıntısından kurtarıp ciddi bir vaziyet alması ve bunu azimle, kuvvetle ifade etmesi lâzımdır. Şimdiye kadar politikamız tamamile ampirik bir politikaydı, bir nevi el yordamıyla yol bulma gayretiydi. Bu gayretlerimiz sırasında bazan pasif kaldık, bazan İngilizlerin paravanası olduk. Fakat hükümetlerimiz hiç bir zaman "milli görüş"ümüzü vuzuhla aksettiremedi. Bu "milli görüş"ü bütün partilerin İştirakini temin ederek aramadı. Sonra da hangi ana fikir üzerinde müzakereye hazır olduğumuzu bildirmedi. Yirminci asrın ikinci yarısında tamamiyle demode olmuş bir takım müstemlekeci cereyanlara, sahip bulunduğumuz hukuki ve stratejik hakların desteğini bol keseden bağışlamakla hata etti. Demografik haklarımız ise kâfi derecede kuvvetle ve ısrarla ortaya konmadı. Halbuki hukuki ve stratejik haklarımızın üstünde bu demografik haklarımız dünya umumi efkarını bizim tarafımıza çekebilirdi. Zira Kıbrıs meselesinde 400 bin Yunanlı kadar 100 bin Türkün mukadderatı da göz önünde tutulması gereken bir faktördür. Bunu yapacak yerde "İngilizler çekilirse Kıbrıs Türkiyenindir" diye deli saçmasını andıran beyanlarda bulunmak ancak tezimizin, milli görüşümüzün kuvvetini azaltabilirdi. Nitekim azaltmıştır da...

İngilizlerin adada kalmasını temine çalışmak, o yoldan bir formül aramak elbette ki mantıki bir politikadır. Ama bu bizi Londra hükümetinin muazzam gaflarının mesuliyetini paylaşmaya, onun hatalarım mazur göstermeye sevketmemeliydi. İngilterenin kendisine bir hafta evvel ada halkının temsilcisi sıfatıyla muhatap yaptığı Makarios u bir hafta sonra, tekliflerini kabul etmeyince sürmesi kuvvet değil, zaaf alâmetidir. Nitekim hadisenin tepkileri öylesine büyük olmuştur ki bundan en ziyade Enosis taraftarları fayda görmüşlerdir. Zira Makarios ya çete reisidir; o takdirde Londra hükümetinin onu karşısına alıp görüşmemesi lazımdı. Ya da ada ekseriyetinin temsilcisidir; o takdirde müzakereler netice vermeyince sürülmemesi gerekirdi. Bundan başka bunun Amerikadaki tesirleri gözden kaçırılmamalı, Amerikanın bir seçim sathı mailinde bulunduğu unutulmamalı, Yunan asıllı amerikan milyonerlerinin Washington hükümeti nezdindeki nüfuzları gözden uzak tutulmalıydı. Şimdi böyle bir gafı sırf İngiltereye destek olma emeliyle benimsemek hangi mantığın icabıdır? Bu yola sapılmasının sebebi bir kararsızlığın içinde bulunmamız, kendisini sele kaptırmış insanlar gibi önümüze çıkan her dala tutunmaya çalışmamızda*. Bundan artık vaz geçmemiz lâzımdır, zira vaziyet son derece kritik hal almıştır. Zaman kaybımızı süratle telâfi etmek mecburiyeti bizi realist, günün şartlarına uygun, dünya umumi efkârına sempatik gelecek bir tavır takınmaya zorlamaktadır.

Türk milleti Kibrisin Yunanlılara verilmesine, aynı manaya gelen Self Determination'un kabulüne veya meselenin bizsiz karara bağlanmasına asla rıza göstermeyecektir. Böyle bir teşebbüs Yakın Doğuda telâfisi gayrıkabil - yunanlıların batı blokundan ayrılmasından çok daha vahim - zarara yol açar. Fakat bir yandan adadaki 100 bin Türkün haklarının korunmasını, diğer taraftan bizim adanın idaresinde söz sahibi olmamızı temin edecek bir statü değişikliğini kabul edeceğimizi açıkça bildirmemiz gerekmektedir. Bu, Yunanlıları haksız vaziyete düşürecek formüldür. Yunanlıların dünya umumi efkârı karşısındaki durumlarım zayıflatmak meselenin aleyhimizde olmayan bir şekilde hallini sağlamanın tek yoludur. Cumhuriyeti Hükümeti vaziyetini sıkı şekilde almalı ve şu dalı bırakıp bu dalı yakalamaya çalışacak yerde milletin bütün temsilcilerinin iştirakile tesbit edilecek ve üzerinde en ufak tariz verilmeyecek "millî politikası"nı açıkça ortaya koymalıdır.

Akisler

Yurttan Akisler

Ortalama karar
Zonguldak yerine Karaşi
Seçme gazeteciler
Malenkofa teklif

İktidar Çevrelerinde

CUMHURBAŞKANLIĞI — Geçen haftanın sonunda (17 mart) Türkiyeden ayrılan Başbakan Adnan Menderese ve Dışişleri Bakanı Prof. Fuad Köprülüye kimlerin vekâlet edeceği hususu ancak haftanın başında'(19 Mart) yüksek tasdike iktiran etmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar tahminlere uygun olarak ortalama bir karar almış, D. P. Genel Başkanının tedirgin olmamasına dikkat etmiştir. Başbakana Ethem Menderes, Dışişleri Bakanına Samed Agaoğlu vekâlet edecektir Böylece parti içindeki kuvvetler muvazenesinde Menderesin ağır basıyorum zehabında bırakılmasının temini faydalı görülmüştür.

ZİYARETLER — Bir haftadan beri Refik Komitan, uzun zamandır nutuk irad etmemiş olmanın acısını Irakta çıkarmakta ve her gittiği yerde hararetli konuşmalar yapmaktadır. Ancak Meclis Başkanı bazen fikirlerim o kadar uzun ve değişik mevzular ihtiva eden cümlelerle ifada etmektedir ki nutuklarım zaptetmek sorunda olanlar ne yapacaklarım şaşırmaktadırlar. Bir Meclis heyetinin başında komşu memleketi ziyaret etmekte olan Koraltanın sözlerini mânaları belirli cümleler halinde ve insicamlı şekilde aksettirebilmek için tek çare nutuklarım tele almak, sor» ra üzerinde işlemektir. Meclis Başkanı bilhassa gece toplantılarında da bir yıldız gibi parlamaktadır. Heyette eksikliği hissedilen tek milletvekili Kasım Küfrevidir.

BAŞBAKANLIK — Zonguldak Belediye Meclisi tarafından kendisine "vaki müteaddit davete rağmen Zonguldak'a gelmediği" için fahrî hemşehrilik verilmesi teklifi reddolunan Adnan Menderese ihtimal ki "vaki ilk davette Karaşi'ye geldiği için" Karaşi Belediyesi Karaşi Fahri Hemşehriliği payesini vermiştir.

DIŞİŞLERİ — Münhal bulunan birçok elçiliğe ait tayin listesi bakan tarafından hazırlanmıştır. Elci olarak dışarıya çıkacak zevatın ekserisi Fatinistlerin hışmına uğrayan ve hariciyeci lisaniyle "eski generation" diye anılan zümreye dahildir.

Partiler Arasında

HÜR. P. — Ankara Milletvekili Şeref Kâmil Mengü geçirdiği bir mide ameliyatından sonra iyileşip hastahaneden çıkacağının arefesinde, pazar gecesi vefat etmiştir. Mengüyü, ölümünden bir kaç saat evvel partili arkadaşları görmeye gitmişler ve çok neşeli bırakmışlardı. Hür. P. li milletvekilinin vefatı haberini iktidar gazeteleri de vermişler, fakat Zafer merhumun "D. P. nin kuruluşundan bari çalıştığım" kaydetmesine rağmen Hür. P. kurucularından olduğunu yazmamış, Hakimiyet adım taşıyan bir başka gazete ise kendisini D. P. li diye ilândan çekinmemiştir. Şeref Kamil Mengü'nün kaybıyla Hür. P. nin Meclisteki milletvekili adedi tekrar 30 a inmiştir.

C. M. P. — Partinin menfi ve küskün bir tavır takındığı zamanlarda liderleri tenkid eden gazetelere karşı Genel Merkezde derin infial duyan bazı kimseler kendilerini belli etmektedirler. Bunlar bilhassa *"Hür.* P. düşmanları" dır. Tıpkı tenkide uğrayan iktidar partisinin belirli çevreleri gibi onlar da hoşlanmadıkları yazıları yazanları gizli maksatlar taşımak, komplo yapmakla suçlandırmaktadırlar. Zaten C.M.P. nin yüksek kademelerinde bu neviden zihniyet tezahürleri daima olagelmiş, fakat Allahtan hemen her zaman bastırılmıştır. Ancak manzara, istikbal için,ferahlık ve emniyet verici değildir.

Ciddi İcraat

BAYINDIRLIK — Nisan ayının başında hakikaten memleket çapında bir eserin resmi açılıp yapılacaktır. Eser Türkiyenin Batısı ile Doğusunu nihayet birbirine bağlayan ve Fırat üzerinde bulunan Birecik köprüsüdür. Birecik köprüsü şimdiye kadar inşa ettiğimiz köprülerin en uzunu olacaktır.. Resmi açılışı Menderesin yurt dışına çıkması yüzünden 10 nisana bırakılan köprüde trafik geçen haftanın sonundan beri başlamıştır.

TAHKİKAT KOMİSYONU — Menderes III. kabinesinin sanık dört bakanı hakkında tahkikat

Akisler

yapmakta olan Komisyon geçen haftanın sonunda bir şahidi tevkif ettirmiştir. Şahit Burla Biraderler firmasının ileri gelenlerinden biridir. Margulis adını taşıyan bu zat karışık bir işte Fatin Rüştü Zorlunun dahil bulunduğunu başka yerlerde beyan ettiği halde komisyon önünde bu iddiasını tekrardan kaçınmıştır. Komisyonun hareketi çıkarılan bazı maksatlı haberler, yapılan bazı maksatlı gösterilerle gözleri korkutulmak istenen çekingen şahitlere cesaret verecek ve Yüksek Meclis adına vazife gören heyetin işleri ciddi tuttuğunu, bildiğini söylemeyi değil söylememeyi suç saydığım ortaya koyacaktır.

Basından Haberler

GAZETECİLER — Geçen haftanın sonunda Türkiyenin en müşkül vaziyetteki adamı Paikstanın İstanbuldaki Basın Ataşesi Arşadüzzaman idi. Ataşe bazı muhalif gazeteler mümessillerini de Başbakanla beraber Pakistana davet etmişti. Fakat Menderes sevmediği kalem sahiplerini refakatinde görmeye tahammül edemeyince Arşadüzzamana özür dilemek düşmüştür. Heyetle mutad refakat yazarlarından başka sadece Haldun Simavi - Hürriyet - ve Ercüment Karacan - Milliyet - gitmişlerdir. Her ikisi de "yazan gazeteci" lerden değildir.

Dünyadan Akisler

Şu Karışık Dünya

KOMÜNİST ALEMİ — Hitleri yenen adam olarak kendisini ilahlaştıran Stalinin elinden o sıfatı da alınmak üzeredir. Hakikaten Doğu Almanyanın mutlak hakimi Walter Ulbricht sabık diktatörü Rus - Alman harbine Rusyayı iyi hazırlamamak ve savaşları iyi idare edememekle suçlandırmıştır.

İNGİLTERE — Malenkof'un Londraya ayak bastığı gün İngilterede bulunan Rus mülteciler kendisini İngiltereye ilticaya davet etmişlerdir. Malenkof un arabası istasyondan ayrıldığında arkasına başka bir otomobil takılmıştır. Hoparlörü bulunan bu otomobilden mütemadiyen neşriyat yapılmış ve Malenkofa Rusyaya dönmemesi, aksi kaide öldürüleceği, onun için Londrada kalmasının iyi olacağı hatırlatılmıştır. Polis takipçilere mani olmamış, Malenkof ise söylenenleri duymamazlıktan gelmiştir. Rus mültecilerinin bir müddet sonra gelecek olan Kruçefle Bulganine de İngiltereye iltica etmeleri teklifinde bulunup bulunmıyacakları bilinmemektedir. Eğer bütün komünist şefler batıya iltica ederlerse, galiba eski mülteciler memleketlerine dönmeyi tasarlamaktadırlar.

SİNGAPUR — Britanya imparatorluğunun her tarafında ayaklanmalar birbirini takip etmektedir. Bu sefer de Singapurda komünist tahrikçiler bir "Hürriyet geçidi" ni ayaklanma haline getirmişler ve İngiliz parlamentosunun fahri ziyaret etmekte olan altı azasına gösteriş yapmışlardır. Milletvekillerinin tayyareyle hareketlerinden beş dakika sonra elli Un kişilik bir kalabalık hava meydanının binalarına taşlar ve sopalarla hücum etmiştir. Nümayişçiler ellerinde "Singapur ikinci bir Kıbrıs olmamalıdır" diye levhalar taşımışlardır.

Çekişmeler

ORTA DOĞU — Ürdün Kralı Hüseyin tamamiyle müstakil kalmak niyetini bu haftanın başında bir defa daha ve azimle bildirmiştir. Hüseyin» Mısır, Suriye ve Suudi Arabistan devlet başkanlarının kendisini toplantıya davetlerini mukabil bir davetle cevaplandırmış ve Lübnanla Irak devlet başkanlarının da katılacakları bir toplantıya katılmaları için Ammana çağırmıştır.

İSRAİL — İsrail hükümeti bir kaç aya kadar memleketlerine karşı büyük bir Arap taarruzunun başlamasına intizar etmektedir. Başbakan Ben Gurion bu hususu Tel Aviv Parlamentosunda resmen ifade etmiştir. Ben Gurion bu taarruz karşısında müdafaa imkânına sahip olmak için batılılardan silâh talebinde bulunmuştur,

YUNANİSTAN — Atina hükümeti İtalya ile Sardunya arasında yapılan hava-deniz manevralarına iki denizaltıyla katılacağını bildirmiştir. Manevralara İngiliz, İtalyan ve Türk kuvvetleriyle Akdenizdeki Altıncı Amerikan filosunun bazı parçalan da iştirak etmiştir. Böylece Kibrisin yakınında Türk, Yunan ve İngiliz bayrakları aynı safta dalgalanmıştır.

Tanınmış Şahsiyetler

FRANSA — Radyumun kâşiflerinin kızı Mme. Irenne Joliot-Curie bu haftanın başında 58 yaşında olduğu halde Pariste vefat etmiştir. Alim kadın tecrübe yaparken yakalandığı lösemiden ölmüştür. Mme. Irenne Joliot-Curie kocasiyle beraber 1984 kimya Nobel mükafatını kazanmıştı.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Maliye

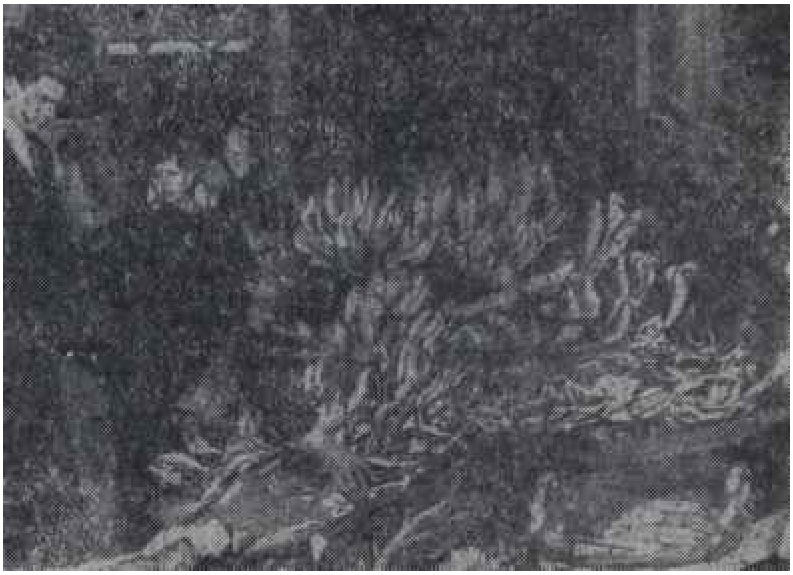
Mart sürprizi

Mart ayı, vergi ayı. Herkes gibi esnaflar da vergi dairesine gitmişlerdi. Esnaf vergisinde yıldan yıla değişiklik olması varit değildi. Onun için, hepsi geçen sene ödedikleri miktarda bir parayı ceplerine koyarak gelmişlerdi. Tatsız bir sürprizle karşılaştılar: vergilerinin üç misli kadar arttığı kendilerine tebliğ ediliyordu. Mesela bir berber, geçen sene 235 lira vergi vermişti; şimdi ondan 646 lira isteniyordu. Geçen sene 315 lira ödemiş olan bir kundura tamircisinin şimdi 875 lira vermesi lâzım geliyordu. Tabiî, bir kere düşünmek üzere vergiyi ödemeden geri döndüler.

Ne olmuştu? Vergi kanununda değişiklik mi yapılmıştı? Hayır, böyle bir şey yoktu; sadece eski bir hatanın kokusu yeni meydana çıkmıştı. Esnafın gelir vergisi işgal ettiği dükkânın kirasına nisbetle tayin olunurdu; Bilindiği gibi kiralar Milli Korunma Kanunu ile dondurulmuştu. Normale doğru dönmek için zaman zaman yapılan tâdillerle muayyen ölçülerde arttırmalara müsaade olunuyordu. Her kira artışında esnafın vergisi de ayni ölçüde artmasın diye, Milli Korunma Kanunu tadilatına kira artışının vergide müessir olmıyacağına dair bir hükmün ilavesi unutulmuştu. O zaman Van milletvekili olan Ferit Melen'in ikazı üzerine Komisyon maddeyi ilâve etmişti. 1954 sonlarında Meclise gelen yeni kira tadilâtında bu hüküm yine unutulmuştu. Bu sefer ikaz edecek bir mütehassıs zuhur etmedi ve kanun böylece noksan olarak çıktı. Vergi Daireleri de ister istemez esnaf vergilerini artan kiralara muvazi olarak tahakkuk ettirmeğe mecbur kalıyorlardı.

Ankara'da bir kundura tamircisini misal alalım: 1939 esasına göre dükkânının kirası 20 lira, ilk gördüğü zamla beraber 30 lradır. Demek ki, kiranın yıllık tutan elan 360 liranın - Ankara'da - % 704 nisbetinde, yâni 252 lira gelir vergisi ödemektedir. Sonra bu kira 60 liraya çıkmış, fakat bahsettiğimiz koruyucu madde dolayı siyle vergi miktarında değişiklik olmamıştır. Son Milli Korunma tadilatı üzerine, bu kira, 1955 haziranından itibaren, 100 liraya çıkarıldı. Verginin müesses usullerimize göre değişmemesi lâzımdı. Ama, bu sefer, bahsi geçen madde zuhulen düşmüş olduğu için, bu mart ayında ödenecek vergi 252 lira yerine 595 lira olmuştur. Bereket ki, kira artısı haziranda başlamıştır, eğer yılın başandan itibaren artış olsaydı. 252 liralık vergi 7 ay yerine 12 aylık bir artış esasına göre 840 lira olacaktı.

Bu sebeple vergi dairesine giden esnaftan hiç birisi bu acaip zammı kabul etmiyor, 31 marta kadar beklemeyi tercih ediyordu.

Vergileri artan esnaf

Bu balık, başka balık!..

Kanun yapıcısı esnaf vergisinin arttırılmasını kastetmemiştir. Bu bir maddi hatadır. İşte böyle hallerde, kanunları tatbik edenlerin anlayışı imdada yetişmelidir. Meclis 25 martta açılacaktır. Hâdiseyi öğrenince elbette hatayı tamir etmek için ek bir kanunla kira artışının esnaf vergisinde müessir olmayacağı hükmünü eski yerine oturtacaktır. Bu muamele tamamlanıncaya kadar Maliye Bakanlığı yetkilerini kullanarak vergi ödeme müddetini uzatabilir. Bir temdit, bir tamir. Esnafın beklediği budur.

Dış Ticaret

Almanyanın derdi

Bonn'da bir masa etrafında toplanan Türk - Alman ticaret heyetleri müzakerelere devam etmektedir. İki heyet de görüşmelerin küçük meseleler yüzünden ağırlaşmaması ve inkitaa uğramaması için gayret sarfetmektedirler. Bu bakımdan görüşmeler pek sevilen bir tabirle "tam bir anlaşma havası içinde" devam etmektedir. Türk heyeti, Almanyaya olan borçlarımızın ödenmesi için müsait şartlar ile daha geniş ithalât imkânları ararken, Almanlar da "Türk hastalığının devası peşinde koşmaktadırlar.

1082 yılının eylül ayında dış ödeme imkanlarının darlığı, iktisadi işlerimizdeki aksaklığa hükümetin de dikkatini çekmişti .İthal taleplerinin "tescil"i diye ilan edilen ilk, tedbirle liberasyona da "artık yeter" denmiş ve bu sistemin fiilen durdurulması yolunda ilk adım atılmıştı. Bundan başka memlekete girmiş olan malların bedellerinin ödenmesi de talik edilmiş ve bu suretle E. P. U. üyesi olan devletlerin hemen hepsine borçlanılmıştı. Hükümet bu sıralarda durumun ciddiyetini küçümsüyor, pek kısa zamanda bu sıkıntıların geçeceğine dair teminat veriyordu. Bu sebeble bazı memleketler bize eski tempoda mal göndermeye devam ettiler ve bunların alacakları büsbütün kabardı. Bütçelerimizde "kısa vadeli dış krediler" gibi adlar altında ve yabancıların sanki bize gönül rızasıyla verdikleri krediler gibi gösterilen bu borçlarımız, hakikatte turnikenin bir den bire kapatılması üzerine içerde kalan yabancı memleket alacaklarından ibaretti.

İlk şaşkınlık devresi geçtikten sonra alacaklılar tedbir almaya başladılar. Umumiyetle kar memleket ihracatçılarına Türkiyenin tediye durumundaki bozuklukları haber veriyor ve ihtiyat tavsiye ediyordu.

İşin nereye varacağım ilk anlayan İsviçre oldu. Erkenden Ticaret Bakanlığı ile anlaşarak alacaklarım muayyen yüzdelerle sessizce tahsil etti. Almanya da kendisine göre ihtiyat tedbirleri aldı. Türkiyeye ihracatı tamamen durdurmadı, fakat sigorta usulüne başvurdu. Hermes müessesesi muayyen bir hudut dairesinde, Türkiye'ye gönderilen malların bedellerinin ödenmemesi halinde ihracatçıyı sigorta ediyordu. Bu sigorta bize % 18 raddesinde bir masrafa mal oluyerdu. Ama bu masrafa kimse ehemmiyet vermedi, yeter ki mal gelsindi. Herkes Hermese koştu, nihayet onun da imkanları tükendi. Bu arada Türkiyedeki alacaklarını tah-

sil edemiyen ihracatçıların sıkıntıları gittikçe artıyordu. Her şeye rağmen ihracatı devam ettirmiş olan firmalar iyice bunalmışlardı. Alman ekonomisinin başarılı bakanı Erhardt bu tüccarların derdini çok iyi anlıyordu, fakat kredi hacminin genişletilmesi bahasına, donmuş alacakları harekete geçirmeyi kabul etmedi. Çünkü Erhardt her türlü enflasyoncu tazyik karşısında çok titizdi. Bu titizlik sayesindedir ki, Alman ekonomisine kısa zamanda sağlam bir düzen vermişti. Böylelikle memleketimizden alacaklı Alman müesseselerinin sıkıntıları kronikleşiyordu. Bu durumdaki müesseseler için Almanlar, "Türk hastalığına tutulmuş" diyorlardı.

Bugüne kadar Almanyaya olan borçlarımızın ne kadarının ödendiği kesin olarak bilinmemektedir. Bütçe müzakerelerinde bahsedilen miktarlarla, Bonn'da bahis konusu edilen rakkamlar arasında büyük farklar vardır. Bonn görüşmelerinde bu miktarın tespiti işi iki tarafın Merkez Bankalarına bırakılmış ve görüşmelerin lüzumsuz şekilde ağırlaşması önlenmiştir. Almanlar ihracatımızın % 30 u nispetinde bir kısmının donmuş alacaklara tahsis edilmesinden memnun olmamışlardır. Almanlar daha sür'atli ve emin bir işleyiş tarzı arzu etmektedirler. Sn büyük müşterimiz olan Almanları bu konuda memnun etmekte memleketimiz için fayda olduğuna Türk Heyeti de inanmaktadır.

Müzakereleri ağırlaştıran diğer bir konu da 24 milyon liralık bir yedek parça işidir. Geçen sene hususi bir takım tediye şartları kabulü suretiyle Almanyadan 24 milyon liralık yedek parça ithali hususunda mutabakata varılmıştı. Bu hususi şartların en mühimine göre, Almanya 8 aylık bir vade sonunda ihraç ettiği malın bedelini tahsil edemezse bizden bu miktar karşılığı mal ve tercihan tütün alıp götürebilecekti. Almanya yedek parçaları göndermiş ve vadeyi beklemeksizin - her halde nasıl olsa vadesinde de ödenmez diye düşünerek - tütün mübayaa etmiş ve Merkez Bankamızdan bu tütünlerin karşılığı Türk lirasının tütüncülere ödenmesini istemiştir, ödenmeli mi, ödenmemeli mi diye yazışmalar, soruşturmalar devam edegelirken, mesele nihayet Bonn görüşmelerinin gündemine girmiştir.

Bu hâdise de gösteriyor ki, Bonn görüşmelerinin başlıca muvaffakiyeti yeniden açabileceği yollardan çok geçmişi temizlemek olacaktır.

İthal malı oyuncak

Elbiseleri ipekli

Anlaşmalar

Kitapsız kültür

Geçen hafta, İngiliz Dış İşleri Bakanı Selwyn Lloyd'un Ankarayı ziyareti sırasında Türkiye ile İngiltere arasında bir kültür anlaşması imzalandı. Daha önce Fransızlarla da ayni mahiyette bir anlaşma aktedilmişti. Bu anlaşmalardaki "kültür " kelimesinin toprak ekimine değil, eğitime taalluk ettiği aşikardı. Bunun başlıca vasıtasının de edebi ve ilmi yayınlar olduğu da biliniyordu. Halbuki batı tefekkür ve sanatının mahsulleri çoktanberi kitaphanelerde bulunmaz olmuştu. Hani şu "Classiques Garnier"nin sarı kapaklı kitapları, "Flammarion" 1ar, "Payot'Tar, "N. R. F." 1er; hani şu Shakespeare'i yarım kilo elma bedeline sunan o pırıl pırıl "Pocket Book" lar nerede? Bütün bunlar hayal» İktisadi buhranımız hakikat oldu. Belki bu mahrumiyete de alışılabilirdi ama, bu kağıt kıtlığında ardı arası kesilmeksizin çıkan ayrık Otu gibi yayınların ortalığı istila ettiğini görmek insanın derdini tazeliyor, kültür anlaşmaları ise yaraya tuz biber ekiyordu.

Kâğıdın ve matbaanın icadından evvel hafızalar birer bilgi hazinesi idi. Medeniyet, düşünceyi, şekil tahayyüllerini, hatta sesleri kâğıt üzerine sermek gibi büyük bir problemi halletti, ama biz hala döviz problemini halledemedik. 1954 ün 9 ayında kitap, mecmua, gazete olarak ithalatımız 336 bin liradan ibaretmiş. 965 in 9 ayında bu mütevazi rakkam ufalmış, 248 bin liraya inmiş. Bu arada çocuk oyuncağı ithalinin yekûnu' ise 389 bin lirayı bulmuş. Hazır istatistik ele geçmişken tarife nomank latürünün şu azizliğini de kaydetmek lazım gelir: Çocuk oyuncakları arasında gelen 49 bin liralık bebekten 30 bin liralığı çıplak bebekmiş. 16 bin liralığı da giyinmiş... Hem de elbiseleri ipek veya sun'i ipekten.. "Sevsinler" deyip dikkatli istatistiğimizin kitaplar kısmına iğilirsek, ithal ettiğimiz kitapların ciltli olanlarının büyük bir kısmının Mısırdan geldiğini esefle müşahade etmemeye imkan yoktur. Mısırdan gelen bu ciltli kitapların "kültür"ümüze ne kadar fay dadı olduğunu radyolardan "dini-ahllaki müsahebe'leri dinleyenlerden başkaları kolayca anlayamazdı.

Kitap ithali rejimi 14 sayılı para kararının 2 numaralı tebliği ile tesbit edilmişti. Tebliğe göre kitap ithali serbesttir, gereken döviz de Mer kez Bankası tarafından sağlanır. Fakat tatbikatta iş böyle değildir. Yabancı naşirlere borçlanılmakta ve hudutsuz intizar rejimi içinde kitap ithali mümkün olmam alttadır.

Kitap sıkıntısının son dereceye vardığı şu sıralarda, Amerikan hükümeti bir kaç satırlık pratik bir anlaşmayla bize bir ithal kolaylığı sağlamıştır. Bu anlaşmaya göre Amerika, memleketimizdeki çeşitli heyetlerinin masraflarım bizden alacağı Türk liralarıyla ödeyecek, karşılığım da Türkiyeye kitap gönderecek olan Amerikan kitapçılara verecektir. Bu sayede Amerikadan ilk kitap partileri memleketimize gelmeye başlamıştır.

Fransaya gelince bu memleketle aramızdaki "Tütün protokolü"nde yapılan değişiklik sayesinde son zamanlarda hemen hemen durmuş olan kitap ithaline bir kapı aralanmak imkânı bulunmuştur. Bundan böyle Fransaya göndereceğimiz tütünlerin bir kısmı kitaba tahvil edilecektir. Kitaplarım keyifle üfürülmüş sigara dumanları arasında okuyanlar, şüphe yok ki, bu "tütün - kitap" yardımlaşmasından ayrı bir haz duyacaklardır.

Türk - İngiliz kültür anlaşması da Resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe girecektir. Ama Selwyn Lloyd - Köprülü anlaşmasının ayni zamanda kitap raflarında da yürürlüğe girip girmiyeceğini zaman gösterecektir.

B A S I N

Davalar

Dört nutuk

29 şubat sabahı saat dörde doğru Meclis gazinosunda oturan gazeteciler yarış edercesine yukarı koşuyorlardı. Maksatları Meclis balkonunda gazetecilere ayrılmış olan İS-kemlelerden birine ilişivermekti. Çünkü C.H.P. Genel Başkanı İnönü çok sevdiği "santranç" masasından kalkmış, hızlı hızlı müzakere salonuna gitmişti, Örfi İdarenin üç ay daha uzatılmasma dair hükümet teklifi görüşülecekti. Muhalefete göre buna lüzum yoktu. İsmet İnönü iki gecedir bu tezkereyi bekliyordu, söyliyecekleri vardı.

"... Hükümet için zayıf noktalar vardır. Bir defa Örfi İdare İstanbuldadır. İstanbul gazetelerimizin en büyüklerinin, en faallerinin bulunduğu bir muhittir.

Örfi İdare ne yapıyor? Gazeteler üzerinde ne tesir yapıyor? Bunu gazeteler bilirler...

Ne faydası var arkadaşlar? Örfi İdareyi ne için uzatıyoruz? Örfi İdare ilân edildiği zaman devlet ve hükümet reisleri gazetecilere karşı, hattâ yalnız yerli gazetecilere değil bütün dünya gazetecilerine karşı bu örfi idare bir iç politika vasıtası olmıyacaktır demişlerdi."

Muhalefet lideri konuşurken meslekte eski ve hafızası kuvvetli gazeteciler 27 Aralık 1947 de, altı ilde ilan edilmiş olan Örfi İdarenin altı ay daha uzatılması teklifi münasebetiyle zamanın muhalefet lideri Celâl Bayarın şu sözlerini hatırlamışlardı:

Bedii Faik
104. Madde

"... Bir vatandaş veyahut her hangi bir gazete; 21 Temmuz seçimleri yanlış yapılmıştır, bunda hata vardır, bunun tahkiki lâzımdır, kanunsuz hareketler olmuştur, dediği zamanda bu kadar tabii bir hakkı kullanan bir kimsenin sıkıyönetimle ne münasebeti vardır? Bizim anlıyamadığımız noktalar budur? İstanbulda idame edilmesinin sebeplerinden birisi de, bizim noktai nazarımıza göre, İstanbul matbuatını ve umumi efkârı tazyik altında tutmaktır. İstanbul hâlâ müesseseleriyle, neşir vasıtalariyle bütün memlekette birinci derecede bir şehir olmak vasfım muhafaza etmektedir, orada matbuat baskı altında kaldığı zaman, itiraf etmek mecburiyeti vardır ki, bütün memleket matbuatı ve basım tazyik altındadır."

Sayın Bayarın o günden bu güne kanaatlerinde bir değişiklik oldu mu, olmadı mı bilinmiyor ama bir Nurettin Aknoz'un, "şunu yazamazsın, bunu yapamazsın, kapattım, açtım" diye Türk basınının başının üstünde bir "Demokles" kılıcı astığı basın hayatımızın unutulmıyacak hatıraları arasına geçmiş bulunuyor.

Bugünkü hükümet başkam Menderes, muhalefet yıllarında, 13 Haziran 1946 da "İnsanlığın tekmil ilerlemesinde matbuat hürriyetinin hissesi de çok büyüktür. Cemiyet içinde iyiye, ileriye ve açıklığa doğru bütün hamleler hızım ye kuvvetini matbuat hürriyetinden alırlar. Matbuat hürriyetinin olmadığı yerlerde ise vatandaşın diğer hak ve hürriyetleri de tehlikeye düşeceği gibi, topluluk hayatı kirliliğin ve kapalılığın kiri ve pası altında bunalıp çürümeğe mahkumdur." diyebiliyordu.

Aynı Menderes, hemen on yıl sonra, 8 Mart 1956 günü İzmirde ortalık kararırken matbuattan şöyle bahsediyordu:

"Matbuatımız maalesef kendine düşen vazifeyi, hürriyet içinde çalışmanın, hürriyetin nimetlerinden geniş bir surette istifade etmenin icaplarım yerine getirmemektedir. Böyle bir zihniyete ve böyle bir ruha dayanan matbuatın demokrasi devri matbuatı olmak vasfına sahip olmadıklarım arzederim."

Değişen kim ?

Menderes'e göre, değişen matbuattır. Gerçekte matbuatta ölenler ve onların yerini alan gençlerden başka bir değişiklik olmamıştı. Ruh aynı ruhtu, D. P. yi o ruh iktidara getirmişti. Asıl değişen Menderesti. Bir zamanlar "muhterem" olan basın her nedense "menfur" oluvermişti. Ona göre, basın doymak bilmeyen bir ejderhadan farksızdı. "Basın dediğiniz üç beş kişi" sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar şeref ve haysiyetlere tecavüz ediyor, memleket menfaatlerini hiçe sayıyordu. Menderes'in şurada burada, D.P. grubunun gizli toplantılarında basın hakkında söylediği ileri geri sözlerden cesaret alan D.P. li milletvekilleri fırsat buldukça Türk basınına hücum etmekten geri durmuyorlardı. Zafer ve benzeri iktidar organları hariç, bütün Türk gazeteleri dünyaya yalancı, tezvirci olarak tanıtılmak isteniyordu. Bu zihniyet Milletlerarası Basın Enstitüsünün 1956 Ocak raporunda bütün çıplaklığiyle açığa vurulmuş, 1950 Basın Kanununun 1954 de değiştirilişinden sonra vukua gelen hadiseler bir bir anlatılmıştı. Yalmanın bütün gayretlerine rağmen - o zaman Menderesi savunurdu - bu rapor feci hakikatlerle doluydu: 80 inci doğum yılını hapishanede kutlayan başyazar, daha fazla suç işlemesine mani olmak için tevkif edilen gazeteciler (meşhur 104 üncü madde), saçı dibinden kesilen yazı işleri müdürleri, savcılıkların yazı işleri müdürlerini telefonla "nazikane" ikazları, resmi ilânlar hikayesi, çeşitli idari baskılar, milletlerarası bir enstitünün raporunda yer alıyor ve Türk basınının halini başka izahata ihtiyaç kalmıyacak şekilde anlatıyordu.

Hüseyin Cahid Yalçın
Hapishanede 80 inci yıldönümü,

Hakikatle karşı karşıya

Ankarada dördü akşam gazetesi olmak üzere dokuz tane günlük gazete çıkar. Menderesin sözleriyle bunlar durup dinlenmeksizin "akşamdan sabaha, sabahtan akşama kadar" şeref ve haysiyetlere tecavüz ettiklerine göre, her gün bir kaç basın dâvası açılması, basın savcısının da başım karşıyacak vakti olmaması gerekir. Ama gerçek biç de öyle değildir. 1955 yılı içinde Ankarada 32 basın dâvası açılmıştır. Bunlardan 11 i mahkûmiyetle, sekizi beraatle neticelenmiş, dördü çeşitli sebeple düşmüş, biri sukut etmiştir; sekizi de devam etmektedir. Mahkûmiyetle neticelenen davalarda suçlara şöyle bir bakmak "mütemadiyen şeref ve haysiyetlere tecavüz ettiği" iddia olunan

Türk basınının işlediği suçlar hakkında bize bir fikir verebilir. Bu suçların başında 6334 sayılı kanun gereğince müddeti içinde tekzip neşretmemek, gazeteyi savcılığa göndermemek, yayınlanan eserin hangi matbaada basıldığını yazmamak, hüviyetin gizli tutulması gereken hallerde hüviyeti açıklamak gelmektedir. Neşren hakaret ve 6334 sayılı kanunun şümulüne giren şeref ve haysiyeti kinci neşriyattan dolayı mahkûmiyet hemen hiç yoktur denebilir. Mahkûmiyetlerin aşağı yukarı hepsi 300 lirayı geçmeyen tecil edilmiş para cezalarıdır. Geçen bir yıl içinde ve haysiyet zedeleyici neşriyat sebebiyle bir tek gazeteci iki ay hapse, 400 küsur lira manevi tazminata mahkûm olmuştur. Bu gazeteci iktidar organının (Zafer) ikinci sayfasındaki meşhur manzumeciden başkası değildir.

Beyhude gayretler

İktidara göre, iktidarı tutmayan gazeteler - yani Türk basını ne söylerse yalandır, hemen tekzip etmek lazımdır. Her bakanlıkta, her umum müdürlükte bir "tekzip masası" kurulmalıdır. Bu dahiyane fikir Menderes'indir. Geçen hafta içinde bazı gazetelerin birinci sahifelerinde bu haber göze çarpıyordu. Bir zamanlar D.P. yi el üstünde tutan basın, artık Menderesten de, D.P. den de ümidini kesmiş, olmıyacak duaya amin demekten vazgeçmişti. Menderes demokrasisinin ne olduğu anlaşılmıştı. "Bu memlekette demokrasiyi yerleştirmek" şöyle dursun her gün hürriyetin bir parçası daha elden gidiyordu. Basın iddiasını ispat edebilme hakkından bile mahrumdu. İspat hakkının lafını edenler ise lamsız cimsiz D.P. den kovuluyorlardı. Menderes belki farkına varmadan muhalefet kuvvetlerinin çoğalmasına yardım ediyordu. Mağlûbiyetler birbirini kovalamaya başlamıştı. İdeal arkadaşı en güvendiği dâvasını kaybetmiş, en kıymetli bakanları hakkında Meclis tahkikatı açılmıştı. Politik tecrübe sahibi olanlara göre, Menderes partiyi kaçırmıştı. Başvurulan çarelerin hiç biri fayda vermiyecekti.

Asıl sebep

*M*enderes tenkid edilmek istemiyordu, buna hiç tahammülü yoktu, O, bütün gazetelerin ellerindeki bir "Zafercik" gibi olmasını, yaptığı her işe alkış tutmasını istiyordu. Basını ya kendi lehinde konuşturacak, ya susturacaktı. 80 yaşında Hüseyin Cahid Yalçın bunun için hapsediliyor, beri yanda avuç avuç resmi ilân bunun için dağıtılıyordu. Fakat öteden beri bilinen bir iki isim müstesna Türk basını satılık bir meta olmadığını, hele tehditlere hiç kulak asmadığını fırsat eline geçtikçe ispat ediyordu. Batı demokrasilerinde tenkid edilen Türk matbuatı değil, Menderes'in basın rejimiydi. Çünkü Menderesten başka herkes Türk basınının en geniş hürriyete lâyık olduğunu anlamıştı.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Tamir — Manisada enteresan bir cenaze merasimi olmuştur. Yoktaşlı mahallesinde yaşlıca bir sat vefat etmiş ve toprağa tevdi edilmek üzere tabuta konmuştur. Cenaze namazı kılınacağı sırada merhumun kardeşi yetişmiş, telaşla tabutun içine iki kama ve bir tabanca koymuştur. Cemaatin şaşkın bakışları arasında hocaya şunları söylemiştir:

"— Bizim merhum Haydar çok kabadayı idi. Girid adasında çok iş gördü. Her zaman tabanca taşırdı. Şimdi âhirette Cebrail kendine sorgu sual edecek. Pek tabii, bizimki de hakkını müdafaa eyleyecek ama tabanca ve kaması yanında olmazsa birşey yapamaz". Şimdi oradan da bir cinayet haberi beklenebilir.

(Yeni Sarıkamış)

Belediye meclisinde encümen üyelerinin huzur haklarının yükseltilmesi hususunda görüşmeler yapılırken bazı üyeler bunun halk arasında dedikodu yapacağını ileri sürmüşlerdir. Bu sırada "bizi halk seçti" diyen bir üyeye cevaben Ömer Özdemir:

"— Bizi halk seçmedi. Genel kurul seçti" demiştir.

Bu konuşma üzerine bazı üyeler işin farkına vararak sözlerini geri alması için teklifte bulunmuşlarsa da Özdemir ikinci bir müdafaa ile sözünü geri almaktan imtina etmiştir.

(Azim - İzmit)

*

Şehrimiz Tümen Karargâhı erlerinden olan Agop Çapuroğlu evvel ki gün ihdida ederek müslüman olmuştur.

Öğrendiğimize göre Agop bir gece evvel çok enteresan bir rüya görmüştür: Rüyasında Peygamberimizi gören Agoba, Peygamber; "Bak önünde iki yol var, bunlardan birisi aydınlık, diğeri karanlık, sen bunlardan karanlık yolun üzerindesin, acaba hangisinde yürümek istersin?" mealinde bir sualde bulunmuştur.

Bu rüyanın heyecanile uyanan genç sabahleyin ilk iş olarak üstlerine ve Müftülüğe müracaat etmiştir. Müftülükte din! merasimi yapılan Agoba Askeri hastanedeki meşhur sünnetçi Kemahizade Halil Erkol tarafından gayet mahirane bir sünnet yapılmıştır.

(Ateş - Balıkesir)

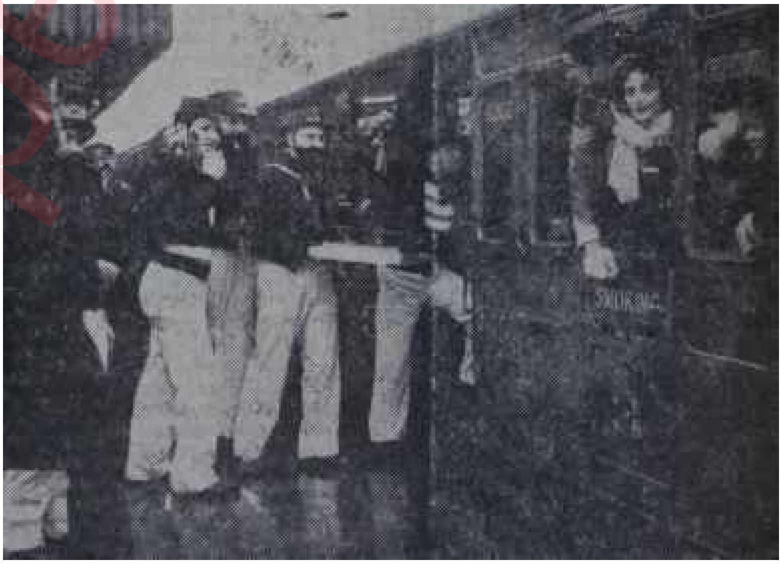
*

Belediye Encümeni Kasaplar Derneğine bir yazı daha göndererek: "koyun etinin 350 den satılması muvaffıktır" şeklinde yazılarını cevaplandırmıştır. Bundan başka şifahen kasaplara cevap veren belediye son yazısıyle yüzüncü cevabı tamamlamış bulunuyor. Belediye Başkanı Ali Necdet Güvenin ve Encümen üyelerinden Mustafa Tığlı'nın ısrarından doğduğu anlaşılan bu mesele birçok vatandaşları haklı olarak üzmektedir. "İsrarımız israr" diyen iki belediyeci, reis maaşı artarken "bu para çok, 900 lira idare eder" tarzında pek ala konuşabilirlerdi Reis ise: "Söz verdim, sözümde duracağım" demek suretiyle halkı sığır etine davet etmiştir.

(Sakarya Postası - Adapazarı)

*

Geçen hafta İngilterede Londra ile Tilbury arasında, çok garip bir trenin sefer yaptığı görüldü. Bu tren bundan tam yüz sene önce güney hatlarına işleyen lokomotif ve vagonlardan müteşekkildi. Bu garip trenin davetlileri de, yad edilmek istenilen devrin havasına iyice uymak için yüz sene evvelki devre ait elbiseler giyinmeyi ihmal etmemişlerdi.

Asırdide tren ve yolcuları

Biletler Gidiş - Dönüş

DÜNYADA OLUP BİTENLER

İngiltere

Yeni "Entente cordiale"

İkinci Cihan savasının bitiminden bu yana atlattığı çeşitli vartaların sonunda temelinden sallanmaya başlayan İngiliz . Fransız dostluk münasebetleri, geçen haftalar içinde, çetin bir denemeden daha geçti. Şu gün lerde bu deneme başarı ile atlatılmış ve Fransa ile İngiltere arasındaki bağlar, görünüşe göre, sağlamlaştırılmıştır. Böyle bir sonuç, hiç şüphesiz, Batılıların hayrınadır. Eğer geçen hafta İngiliz ve Fransız Başbakanları arasında yapılan görüşmelere iyi niyet ve karşılıklı anlayış havası hâkim olmasaydı, bu iki Devletin düşeceği fikir ve görüş ayrılığından en fazla Batı dünyası zarar görürdü. Bereket versin eski kırgınlıklar bir tarafa bırakılmış ve fiden ile Mollet arasında, geçen haftanın başında, 1904 Avrupasının "Entente cordiaie"ini andıran bir anlaşmaya varılmıştır.

İngiliz - Fransız dostluk münasebetlerinin geçirdiği bu son deneme, kaynağım, Fransız Dışişleri Bakanı M. Christian Pineau'nun bir konuşmasından alıyordu. M. Pineau, bu ayın başlarında, Paris'teki Anglo- Amerikan Basın topluluğunun yaptığı bir toplantıda söz almış ve Batık dostları hakkında şikâyet yollu bazı sözler söylemişti. M. Pineau'ya göre, İngiliz, Amerikan ve Fransız politikalarında bugün için tam bir ortaklık olduğu ileri sürülemezdi. İngiltere ve Amerika, Fransa'nın Kuzey Afrika siyasetini anlamaktan çok uzaktılar. Hatta, bu Batılı dostların Fransa'nın Kuzey Afrika'daki mirasına konmak istedikleri bile düşünülebilirdi. Bundan başka, İngiltere Orta Doğu'da bazı kombinezonlar kurarken Fransa'nın fikrini almayı hatırına bile getirmemiş; Amerika, Vietnam'da Fransa ile müşterek bir politika takip etmeye yanaşmamıştı. Bunlar, Fransa'nın, İngiltere ve Amerika tarafından unutulan bir müttefik olduğunu gösteriyordu. Oysa ki Fransa unutulmaması gereken bir müttefikti. Fransa geçmişteki bü yüklük ve şerefinden hiçbir şey kaybetmemişti ve bugün, Doğu ile Batının arasını bulabilecek tek devletti. Batılılar, askeri meselelerin üzerinde durulması gereken tek mesele olduğunu düşünmekle büyük bir yanlış yapmışlardı. Fransa, Batılı dostlarına, diğer meseleler üzerinde de düşünmeyi teklif ediyor ve dostlarını, bundan sonra takib edilmesi gereken yeni bir dış politika plânı çizmeye davet ediyordu.

Pineau'nun bu konuşması İngiltere'de derin tepkiler yaratmakta gecikmedi. İngiltere, esasen, ötedenberi, yeni Sosyalist kabinenin dış

Christian Pineau
Sert çıktı

TİTO, MENDERES

Dış politikamızın vukufla ve tecrübeli ellerde olup, olmadığını anlamak için son üç yıldır Yugoslavya ile münasebetlerimizi incelemek faydalıdır. Balkan Paktının imzalanmasından evvelki ve sonraki devre bizim için iftihar vesilesi sayılmayacak olaylarla yüklüdür. Yugoslavyaya karşı takip ettiğimiz siyaset ve bu siyasetin memleket efkârına izah ediliş şekli garabetlerle doludur. Buna son bir buçuk yılda yeni gaflar ilave edilmiştir. Türk - Yugoslav münasebetlerinin siyasî tarih için çok kısa sayılacak bir süre zarfında tezat dolu bir devreden geçmesinde sorumluluk payı, geniş nisbette, devlet adamlarımıza düşmektedir. Türk basını, dış politikamızın bir çok kesimlerinde olduğu gibi, bu safhada da, umumî efkârı aydınlatmada beklenen bilgi ve olgunluğu gösterememiştir.

*

Basımınızda ve Hükümet mahfillerinde Tito'ya ve yeni Yugoslavyaya yapılan hücumları hatırlayanlar, bir müddet evvel Ankara garındaki lüzumundan fazla şala fatlı, lüzumundan fazla gösterişli merasimi elbet yadırgamışlardır. Tito'nun Doğu blokundan ayrılmasından sonra, Batı ile verimli münasebetlere girişmesinde, Türkiye faydalı bir tramplen vazifesi görmüştür. Bize verilen bu vazifede o kadar safiyane bir tehalük gösterdik ki, Ankara garında "Kızıl yıldız" ile "Ayyıldız"ı beraber seyreden yabancı muhabirlerin hayretini giderecek garip izah formülleri dahi bulduk. Ancak komünizmi ve komünizmle uzaktan yakından alâkalı bir çok şeyi bu kadar "nefretle" telin ettiğimiz Ur devrede, İstanbul ve Ankara garlarındaki, Kızıl yıldız'ları izah etmek güçtü.

Bugün artık, Hariciyemizde pek çoğunun. Hükümette ve Mecliste de bazılarının bildiği gibi, Balkan Paktı ile neticelenen bu temasların ilham ve direktifleri İngiliz ve Amerikalılardan gelmişti. Ancak Balkan paktı ile murad edilen yakınlaşma, daha ziyade Tito ile Batı bloku arasında olduğundan, biz zamanı gelince pakt ile beraber aradan itildik. Hatta bu rolümüz içinhaklı olarak umduğumuz - karşılığı da alamadık. Bu karşılık Amerikan yardımının artması ve hükümetin muhtaç olduğu kredinin bir an evvel temini idi. Bu olamadıktan başka, Tito'nun sonradan istihfafla yüzümüze attığı Balkan paktının başarısızlığını ve güçlüklerini sırtımıza almak mecburiyetinde kaldık. Bağdat Paktında oldu ğu gibi, "Ateşten başkaları için kestane çekmek" yine bize düştü. Amerikan yardımından, geniş Amerikan kredilerinden istifade eden, Batı memleketlerinde itibar ve prestiji yükselen Tito oldu. Bize kapılar aralanmadı bile...

*

Ancak Tito'nun Ankarayı ziyaretinde, Batılı dostlarımıza dahi arzu etmediği bazı acele teşebbüsler yaptık. Bu "fazla kralcılık" belki de iktisadî durumumuzun biran evvel düzeltilmesi telâşından ileri gelmekteydi. Yabancı kaynakların ve Yugoslav basınının sonradan belirttiği gibi bu teşebbüsler Tito tarafından sert bir şekilde reddedildi. O sıralarda Hindicini savaşı son şiddetini bulmuştu. Fransızlar bu sömürge macerasında gerilemekteydiler. Fakat Amerikalıların müdahalesi ve Uzak Doğu savaşmaz "beynelmilelleştirilmesi" bahis konusu idi. Savaşa bir "Birleşmiş Milletler" cephesi katılabilirdi. Tito'ya tekliflerimiz bu yönden oldu.

Bir "sondaj" dahi lüzum görmeden yaptığımız bu teşebbüs iki bakımdan şiddetle tenkit edildi. İstiklâl savaşını yaşamış bir nesil olarak bir sömürge savaşını ne şekil de olursa olsun desteklememiz rejimimizin temel prensiplerine aykırı olmalıydı. Moskovayla çatışmış olmasına rağmen Tito'nun ve Yugoslavya'nın komünist olduğu ve komünist kalacağı idrakimize, İdarecilerimizin idrakine, sığmaz gibiydi.

Bled ve Belgrad ziyaretleri de,

politikasının ne olabileceğini merak ediyor ve zaman - saman bu endişesini de açığa vuruyordu. İktidara geldiği gündenberi Kuzey Afrika meseleleri ile uğraşan Mollet kabinesinin dış politika üzerindeki görüşlerini bilmek, gerçekten, bu günlerde yeni bir sulh taarruzuna hazırlanmakta olan Sovyet Rusya'ya karşı Batılıların takınacağı tutumu kararlaştırmak için çok gerekliydi. Şimdiye kadar yaptıkları konuşmalarda, yeni Fransız idarecileri, Batı saflarından ayrılmayacaklarım ve NATO ideallerine sadık olduklarını söylemekle iktifa etmişler, fırsat buldukça da Bağdat Paktına çatmaktan geri durmamışlardı. Pineau'nun yaptığı konuşma bu bakımdan İngiltere'de taamla karşılanıyordu. Şimdiye kadar yapılanlardan daha farklı olan bu beyanat Fransız hükümetinin dış politika görüşlerinin bir ifadesi miydi? Yoksa bir toplantıda Dışişleri Bakam tarafından enine-boyuna düşünülmeden sarfedilmiş bir takım sözler miydi? Bu suallerin cevabı Bulganin ve Kruçef'in Londra'yı ziyaretlerinden önce aydınlanmalı, zihinlerdeki tereddütler giderilmeliydi. Pineau'nun demecinin hemen ertesinde, İngiltere'nin Paris Büyükelçisi Sir Gladwyn Jebb, Başbakan Mollet'yi ziyaret ederek, Eden'in milletlerarası durumu beraberce gözden geçirmek üzere Fransız Başbakanını Londra'ya davet ettiğini bildirmişti.

Mollet Londra'da

Eden'in bu teklifini memnunlukla karşıladığım söyleyen Mollet, -geçen haftanın başlarında Londra'ya giderek İngiliz Devlet adamları ile görüşmeler yapmış bulunuyor. Bu görüşmeler sonunda yayınlanan nihai tebliğden anlaşıldığına göre, İngiliz Devlet adamları, Fransız Başbakanından M. Pineau'nun sözlerinin

ve 300 MİLYON DOLAR

Aydemir BALKAN

bunlara rağmen dostluk havası 1-çinde geçti. Balkan Paktı tahakkuk etti Tito yalnız kaldığı sıkıntılı bir devrede fazla "angaje" olmadan ' Batıya yaklaşabilmiş, Yunanistan ve İtalya ile ihtilâflarını halletmiş, Rusya, Bulgaristan ve Macaristana karşı Batı desteğini bulmuşta. Gerekli yardımları, geniş kredileri de almaya başlamıştı. Buna rağmen hareketlerinde gayet ihtiyatlı, gayet ölçülü idi. NATO ve Alman silahlanması konularında Batılıların görüşlerine hiç yanaşmıyordu. Hatta bir kaç vesileyle NATO'nun ruhu ve işleyiş şeklini tasvip etmediğini belirten demeçler verdi. İngiltere ve Amerika, Yugoslavyayı Batı savunma blokuna kazanmak istiyorlardı. Balkan paktı endirekt olarak Yugoslavyayı, NATO ya bağlamıştı. Fakat Tito'nun daha ileri gitmeğe niyeti yoktu. Buna rağmen Tito'nun Batı memleketlerinde prestiji gittikçe artmaktaydı. Tito'nun çok kuvvetli bir diplomat ve harp sonunun büyük devlet şeflerinden biri olduğu muhakkaktır. İngilterede karşılanışı son yıllarda hiç bir hükümet başkanına yapılmamış şekilde çok geniş ölçüde tezahürlere sebep olmuş, bütün Batı basım haftalarca kendinden bahsetmişti. Bütün bunlar Dış politikamızı idare eden yeni zihniyet için manidar işaretler olmalıydı. Türk - Yugoslav münasebetleri bundan sonra oldukça garip safhalar arzetti. Neticede hayli düşündürücü bir duruma sürüklendik

*

Hükümet başkanı ile Dış İşleri Bakanımızın geçen yaz Yugoslavyayı ziyaretinden sonra Türk - Yugoslav münasebetleri bir kriz devresinden geçti. Fatin Rüştü, Bandung'tan dönüyordu. Konferansta Irak İngilterenin tezini, Filipin ve Türkiye ise Amerikanın görüşlerini savunmuşlardı. Fatin Rüştünün, mahut 800 milyon doların peşinde , Amerikaya giderken Menderesle beraber Belgrada uğraması tercih edildi. Eğer Bandung'taki gayretlerimize, Belgradda yeni bir hamle ilave edebilirsek krediyi bu defa koparabileceğimiz zannediliyordu. Son yıllarda dış ve iktisadi politikamıza bu derece "şarklı", bu derece iptidai görüşler hâlam olmuştur. Batı mahfilleri ve Yugoslav hasmı Belgrad ziyareti hakkında manidar tamamlayıcı ma lumatı vermiştir. Ancak Türk umumi efkârı bunlardan hiç bir zaman haberdar edilmemiştir. Görüşmelerin bir fiyasko ile neticelenmesinden sonra da herşey hasır altı edilmek yoluna gidilmiştir.

Dış politikamızdan birinci derecede sorumlu temsilcilerimiz Belgradda Tito'ya NATO'ya girmesi için yeniden teklifler yapmışlardır. Bu tekliflere bir ültimatom havası vermeyi de ihmal etmemişlerdir. Hele Washington'daki dolarların hayali bu teklifleri ısrarlı kılmıştır. Menderesin ve Zorlunun Tito'ya "rest'lerinin kozu da kuvvetliydi. Red olunduğu takdirde Balkan paktından vazgeçileceğini ihsas ettirmek.. Bugün artık, Tito'nun bu politikacılar karşısında o zaman nasıl bıyık altından güldüğü tahmin edilebilir. Menderesle Zorlunun uğurlanmasından tam 5 gün sonra Tito, Belgrad hava alanında Bulganin ve Kruşçev'i karşılıyordu!..

Yeni Sovyet - Yugoslav münasebetlerinin temeli, anlaşmaların imzalanmaları bu devrede oldu. Tam manasıyla gafil avlanan sorumlu devlet adamlarımız Hariciye servislerimizin biçareliğine bir daha katlandılar. Ne bir sondaj, ne bir zemin yoklaması yapılmıştı. Hariciyemiz Yugoslavyadan, Menderes ile Zorlu da alâkalı oldukları servislerden bihaberdiler. Gerçi bazı hariciye merkezlerimizde faaliyetlerin rulet masasına veya otomobil alım satımına inhisar ettiğini biliyorlardı ama, bu derece gafil avlanacakları hesapta yoktu. Müteakip haftalar Türk tekliflerini, Sovyet - Yugoslav görüşmelerini tefsir eden Belgrad gazeteleri istihfaflı bir lisan kullanıyorlar "geniş çiftlikler sahibi Türk Başbakanı" tâbirini tekrarlıyorlardı. Bir hafta sonra verdiği demeçte Tito "Balkan Paktının askeri rolünün bitmiş olduğunu, beynelmilel işbirliği için gayretlerin başka sahalara teksif edileceğini" bildirdi. Basınımız göklere çıkardığı Tito'ya yeniden hücuma başladı. Fakat iş, işten geçmiş, dış politikamıza yeni bir fiyasko ilave edilmişti.

Washingtona varan Zorlu, Yugoslavların bu manevrasını başka bir manevra ile "kapamak" istedi. Ancak birinci defa Belgradda olduğu gibi hiç bir zemin yoklaması olmadan amatörce ve tesadüfi şekilde yapılan bu manevra ters netice verdi. "Tito yaptıklarının hesabını verecektir" tarzındaki beyanatı, Tito'ya takdir duyan ve Yugoslavyayı mutlaka kazanmak isteyen Amerikan umumî efkarınca, bilhassa State Departement'da çok soğuk bir şekilde karşılandı. Zaten hazırlıksız, etütsüz gelen Zorlu elleri boş döndü. Buna rağmen Yugoslavya ise Amerikadan geniş yardımlar almaya devam etti. Bir müddet sonra da borçlarımızı ödeyemediğimiz için Türk - Yugoslav ticari münasebetleri, Belgrad tarafından durduruluyordu. Balkan Paktı macerası bu şekilde sona erdi. Bizden başka herkes, bu işte kârlı çıkmıştı.

Türk tarihinde her zaman büyük politikacılar,. kuvvetli devlet adamları yetişmiştir. En zayıf olduğumuz devirlerde dahi Ali paşalar, Reşit paşalar gibi aydınlar kaderimizi, hâkim ellerinde tutmuşlar, Türk siyasi ekolünün itibarını zedeletmemişlerdir. Son savaşın mağrur liderleri olan Churchill'in, Roosewelt'in karşısında, eşit şartlarla, güz göze konuşabilen ve şahsiyetini, fikrini kabul ettiren devlet adamlarına da sahip olmuşuzdur. Fakat Cumhuriyet Türkiyesinin siyasi tarihi şimdiye kadar asla bu kadar fakirleşmemiştir.

Guy Mollet
Uzağa bakıyor

hesabını soracakları yerde, Mollet'ye bu sözlerde belirtilen bazı endişeler dolayısıyla teminat vermek zorunda kalmışlar, başka bir deyimle, Mollet-yi Dışişleri bakanının sözlerinden dolayı sorguya çekmeyi düşünürken, ona hesap vermekten başka çıkar yol görememişlerdir.

İngiliz devlet adamları, ilk olarak, Mollet'ye, Fransa'nın Kuzey Afrika siyasetini tasvib ettiklerine, Kuzey Afrika'daki Fransız toprakları üzerinde hiçbir emelleri olmadığına dair söz vermek zorunda kalmışlardır.İşaret ettiğimiz gibi, Pineau, konuşmasında, İngilizleri Kuzey Afrika milliyetçilerine yardım etmekle, silâhların bu milliyetçilere geçeceğini bile bile Mısır'a silâh sevkıyatı yapmakla itham etmişti. İngiliz devlet adamları bunu sonuna kadar inkâr etmekle beraber, Mollet'ye, bundan böyle Arap milliyetçilerine karşı müşterek cephe alacakları hususunda teminat vermişlerdir. Bundan başka, İngiliz devlet adamları, Pineau'nun Batılıların sadece askeri meseleler üzerinde durdukları ithamlarına da yatıştırıcı bir cevap vererek, bundan sonra iktisadî ve psikolojik meseleler üzerinde de durulacağını söylemişlerdir. Fransa'nın ötedenberi cephe almış olduğu Bağdat Paktı konusunda da, tebliğde açıkça kaydedilmemekle beraber, Londra'da çıkan söylentilerden bir anlaşmaya varıldığı anlaşılmaktadır. Bu söylentilere göre, Fransa, paktın iktisadi cephesi göz önünde tutulduğu ve geliştirildiği takdirde, Bağdat Paktına karşı cephe almaktan vaz geçeceğini bildirmiştir.

İngiliz ve Fransız Başbakanlarının üzerinde anlaşmaya vardıkları üçüncü nokta silâhsızlanma meselesidir. Pineau, Anglo-Amerikan Basın Topluluğunun toplantısında yaptığı konuşmada bu noktaya da temas ederek Almanyanın birleştirilmesinin herşeyden önce silâhsızlanmanın gerçekleşmesine bağlı olduğunu söylemiş ve böylece Batılı görüşlerden ayrılmıştı. Eden ve Mollet'nin Londrada, silâhsızlanma konusunda ortak bir formül buldukları söylenmektedir. Bu formülün ne olduğu bilinmemekle beraber, Eisenhower ile Bulganin'in görüşlerini telif eden bir formül olduğu sanılmaktadır.

Fransız - İngiliz münasebetlerinde son zamanlarda kaybolan karşılıklı anlayış ve iyi niyet havasını tekrar getiren bu anlaşma, bu münasebetlerde yeni bir safhanın açıldığım göstermektedir. Pineau'nun başlangıçta Fransız basının da hücumlarına hedef olan beyanatı, bu safhanın açılmasına vesile teşkil ettiği için Simdi hararetle alkışlanmaktadır. Doğru olan şudur ki beyanat hedefine ulaşmış, Fransa'yı milletlerarası alanda tekrar birinci plâna geçirmiştir. İngiliz - Fransız görüşmeleri ve bunun sonundaki anlaşma bu terakkinin ilk belirtisi ve neticesidir.

Malenkof Londra'da

Geçen hafta, Londra hava alanına kısa boylu, tıknaz, sert bakışlı bir adam indi. Bu alana inen her adam gibi onun da kimsenin dikkatini çekmeden, basit bir gümrük yoklamasından sonra, elini kolunu sallayarak alandan uzaklaşması beklenirdi. Ancak, böyle olmadı. Kısa boylu, tıknaz adam gümrük yoklamasından geçmemesine rağmen, alandan kolayca uzaklaşamadı. Diplomatik pasaportla seyahat eden bu adamın adı Malenkof tu ve gazeteciler tarafından çevrildiği için alandan uzaklaşamıyordu. Evet, Rusyanın sabık başbakanı Malenkof... Kendisi, simdi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin Elektrik Santralleri Bakanı sıfatiyle seyahat etmekteydi. Söylediğine göre, İngiltere de elektrik tesislerini gezecekti.

Hayatında ilk defa Batının hür toprağına ayak basan Malenkof, Doğu Berlin'den geliyordu. Başbakanlığı sırasında, Malenkof, demirperde gerisinden uzaklaşmamız, hep bu perde gerisinde dolaşmayı tercih etmişti. Öyle anlaşılıyordu ki, Başbakanlıktan uzaklaştıktan sonra, yeni önderlerinin verdiği misallere uygun olarak, biraz da demirperde dışında dolaşmanın uygun olacağım anlamış ve bunun için de, ilk merhale olarak, İngiltereyi seçmişti. Malenkof, İngiltere'ye yalnız gelmemişti. Yanında Elektrik uzmanlarından müteşekkil bir grup da vardı. Elektrik santralleri bakanı bu gruba başkanlık etmekteydi. Alanda, gazetecilere "Elektrik enerjisini tevzi sistemi ve elektrik santrallerinin işleyişi hakkında bilgi edinmek için geldik" demişti.

Gerçekten, İngilterenin dünyanın en büyük elektrik santrallerine ve en iyi elektrik tevzi sistemine sahip devletlerden biri olduğunda şüphe yoktu. Ancak Rusya da bu bakımdan geri kalmış bir memleket sayılamazdı. Bu konuda, Rusyanın İngiltereden olduğu kadar, İngilterenin de Rusyadan öğrenebileceği şeyler bulunabilirdi. Bu ziyaretin arkasında elektrik santrallerinin işleyişini tetkikten daha başka bir takım sebepler de olsa gerekti.

Rusyanın şu günlerde yeni bir sulh taarruzuna girişmek üzere oldukları bilinmektedir. Sovyet liderleri, dünyanın dört bir tarafında, gayelerini gerçekleştirebilmek için herşeyden önce sempati ve güven kazanmak zorunda olduklarım anlamışlardır. Sovyet Rusyanın yeni dış münasebetleri, geçen sayılarımızdan birinde de açıkladığımız gibi, artık kütleler-arası değil, idareciler-arası münasebetler olmak yolundadır. Eisenhower'le Bulganin arasında teati edilmekte olan mektuplar Amerikan ve Rus idarecileri arasındaki münasebetlerin bir başlangıcı sayılabilir. Fransız idarecileri ile temas, Guy Mollet ve Pineau'nun gelecek aylar içinde yapacakları Rusya seyahati sırasında temin olunacaktır. Şu günlerde, Rusya'nın, Türk devlet adamlarını da Moskovaya davet etmek niyetinde oldukları bile söylenmektedir. Böyle niyetler besleyen Rusya'nın elbette ki İngiliz idarecilerini bir tarafa bırakmak gafletinde bulunması beklenemez. Nitekim, Bulganin ve Kruçef, önümüzdeki aylarda, Londraya seyahat yapmayı tasarlamaktadırlar ve bu tasarı da gerçekleşmiş gibidir. Malenkof'u onların bir öncüsü olarak görmekte, bizce, bir hata yoktur.

Neden bir başkası değil de Malenkof bu öncülüğe seçilmiştir? Burada muhtelif ihtimaller akla gelebilir. Birinci ihtimal, kısa bir müddet önce Başbakanlıktan uzaklaştırılan Malenkof un Londra'ya yollanması ile, ele-güne karşı şimdiki Sovyet idareciler arasında hiçbir fikir ayrılığı ve kin kırıntısı bulunmadığı anlatılmak istenmiştir. İkinci ihtimal ise sert ve Stalin taraftarı bilinen Malenkof un şahsı etrafında bir iti-

Georgy Malenkof
Yeni turist

mat havası yaratılmak istenmiş olmasıdır. Kolay kolay tasfiye edemiyecekleri Malenkof'u Batı dünyam ile temasa geçirmekle, Sovyet idarecileri, onun da kendilerinden farklı düşünmediğini anlatmak ve bundan sonraki Doğu-Batı münasebetlerinde Malenkof'un aleyhte bir handikap olmasını önlemek istemiş olabilirler. yandan, Malenkof'un işgal ettiği mevki de böyle bir öncülük için en elverişli bir unsurdur. Rusya, elektrik istihsali işlerinde, İngiltereden ne geri, ne de ileridir. Bu Rusya için bir propaganda vesilesi olabilir.

Sebebi ne olursa olsun, Sovyet Rusya, Batılılarla şu günlerdeki ilk temas için eski Başbakanı Malenkofu seçmiştir. Bunun hayırlı bir başlangıç olup olmadığını önümüzdeki günler gösterecektir.

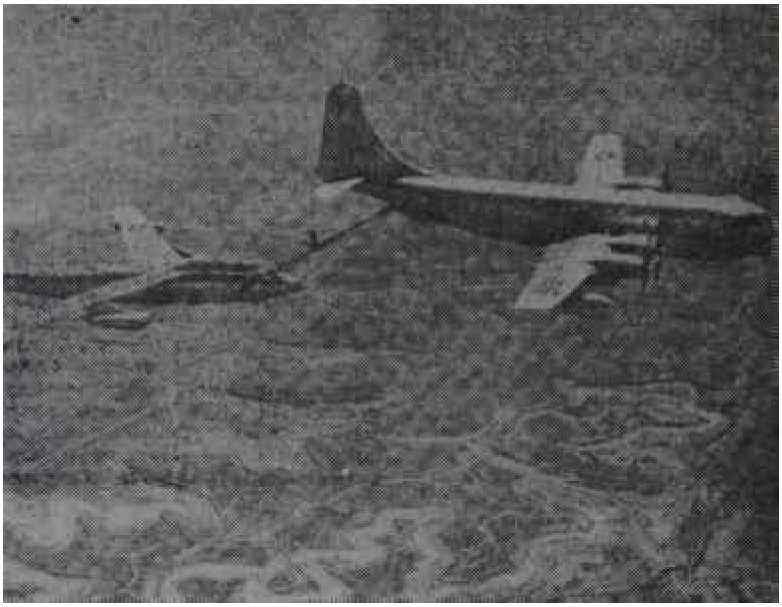
Silahsızlanma

Yeni gayretler

Bu satırların yazıldığı sıralarda, Londra'da, yeni ve çok önemli bir milletlerarası toplantı oturumlarına başlamak üzere bulunuyordu. Bu, Doğu ile Batı arasında ve silâhsızlanma konusunda yapılacak bir toplantıydı. Silâhlanma yarışının bütün hızıyla devam ettiği şu günlerde, bütün dünya efkârının temennisi, bu toplantının başarı ile neticelenmesidir.

Silâhsızlanma meselesi, tıpkı Birinci Cihan savaşı sonu dünyasının olduğu gibi, İkinci Cihan savaşı sonu dünyasının da en önemli meselelerinden birini teşkil etmiştir. Silâhsızlanmanın dünya barış ve güvenliği için gerekli olduğunu anlayan Batılılar, daha savaşın devam ettiği sıralarda, yayınladıkları Atlantik Beyannamesinde silâhsızlanmanın lüzumuna işaret ediyorlar, Birleşmiş Milletler Teşkilatı şartında da "dünya insan ve ekonomik kaynaklarının yalnız en küçük kısmım silâhsızlanmaya ayırarak, milletlerarası barış ve güvenliğin kurulmasını ve korunmasını kolaylaştırmak için" Güvenlik Konseyine bir silahlanmayı tanzim plânı hazırlamak görevi veriyorlardı.

Ancak bu plan o günden bu güne kadar hâlâ hazırlanamamış, silâhsızlanma hala gerçekleşememiştir. Bunun sebebi, kolayca tahmin edileceği gibi, her meselede olduğu gibi Rus ve Amerikan görüş ayrılıklarıdır. Bu görüş ayrılıklarım başlıca iki kesimde toplamak mümkündür. Bunlardan biri atom silâhları üzerindeki Rus ve Amerikan görüş ayrılığıdır. 24 ocak 1946'da kurulan Birleşmiş Milletler Atom Enerjisi Komisyonu bu görüş ayrılıkları yüzünden atom silâhları konusunda bir tanzim plânı hazırlayamamıştı. Bu komisyonda, Amerika özel bir anlaşmaya dayanan bir "Atomic Disarmement Authority-Atomik silâhsızlanma otoritesi" kurulmasını istiyor, Rusya ise atom silâhlarının yasak ve tahrib edilmesi yetkisinin böyle bir otoriteye verilmeyerek her devletin kendisi tarafından ve kendi toprağında kullanılmasını taleb ediyordu. Rusya'ya göre, Amerika'nın istediği milletlerarası otorite kurulduğu takdirde, bu otorite, kuruluşunda kendine verilecek bazı yetkilerle atom enerjisi istihsal eden teşebbüslerin sahib ve hâkimi olacak, böylece her devletin iç işlerine müdahale etmek imkanını elde edecekti. Rusya, bu imkânı bertaraf etmek için, atom silâhlarının tahdit ve yasak edilmesi işinin her devletin kendisine bırakılmasını istemişti.

Amerikanın teklifi: havadan kontrol

Demir perde aralanacak

Amerika ve Rusya arasındaki ikinci görüş ayrılığı ise klasik silâhların tahdidi konusundadır. Bu görüş ayrılığı da klasik silâhların tahdidi için kurulan Birleşmiş Milletler komisyonunun çalışmalarım başarısızlığa uğratmıştı. Rusya, bu komisyon çalışmaları sırasında, silâhlı kuvvetlerinin mikdarı hakkında bir açıklama yapmaya yanaşmaksızın, her devlet silâhlı kuvvetlerinin azaltılması yolunda bir karar alınmasını istemiş, Batılılar ise, önce her devletin silâhlı kuvvetlerinin gerçek sayısının açıklanmasını ve müessir bir kontrol sisteminin kurulmasını, ancak ondan sonra bu kuvvetlerde bir azaltılma yapılması yoluna gidilmesini talep etmişlerdi. Teferruata ait ufak değişiklikler bir yana, bu anlaşmazlıklar. Birleşmiş Milletler atom enerjisi komisyonu ile klâsik silâhları tahdit komisyonlarının birleştirildiği 1952 yılına kadar sürüp gelmişti.

Ancak, bu iki komisyonun birleştirilerek Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Komisyonunun kurulmasından sonra işlerin de düzeldiği zannedilmemelidir. Görüş ayrılıkları ondan sonra da devam etmiş, yapılan düzünelerle teklife rağmen, bir silâhsızlanma plânı hâlâ tanzim edilememiştir. Fakat, son hâdiselerle böyle bir plânın tanzim edilme şansı bugün her zamankinden daha fazla artmıştır. Sovyet Komünist Partisinin XX. kongresinden sonra yeni Ur sulh taarruzuna kalkmak istedikleri anlaşılan Ruslar bu fırsatı kaçırmak istemeyecekler, belki de, Batılılara iyi niyet iddialarım isbat edebilmek için, silâhsızlanma konusunda, büyük tavizler pahasına da olsa, bir anlaşma-

ya yanaşmayı kabul edeceklerdir. Bazı tefsirciler, Eisenhower ile Bulganin arasında teati edilen son mektuplardan böyle bir anlam çıkarmaktadırlar. Ancak, bunun büyük bir iyimserlik havası içinde yapılmış bir tefsir olduğu da unutulmamalıdır. Zira XX. kongrede söylenenler ve bunlardan sonra yaratılan hava, böyle bir iyimserliği doğru çıkarabilecek kadar şumüllü değildir.

Esasen Sovyet Rusya ve Batılılar, son günlerde, silâhsızlanmanın kontrolü meselesinde fikir ayrılığına düşmüş bulunuyorlardı. Başkan Eisenhower, Cenevre konferansı sırasında, Amerika ile Rusya'nın askeri Us plânlarım değiş-tokuş etmeyi ve bu değiş-tokuştan sonra da, bu üslerin havadan kontrol edilmesini teklif etmişti. Ruslar tarafından realist değildir diye reddedilen bu plân, sonraları, Birleşik Amerika'nın silâhsızlanma komisyonundaki temsilcisi Stassen tarafından daha da yumuşatılmıştı. Stassen, kontrollerin münakale merkezleri, hava meydanları, ana yol ve limanlar gibi başlıca stratejik noktalara yerleştirilen müşahitler vasıtasıyla yapılmasını isteyen Ruslara, kontrol ekiplerinin, bu stratejik noktalardan başka, bütün sınai ve askeri tesisleri de kontrol etmelerini teklif ediyordu. Bu kontroller, Eisenhower plânına uygun olarak, havadan yapılacaktı. Stassen'in bu teklifinde Amerikan ve Rus görüşleri telif 'edilmiş oluyordu. Havadan kontrolden vazgeçilmemişti, fakat karadan kontrol de kabul ediliyordu.

Londradaki görüşmeler sırasında da eğer bir neticeye varılacak olursa bu Stassen teklifinden pek farklı olmayacaktır. Gerçekten, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, onuncu oturum devresinde kabul ettiği bir karar sureti ile Silahsızlanma komisyonunu, çalışmaları sırasında, Eisenhower'in havadan kontrol teklifi ile Bulganin'in bazı stratejik noktalara yerleştirilecek müşahitler tekliflerini öncelikle dikkat nazarına almaya davet etmişti, Eisenhower, Mareşal Bulganin'e yazdığı ve 7 martta açıklanan son mektubunda, Rus ve Amerikan görüşlerini telif eden bu hal şeklini bir kere daha teklif etmekte ve Rusya'dan bunu kabul etmesini istemektedir.. Diğer yandan geçen haftalar içinde Londra'da buluşan İngiliz ve Fransız Başbakanlarının aynı mealde, bir teklifle bu konferans karşısına çıkmak niyetinde oldukları söyleniyor. Şimdi bütün iş Sovyet Rusya'dadır. Ancak, yukarda da işaret ettiğimiz gibi, bu gibi konularda Sovyet Rusya'ya güvenmek pek kolay değildir. Rusya, temenni edilir ki, şimdiye kadar her beynelmilel konferansta takındığı uzlaşmaz tavrı bırakıp, artık güvenilir adımlar atmaya başlasın. Yoksa her geçen gün bir yenisi imal edilen atom bombasının insanlığı tehdit ettiği günlerin geldiğini görmek, bu gidişle, pek uzun sürmeyecektir.

K A D I N

Güzellik

Cilt güzelliği

Cilt bakımı, güzelliğin 1 numaralı dostudur. Güzel ve temiz bir cilt, bugünkü tabiriyle "bakımlı bir cilt" yüzdeki bütün gayri muntazam hatları ve diğer kusurları maskeleyebilir.

Cilt bakımı için tavsiye edilen bir çok formüller, maskeler ve güzellik kremleri vardır. Bunların çoğu tatbiki her zaman kolay olmayan usullerdir. Fakat her kadın için cilt bakımının temel kaidesine riayet etmek mümkündür. Bu kaide cildi daima temiz tutmaktır. Hiç bir zaman makiyajı iyice temizlemeden yatağa girmemelidir. İnsan gece eğlenceden de gelse, sabaha doğru da yatsa yağlı bir kreme batırılmış bir pamuk parçası ile yüzünü temizlemelidir. Yağlı bir krem ile yüzdeki boyaları, kirleri iyice aldıktan sonra ılık su ile yıkanmak, sonra da yüze soğuk su çarpmakta fayda vardır. Eğer makiyajımzı temizleyecek yağlı bir kreminiz yoksa hiç telâş etmeyiniz. Mutfaktaki zeytinyağı bu işi mükemmelen halleder. Geçe uyurken yüzdeki mesamet, bütün vucuttakilerde olduğu gibi, serbest olmak, nefes almak ihtiyacındadır. Bu temin edilince cilde bir tazelik gelir. İşte mesamatı serbest bırakmak için cildi yumuşatan, besleyen kremleri gece değil, sabahları sürmek lâzımdır. Çalışan kadınlar için bu belki mümkün değildir ama bu işi gündüzleri yapmak fayda verir.

Bundan başka her kadının kendi hususiyetlerine uygun kremi seçmesi lâzımdır. Bunun için tecrübelerden istifade edilebileceği gibi bir mütahassısa da başvurulabilir.

' Gündüzleri cildi yumuşatmak için kullanılan bu kremler iki üç saat sonra güzelce çıkarılmalıdır. Böylece cilt temizlenir.

Buhar banyoları:

Nasıl evlerde büyük temizlik yapılırsa haftada veya on günde bir de cildimizin de büyük temizliği yapılmalıdır. Bunu temin eden vasıta da buhar banyolarıdır. Bir çanağa konan kaynamış suya bir miktar ıhlamur çiçeği, okaliptüs yaprağı veya bir kaç damla benjuan atıp başı iyice havluyla sarmak, yüzü buhara tutmak, sonra da soğuk suyla yıkanmak cildi güzelleştirir. Soğuk suya bir kaç damla limon sıkmakla mesamatı sıkıştırmak ve cildi germek kabil olur.

Yumurta maskesi:

Ayda bir kere de yumurta maskesi yapmak şayanı tavsiyedir. Bu çeşitli güzellik maskeleri içinde eh basiti ve en muvaffakiyetlisidir. Bir yumurta sarısının içine 20 damla zeytinyağı karıştırarak yüze sürmek ve cildin iyice gerildiğini hissettikten sonra ılık suyla temizlenmek lâzımdır.

Her şey mutfakta başlar:

Her kadın günün bir çeyrek saatini kendine hasrederse cilt güzelliği meselesini halletmekte bir hayli mesafe kazanabilir. Bütün sayılan tavsiyeler cildin harici bakımına aittir. Buna mukabil bir de iç temizliği vardır. Bunu temin edecek olan da gıda rejimidir. Hazmi ağır ve bağırsakların faaliyetim ağırlaştırıcı, dolayısıyla kabızlığa sebep olan bir gı-

Telkinle güzelleşme metodu

Ayna kafi değil mi?

Bir Memleket Davası

Jale CANDAN

İzmirli hanımların ucuz giyim defilesi Ankarada cidden hâdise yarattı. Türk kumaşlarından yapılmış bu güzel elbiseler takdir kazandı ve adeta kapışıldı. Bu defile ayni zamanda ispat etti ki, hazır elbisecilik Türkiyede de rağbet görebilir ve kısa zamanda gelişerek giyim derdine deva olabilir.

Medeniyet İnsanları temiz giyinmeye mecbur ediyor. Ama bu mecburiyet artık bir külfet olmaktan çıkıp rahat, üzüntüsüz ve kolay bir hale gelmelidir. İşte hazır elbiseler buna temin edebilir. Hasır elbisecilik memleketimizde de gelişip muayyen bir seviyeye vasıl olduğu takdirde pahalı elbiseler yaptıramıyan kadınlar başkalarını içini çekip seyretmiyecek, imkânı fazla olan kadınlar kadar zengin değilse bile, onlar kadar şık kıyafetlere sahip olabileceklerdi. Hem bunun için de zaten dar olan bütçeler fazla zorlanmıyacaktı. Bundan başka evinde veya dışarıda bir çok işi olan bir kadın bütün zamanını terzide, süste püste geçirmiyecekti. Mevsim başlarında hazır elbise satan mağazalara gidecek kendisine yakışan kıyafetleri bir kaç dakika içinde temin edecek ve bütün mevsim temiz, şık ve itinalı dolaşacaktı.

XX. asrın yaşama temposuna ayak uyduran her memlekette hazır elbisecilik son derece rağbet görmekteydi. Son dört beş seneden beri Parisin büyük terzileri bile hazır elbiseciliği faaliyet sahaları içine almaya başlamışlardı. Memleketimizde de bu ihtiyaç kendisini belirtmişti. Hatta, Milli Eğitim Bakanlığı Ankarada İsmetpaşa Kız Enstitüsünde bir "hazır elbisecilik" kolu açmayı düşünmüş ve bu maksatla bir öğretmeni ihtisas yapmak üzere Amerikaya göndermişti. Öğretmen Amerikaya gitti, geldi ama hazır elbisecilik şubesi bir türlü açılamadı. Bu güzel ve faydalı teşebbüsten vaz mı geçilmişti? İmkansızlıklar mı vardı? Yoksa bu teşebbüs "şimdilik" geriye mi bırakılmıştı? Bunu kimse bilmiyordu. Ama lüzumsuz addedilmişse, bu sakat bir düşünceydi. Zira İzmirli hanımlar daha iki buçuk ay önce kurulan bir atölyede hazırlayıp satışa arzettiklerl elbiselere gösterilen rağbetle bu ihtiyacı açıkça ortaya koymuşlardı. Halk bu ucuz hazır elbiseleri kapışmıştı ve işin tuhafı bu elbiseler sanki ölçü üzerine yapılmış gibi bir çok insana uyabiliyordu.

İstanbulda hazır elbisecilikle uğraşacak muazzam bir teşebbüs faaliyete geçmek üzeredir. Memleketimizin bir çok yerlerinde de bana benzer hareketlerin başlayacağı muhakkaktır. Fakat hazır elbisecilik göründüğü kadar kolay bir iş değildir. Teşebbüsün muvaffak olması başındaki elemanların ihtisas sahibi olmalarına bağlıdır. İtiraf etmeli ki, bu ihtisas sahibi elemanlar ihtiyacı karşılayacak ka dar bol değildir. Bu işte de enstitüler ve sanat mekteplerine müracaat edilecektir. Ankaradaki enstitü bu memleket çapındaki işe önayak olursa, bir kaç sene içinde hususi teşebbüsle elele verecek yüzlerle mütahassıs eleman yetişecektir. İşte ancak o zamandır ki, hazır elbisecilik yalnız babayani giyinen kadınları değil, en müşkülpesentleri bile tatmin edecek seviyeye çıkacak ve memleketimize yerleşebilecektir.

Bu da Milli Eğitim Bakanlığının bazı güçlükleri göze alıp başladığı işi tamamlamasına bağlıdır.

da rejimi ile cilt güzelliğini at başı berabere götürmeye imkan yoktur. Bu taktirde kadın sadece çirkinleşmekle kalmaz, huysuz ve neş'esiz olur, çabuk ihtiyarlar. Mutfaklarımızdan kızartmalar, ağır yağlı yemekler kalktığı gün ve soframızda yeşillikler, meyvalar ve sebzeler layık olduğu ehemmiyeti kazandığı zaman, süt çocuklara mahsus bir gıda olmaktan çıktıktan sonra Türk kadını yüz hatlarının ve gözlerinin güzelliğiyle olduğu kadar cilt güzelliği ile de şöhret kazanacaktır.

Yeni bir keşif

Bazı güzellik enstitüleri, bir kadının güzel olduğunu düşünmesinin bile onu güzelleştirmeye kafi geleceğini düşünerek yeni bir usul ortaya atmışlardır. Bu enstitülerde müşteriler bütün güzelleşme ameliyeleri sırasında bir "magnetophon" dan güzel olduklarını, çok güzel olduklarını söyleyen sözler işitmekte bu suretle güzellikten başka hiç bir düşünceye yer vermeyerek, vücudlarını gevşekçe masajcılara terkedebilmektedirler. İşin tuhaf tarafı bu müşterilerin ciltleri böyle bir tedaviden sonra şayanı hayret bir şekilde güzelleşmektedir.

Moda

Paris çizgileri

1956 İlkbahar modası, Parisli büyük terzilerin süzgecinden geçti ye nihayet umumi hatları ile belli oldu.

Boller, Ok halinde yukarıya fırlamış, göğüs altına yerleşmiştir. Bu hattı elde etmek için tersiler kâh drapeli sıkı belli modeller yaratmışlar, kâh geniş yüksek kemerler kul" lanmışlar, kah elbiseyi göğüs altından ince bir kurdela ile sıkarak bağlamışlardır. Bu meşhur "direktuar" ve "ampir" modasının esas hattıdır.

Beden yukarıya doğru çekilmiş, uzatılmıştır. Muazzam eşarp-yakalar, jabolar, kurdeleler boynu doldurmak tadır.

Omuzlar kadının siluetine bir "sağlamlık" verecek şekilde ehemmiyet kazanmıştır. Kollar kısa da olsa, uzun da olsa kabartılarak takılmıştır. Hatta omuz değil de, tam kolun takıldığı yer, yani kol üstü bazen alttan beslenmiştir.

Etek boyu umumiyetle kısalmıştır. Bilhassa gece elbiselerinde gayri muntazamdır ekseri ön taraf arka taraftan kısadır. Eteklikler eski önemlerini kazanırken prenses biçimi elbiseler, ehemmiyetlerini biraz kaybetmişlerdir piliseler gene

Beyaz bir elbise
Vazgeçilemez

mebzuldür. Fakat pliseli etekliğin altına giyilen kabarık "jüponlar" pliseli etekliklere bambaşka bir manzara vermektedir.

Kılıf biçimi, vücudu saran dar elbiseler bu sene mevkilerini iyice sağlamışlardır. Fakat yaz elbiselerinin ve birçok gece elbiselerinin etekleri çok zengindir ve jüponlarla kabartılmıştır.

Muslin bluzlar, muslin öğleden sonra elbiseleri 956 senesinin en çok hoşa siden yenilikleridir. Fiyonklar, düğmeler birkaç senedir kaybolan kemerler gine ön plândadır.

Bolero'ya gelince 956 yaz modasının yıldızı odur.

Renkler:

İkbahar modasının hakim renkleri beyaz, bej, mavi, koray rengi ve gece mavisidir. Fakat bu renklerin

birçok değişik tonları mevcuttur. Meselâ beyaz, kar beyazı ve sütlü kahve rengi arasında birçok değişikliklerle karşımıza çıkmıştır. Bej, fildişi renginden karamel rengine kadar her boyaya batmıştır. Koray rengi kırmızının yeni bir çeşidini ortaya atmıştır.

Bahar ve yaz aylarında, gece mavisi siyahın yerini tutacaktır. Beyaz garnitürlü, gece mavileri baharın en gözde rengidir.

Geçen yaza hâkim olan sarı, gene mevcuttur. Fakat yeşil hemen-hemen hiç görülmemektedir. Emprimeler ekseriya koyu zemin üzerine küçük çiçeklidir.

Fakat renk seçiminde en mühim rolü oynıyan kumaşın cinsidir. Bejler yünlü kumaşlar için, maviler ve koray renkleri şantuglar ve ketenler için tercih edilmektedir. Organzalar, organdiler ve senenin en moda kumaşı olan muslimler için ideal renk kar beyazıdır. Suni ipekliler için ise, kirli beyaz tercih edilmektedir.

Bolerolar

1956 modası kısa ceketlerin yerine boleroları ortaya atmıştır. Belde biten dar veya geniş bolerolar, göğüs üstünde bitenler, kısa ceket hissi verenler hepsi ve hepsi son derece modadır. Bazı bolerolar ters giyilmekte yani arkadan düğmelenmektedir.

Tayyörler:

Tayyörler fevkalâde genç, neş'eli, canlıdır. Hakiki tayyör adeta yok olmuş, yerini kısa etekli, şirin ve fan tazi ceketlere terk etmiştir. Bu ceketlerin omuzlan dolgundur. Yaka arkaya doğru itilmiş gibidir ve boyunu , serbest, açık bırakmaktadır. Düğmeler yukardan başlamakta ve bedeni mümkün mertebe kısaltmaktadır. Dar etekler en çok görülenlerdir. Fakat ütüsüz geniş pileli etekler, hafif kloşlar da mevcuttur. Kollar biraz kısaltılmıştır. Zaten 956 modasında herşey kısaltılmıştır: etek ve ceket boyları, bel yeri, kollar..

Beyaz bir elbise

Beyaz bir elbise bu yaz, her kadın için şart olacaktır. Herkes yaşayışına, ihtiyaçlarına göre bir beyaz elbise yapacaktır.

Kolayca yıkanabilen keteni tercih edenler ya bir beyaz yaz tayyörü yapacaklar, ya da şömizye biçimi bir elbise. İkbaharın güneşleri günleri için, vücudu saran beyaz bir jarse elbise, yünlü bir beyaz döpiyes cidden biçilmiş kaftandır. Öğleden sonra için fisto elbiseler, çok ince, işli ketenler, zengin etekli beyaz pamuklular çok modadır. Gece için beyaz muslin, beyaz organze, gipurlar, danteller, ipekliler, satenler her kadının aklını çelecek kadar güzeldir.

Dantel elbiselerde daima sade biçimler tercih edilmekte ve kenarları başka bir kumaşla, biye yapılarak kapatılmaktadır. Diğer kumaşlar ise her türlü fantaziye, lükse müsaittir.

Dar etek, kısa ceket
Bahar çizgileri

Son derece zengin etekler, mahir drapeler bu "kelebek elbiseler"e peri masalından fırlarmış gibi bir hal vermektedir. Hepsinin de yanında hafif, zarif fevkalade güzel yazlık mantoları vardır.

Aile

Bir imtihan

Hamilelik, muhakkak ki, bir kadının geçirdiği en büyük imtihan ve aynı zamanda da evliliğin mehenk taşıdır. Bu devrede iyi erkekler daha iyi, fenalar daha fena olurlar. Bu devrede en kuvvetli kadın bile zayıftır. Onun sevgi ile korunmağa, şefkat ve ihtimam hissetmeye ihtiyacı vardır.

Hamile kadın, herşeyden evvel, bir sürü manasız korku ve tasavvurlara kapılır. Evhamlı ve muzdariptir. Doğururken öleceğine kanaat getirmiştir. Böyle şeyler düşünmek istemese, bu düşünceleri itse bile, zaman zaman bunları kuvvetle hisseder. Bu. şüphe ve evhamların esasını bilmek hamile kadınları çok ferahlatacaktır. Bunlar ekseriya annelerimizin, bize daha çocukken, yeni bir rakibin gelmekte olduğunu bildirdikleri zaman duyduğumuz fena arzuların neticeleridir. O zaman biz bu doğacak olan kardeşi kıskanmış ve için için ölmesini arzu etmişizdir. İşte hamile iken karşımıza çıkıp dikilen bu fena arzudur; çünkü mukabelei bilmisil kanunu bizi, başkaları için istediklerimizden korkmağa sevkeder. Ayrıca bir insan doğarken, bir başkasının öldüğü yolundaki Azrail hikâyesi de, zihinlerde fena halde yer etmiştir ve yaşama sevkıtabiisine uyan anne çocuğunun hayatını kendi hayatı ile ödeme endişelerine de kapılabilir.

Anne olacak kadının gösterdiği en bariz değişikliklerden birisi de, aş yermesidir ve bu, şımarıklık olarak telâkki edilmemelidir. Hiç balık sevmiyen bir kadın balıkçı dükkanının önünden geçerken, çiğ çiğ balığı alıp yemek ister, vaktile sevdiği yemeklerden tiksindiği halde sevmediklerine zaaf gösterir, çünkü uzviyet ken disine verilmiyen maddeleri, ekseriyetle vitaminleri, tuzları ve çocuğa elzem olan kireçli maddeleri ister. Bu aşyerme aynı zamanda yukarda bahsettiğimiz ölüm korkusunun, evhamların da sembolik şekilde tezahürüdür; çünkü insan ölüm karşısında kaldı mı, hayat kadehini son damlasına kadar içmek, boşaltmak ister.

Birçok hamile kadın aşyermekle kalmaz; kusarlar. Bu münasebet» le Dr. Missrigler'in anlattığı meşhur hikâyeyi hatırlamak yerinde olur: Gebe annesini istifra ederken gören üç yaşındaki bir çocuk annesine dikkatle bakmış ve memnun, şu sözleri söylemiş:

"— Çok haklısın anne, çıkar onu dışanya. Bizim çocuğa ihtiyacımız yok!".

Çocuklar ekseriya büyüklerin unuttukları veyahut hatırlamak istemedikleri şeyleri ifşa ederler. Hamileliklerinde mütemadiyen gasyan eden kadınlar, herhangi bir sebeple, bilerek veya bilmiyerek, çocuk doğurmak istemiyen kadınlardır. Bu arzusuzluk istikbale karşı beslenen emniyetsizlikten, endişelerden kocaya karşı duyulan alâkasızlıktan, parasızlıktan ve daha yüzlerce sebepten olabilir... Fakat bu arzusuzluğun kocanın, hamile karısına gösterdiği lakaydiden doğması da pek âlâ mümkündür. İşte kocaların dikkatle üzerinde duracakları bir mesele de budur. Hamile kadınların bir evhamı da, kocalarının bu devrede, kendilerinden nefret etme ihtimalidir. Ekseri kadınlar çirkin ve iğrenç bir tesir yaptıklarım düşünür ve aşağılık duygularına kapılırlar. Bu bakımdan, cinsi hayatın inkıtaa uğraması ve, hamilelik devresinde kadınla erkeğin birbirinden uzaklaşması doğru değildir.

Sevilen kadın güzelleşir, maneviyatı düzelir, rahatlar, evhamlarım atar. Erkeğin bu devrede çok sabırlı, müşfik ve anlayışlı olması lâzımdır. Çünkü bu imtihan kan koca arasındaki sevgi bağlarını kuvvetlendirebileceği gibi, onları zayıflatabilir de. Çocuğun ilk terbiyesi de işte bu devrede başlar. Çünkü ancak sevgi ile, ümitle, neş'e ile beklenen bir çocuk istikbalin mesut çocuğu olabilecektir.

T I P

Hastalıklar

Mozart'ın hastalığı

Aylardanberi 200 üncü doğum yılı kutlanan Alman bestecisi Wolf - - gang Amadeus Mozart'ın Ecdadı Augsbourg'da yerleşmişti. Bu şehirde para kazanmak ve zengin olmak zordu. Bütün aile eskidenberi ciltcilik yapmakta idi. Bu yorucu, geliri az bir sanattı. Mozart'ın babası Leopold zeki, çalışkan, dinamik ve artist ruhlu bir gençti. Ecdadının sanatını yapmak istemiyordu. Augsbourg'u terketti. 1737'de Salzbourg'a gelerek ucuz bir ev tuttu, yerleşti. Saint-Ulrich kolejine girdi. Müzik, Latince ve Yunanca öğrendi. Papazların idare ettiği bu koleji bitirince onun da kiliselerde ödev alması gerekiyordu. Fakat papaz hayatı onu tatmin edemezdi. O, kendisini takdirle alkışlıyanların önlerinde keman, dini merasimlerde org çalmak istiyor, hayalinden orkestralar idare etmek, eserler yaratmak geçiyordu. Halbuki Augsbourg da herkes onun basit bir ciltci ailesine mensup olduğunu biliyordu. Burası istidadının gelişmesi için de müsait değildi. Şehir küçük, hayat sönüktü. İşte genç Leopold bunun için Salzbourg'a göç etmişti. O sırada Avrupanın bir çok şehirlerinde prenslerin ve aristokrat tabakanın evlerinde özel orkestralar vardı. Bunları bir kompozitör veya meşhur bir virtüöz idare ediyordu. Hiçbir devirde 18 inci yüzyılda olduğu kadar insanlar müzikle ve müzik için yaşamamışlardır. En küçük burjuva ailesinin evinde bile çocuklar bir saz çalarlar, triyo veya quatuor yaparlardı.

Hakikaten Salzbourg o sıralarda bir müzik cenneti idi. Birçok kiliseleri vardı. Aristokratlar çoktu. Bunlar müzisyenleri koruyorlardı. Genç Leopold bir yandan Üniversiteye devam ediyor, bir yandan da bu tahsilin bedelini ödemek için bütün fakir üniversite talebelerinin o devirde yaptıkları gibi evlerde keman çalıyordu. Yani domestique--Musicien olmuştu. Avusturyada bir çok evlerde özel orkestralar vardı. Hatta bazı zenginlerin evinde opera, komedi turapları ve bale teşkilâtı bile vardı. Oda hizmetçilerinin, kuvafförlerin, aşçıların, arabacıların sesi güzel olanları tercih ediliyordu. Bunlara Musicien-domestique deniliyordu. Bunlar nefesli sazları daha kolay Öğreniyor ve çalıyorlardı. Bunun için o sıralarda fülüt, obua, kor, basson ve klarnet gibi nefesli sazları çalanlar pek çoktu. Leopold böyle bir iş bulmak için yetecek kadar kaman çalıyordu. Bu sayede Kont Johann Baptist von Thurn und Taxis'in evine oda hizmetçisi olarak yerleşmekte zorluk çekmedi. Bir yan dan da hususi keman dersleri veriyordu. Artık hayatım emniyet altına almıştı. Deri işçiliğinden ve ciltcilikten daha fazla para kazanıyor, sanat ihtirasım da tatmin ediyordu. 1747 de Prens Arşevek'in sarayında çalışan bir papazın kızıyla evlendi. Karısının adı Anne-Marie Bertel idi. Bu sevimli bir kızdı. Yedi çocuğu oldu. Ancak ikisi sağ kaldı. Birisi kızdı. 30 Haziran 1751 de doğmuştu. Adı Marianne idi. Aile arasında Nannerl diye çağrılıyordu. 27 ocak 1766 da bir de oğlu dünyaya geldi. Bir pazar günü doğan ve halk itikadına göre böyle bir günde doğduğu için büyük işler yapmağa istidadlı olması gereken bu çocuğun doğumunu Leopold; 9 şubatta, Augsbourg'ta oturan çocukluk arkadaşı Gottfried Seifert'e şu cümlelerle bildiriyordu: "27 ocak günü, akşam saat sekizde

Wolfgang Amadeus Mozart
Vehimden ölmedi

karım bir oğlan doğurdu. Allaha şükür çocuğun ve anasının sıhhati yerindedir, Çocuğun adını Johannes Chryststomus Wolfgang Gottlieb koyduk. Annesinin selamlarım kabul ediniz." Sonradan Gottlieb adı Latincesiyle değiştirilmiş ve Amadeus olmuştu. Aile yuvasında; büyük bestekâr Mozart kısaca Wolferl diye çağırılmakta idi.

Mozart orta boylu, biraz büyükçe başlı, çok güzel gözlü, güler yüzlü idi. Gittikçe daha da neşeli oluyordu. Herşeyle eğleniyor, hayvanlarla, kediler, köpekler, kuşlar ve bilhassa kanaryalarla oynuyor, onların nağmelerinden büyük bir zevk duyuyordu. Karakteri canlı idi. Çabuk kızar, çabuk üzülür, çabuk sevinirdi. İyi, kötü herşeye karşı hassastı. İyi, sabırlı ve uslu idi. Mozart ailesinin oturduğu evin büyük bir bahçesi vardı. Çocuk bütün gün burada oynuyor ve evin, her katından sızan kanarya seslerini, şarkıları babasının kemanını, kız kardeşinin piyanosunu, annesinin güzel sesiyle söylediği romansları, komşuların fülütünü dinliyordu.

Literatür

Mozart'ın hastalığına ve ölüm sebebine ait literatür gün geçtikçe artmaktadır. Çok kısa süren ömrü içinde dünyaya 500 ü aşan eser vermiş olan bu eşsiz adamın 200 üncü doğum yılında bu amansız hastalık ve vakitsiz ölümün sebebi doktorları olduğu kadar herkesi meşgul etmektedir. Hangi korkunç fırtına esmişti de bu 36 yaşında sanatının en yüksek seviyesine ulaşan kahramanı bir anda yere sermişti?.

Mozartın hayatına aid geniş literatür karıştırılacak olursa ölüm sebebi olarak birçok hastalık isimlerine ve faraziyelere raslanır. 1905 de. Bordeaux'lu J. Barrau Chronique medicale dergisinde "Mozart hangi hastalıktan öldü?" başlığı altında Ö nemli bir yazı yayınladı. 1945 de Chicago'dan Stephan Rothman "Sfiloloji ve Dermatoloji" dergisinde yine bu konu ile ilgili bir yazı yazdı. Janos Bokay'ın Orvosi Heltilap dergisinde yazdığı "Mozartın ölüm sebebi" başlığını taşıyan yazıda, Mozart'ı ebediyete sürükliyen hastalığın, kalbin iç zarında ihtilat ve iltahap yapmış bir mafsal romatizması olduğu iddia ediliyordu. Mozart'ın hastalığının sonradan yapılan . teşhisinde - retrospektif - bu hastalığı da hesaba katmak gerekirse de önemli delillerle bu iddiayı çürütmek mümkündür.

Mozart'ın bünyesi

Mozart'ın ve ailesinin portreleri tetkik edildiği zaman hastalıklı bir bünyeleri olmadığı anlaşılır. Eğer, Harika çocuk zayıf yapılı ve hastalıklı bir İnsan olsaydı ailesinin sürdüğü gezginci hayata ve Avrupanın birçok şehirlerine yapılan seyahatlere zor tahammül ederdi.

Ölüm sebebi olarak tüberkülozu da bir kenara atmak lâzımdır. Yalnız Kontes Zinzendorf ın özel tabibinin 1762 ekiminde, henüz Mozart daha altı yaşında iken yaptığı muayenede Harika ,çocuğun bacaklarında bir takım kırmızı döküntüler tesbit ettiğini ve buna kızıla benziyen döküntüler (Exantheme scarlatiniforme) diye ad taktığım hatırdan çıkarmıyalım. O tarihte böyle bir hastalığın adı henüz doğru olarak konmamıştı. Sonradan 1808 de meşhur İngiliz dermatologu Robert Willan; bacaklarda kumun döküntülerle ken dini gösteren ve bu gün pek iyi bilinen bu hastalığı kitabında "erytheme noueux" diye isimlendirdi. Bu günkü düşüncelerimize göre bu hastalığın yalnız % 50-60 ı olgunluk çağın dan önce allerjik bir reaksiyon olarak ortaya çıkar ve bu allerjiyi yaratan da Koch basili ile ilk defa intana uğrayan organizmada husule gelen primo-enfection'dur. Erythe-

me noueux'nün geri kalan % 40-50 si başka mikropların doğurduğu intanlarla meselâ hemolitik streptokoklarla ortaya çıkar. Bunun için Mozart'ın küçük yaşta bu hastalığı geçirmiş olması ölümüne sebeb olan hastalığın tüberküloz tabiatlı olmasını gerektirmez.

Mozart'ın kız ve erkek kardeşlerinden beşi ve bunların birçok çocukları çok küçük yaşlarda ölmüşlerdir. Bunların ölümünde beslenme bozukluğunun sebeb olarak gösterilmesi mümkündür. Mozart'ın babasına yazdığı 18 haziran 1783 tarihli bir mektuptan anladığımıza göre ailede çocukları sütten ziyade su ile beslemenin daha uygun olacağına dair kötü ve sakat bir inanış vardı. Hatta Mozart da süte tahammül edememiş, uzun zaman şekerli su ile beslenmiştir. Herhalde Allah Mozart'ın bestelerinden dünyayı mahrum etmek istememiş olacak ki bu kadar kötü bir besiye rağmen Mozart gene de sağ kalabilmiştir.

Öz ve soy geçmişi

Mozart'ın soy geçmişinde şu özellikleri buluyoruz: Babası Leopold'un iyi bir beden yapısı vardı. 70 yaşında, 28 mayıs 1787 de, koroner tronbozu olması muhtemel bir kalp hastalığından öldü. Anası 57 yaşında Parisde 3 temmuz 1778 de vefat etti. Ölüm raporunda "kalp hastalığı" teşhisi vardı. Mozart'ın yegâne kız kardeşi Maria Anna 29 ekim 1829 da Salzbourg da 80 yaşında öldü. Ömrünün son yıllarında hemen hemen tamamen kör bir durumda idi.

Mozart'ın geçirdiği önemli hastalıklar da şunlardır: 1762 de altı yaşında ken kızıl; 1765 de Lille şehrinde tifo; 1767 de, Viyanada su çiçeği; 1778 de teşhis edilemiyen ateşli bir hastalık; 1781 de Münich'de pnömoni...

Hayatının son senelerinde Mozart'ın tamamen sürmenaj halinde olduğunu da burada kaydedelim. O da birçok Harika çocuklar gibi âdeta hayatını israf ediyordu. Bir kerre dinlenmeden seyahatler yapıyordu. Gece yarılarına kadar durmadan çalışıyordu. Üzüntüler, endişeler, hayal kırıklıkları, ümitsizlikler, parasızlık hatta açlık da bunlara ilâve edilecek olursa durumun önemi bütün açıklığıyla belirtilmiş olur. Bütün bunlardan sonra bir insanın kısacık ömrüne sığmayacak kadar sayısız, eşsiz, geniş besteler bir dev hamlesile ortaya konuyor, doğuyor, doğuyordu. Görülüyor ki, büyük adamın hayatı her çeşid heyecanlar, bazan başarılar ve zaferler, bazan da trajik safhalarla, günlük çırpınmalar içinde geçiyor, tükeniyor ve onda bugün Selye'nin "stresi" diye adlandırdığı bir nevi zorlama durumu yaratıyordu ki, bu sonradan tam bir çöküşle - epuisement - neticelenecekti. Şu halde Mozart'ın ölümü, uzun süren bir sürmenajın doğurduğu tam bir çöküntü sonunda ve araya giren bir böbrek iltahabıyla - nefrit - vukua gelmiş olabilir. Bu fikre kuvvet veren deliller çoktur.

Üremi

1790 senesinin temmuz ayında tanımadığı bir adam Mozartı ziyaret etti. Adam ismini de söylemek istemedi. Kendisinden Requiem istedi. Bu bir adamın ölümünden sonra ruhunun istirahatı için çalınan bir müzik parçası demekti. Mozart o zamana' kadar bu kadar hazin bir dua parçası bestelememişti, bu sipariş ile alâkalandı. Acaba adam kendi ölümünden sonra çalınmak üzere mi bu parçayı ısmarlıyordu? Meçhul misafir bunun kendisi için değil isminin gizli kalmasını isteyen bir başkası için sipariş edildiğim söylüyordu. Fiyatta mutabık kaldılar. Mozart kendisine teklif edilen parayı münakaşasız kabul etti. Mozart bu requiem'i uzun müddet tamamlayamadı. Yabancı her gelişinde duama tamamlanıp tamamlanmadığını soruyor, fakat daima menfi cevap alıyordu. Her seferinde de büyük bir hürmetle ayrılıyordu. Yalnız bir defasında artık bu parçanın tamamlanma zamanının geldiğini söyledi. Bu sıralarda sıhhati yerinde olan Mozart bu ziyaretlere pek önem vermiyordu. Ziyaretçinin biraz da esrarlı olan tavırlarına aldırmıyordu. Fakat bilinmiyen bir hastalıkla, sürmenaj ve üzüntülerle günden güne çökmekte idi. Kudretleri tükeniyor, yaşama enerjisi sönüyordu. Bu sırada obsesyonlar baş gösterdi. Artık bu yabancıyı Allah tarafından gönderilmiş bir elçi gibi görmeğe başladı. Kendi ölümü yaklaşmıştı. Requiem Aeternam'ı belki de kendi cenazesi için hazırlıyordu. Yukardan geldiğine inandığı L'homme en gris - gümüşi elbiseler giyen adam" ona ölümünün yaklaştığım tebliğ ediyordu. Onun için geliyor, eserin süratle bitmesini onun için istiyordu. Hazırladığı bu ölüm şarkısı kendi cenazesinin arkasından söylenecekti. Kaderin takdir ettiği gün de uzak değildi. Bu inanışlar içinde Requiem Aeternam'ı bitirebilmek için hastalığına rağmen hümmalı bir şekilde çalışmaya başladı. Kendisine uzatılan bütün menfaatleri red ediyordu. Eski çalışma arkadaşı Da Ponte Londra'da gösterilmek üzere bir opera teklif ettiği zaman verdiği Cevap onun hastalığının ne kadar ilerlemiş olduğunu ve ne kadar obsesyonlar içinde bulunduğunu gösterecek mahiyettedir: "Fikirlerim insicamım kaybetti. Muvazenemi güç muhafaza, edebiliyorum. Gümüşî elbiseli adam mütemadiyen beni kovalıyor, acele etmemi ve vaadimi yerine getirmemi söylüyor. Sipariş ettiği eseri istiyor. Onu her yerde görüyorum. Mütemadiyen çalışıyorum. Durmak beni daha çok yoruyor. Artık yakında öleceğimi de biliyorum. Kuvvetlerimin tükenmek üzere olduğunu seziyorum. Halbuki daha yapılacak ne kadar isim var. Zevk almak istediğim ne kadar mevzu var. Gayretlerimden başka bir netice çıkacağını sanıyorum, hakikatte hiç kimse kaderim değiştiremez. Hiç kimse yaşama günlerim 0uzatamaz. İlahi takdiri mahviyetle kabul ediyorum. Cenaze duasını bitirmeğe çalışıyorum. İstenilen âna yetiştirmeği nasib etsin diye de ulu Tanrıya niyaz ediyorum."

Hakikatte requiem'i isteyen kont Waldegg isminde bir zattı. Bu adam, meşhur kompozitörlere yazdırdığı eserleri aile toplantılarında kendisi bestelemiş gibi özel orkestrasına çaldırır ve bu sahte şöhretle övünürdü. Eğer gri elbiseli adamın bu sahtekar kontun elçisi olduğunu idrak edecek kadar sıhhi durumu yolunda olsaydı Mozart ta kendi çarpık düşüncelerine gülerdi.

Mozart'ın sıhhi durumu gittikçe bozuluyordu. Zayıflıyordu. Bir aralık rakibi Kompozitör Salieri'nin ken disini zehirlediği ileri sürüldü. Mozart da bu obsesyonun tesiri altında kaldı. Hakikaten Mozart'ın hastalığı bir zehirlenmeyi pek andırıyordu. Böbrek ve kalp hastalarında böyle bir iç zehirlenmeyi andıran tablolar görülmesi mutaddır. Mozart 28 kasım 1791 de ağırlaştı. Aile doktoru Closset, doktor Syllaba'yı da konsültasyona çağırmak zorunda kaldı. Menenjit, Sette miliaire ve hidropizi düşündüler. Hastanın elleri ve ayakları gittikçe şişiyordu. "Ağzımda ölümün tadı var" diye inliyordu. Üremi geçiren hastalarda dil kuru ye kavruktur. Ağızda acı bir tad vardır. Amonyak lezzetim andırır. Tükrükle üre ve amonyak çık-

masından ileri gelir. Sonradan hastada nefes darlığı, ihtilaçlar, hezeyanlar da görülmeğe bağlar. Mozart da da böyle oluyor. Şişlikler gittikçe artıyor. 5 Aralıkta baş ağrısından şiddetle şikâyet etmeğe başlıyor. Başına konulan soğuk kompreslerle de ağrı dindirilemiyor. Bir gün önce damarından kan da alınıyor. O gün akşama doğru komaya giriyor. 5-6 aralık 1791 gecesi 1.05 de hayata gözlerini yumuyor. Resmi ölüm raporundaki teşhis "Süette miliaire augue"dir. Yüksek hararetle, kol terlerle seyreden, salgın yapan bu hastalık daima vahim telakki edilirdi. Tıp tarihinde büyük salgınlar yaptığı yazılıdır. Bu resmî teşhise rağmen şiddetli baş ağrıları, dispne, sara şeklinde ihtilaçlar ve nihayet koma bu gün için Mozartın ölümünün üremi sonunda vukua geldiğim gösteren belirtilerdir. Fakat 1791 de böyle bir teşhis koymağa imkân yoktu. Mozart'ın hekimlerini - Dr. Nıderi, Dr. Sigmund, Dr. Barısan ve Dr. Closset - suçlandırmak doğru değildir. Bright, böbrek hastalığını ancak 1827 de tavsif etti, İdrarda albümin dozajı da ancak bu sıralarda düşünüldü. Kanda üre tayini metodları ise daha sonra ortaya çıktı.

Özet olarak bu gün biz Mozart'ı ölüme sürükliyen hastalık olarak hipertansiyon nefrit ve üremiyi akla yakın buluyoruz. Daha önce kızıl geçirmiş olması da bu fikre kuvvet vermektedir. Bugün için böyle bir teşhis kolay bir iş gibi görünürse de henüz tansiyon aletinin keşfedilmediği, idrarda albümin, kanda üre-tayininin mümkün olmadığı bir devirde Mozart'ın hastalandığını hiç bir zaman akıldan çıkarmamak lâzımdır.

Hikâyenin bundan sonrasını biliyorsunuz: 6 aralık günü öğleden sonra Mozart'ın dostları Saint - Pierre klisesinde toplanıyorlar. Dışarda şiddetli bir kar fırtınası var. Cenaze alayı yola düzülüyor. Fakat kar fırtınası o kadar şiddetlidir ki, hiç kimse mezarlığa kadar gidemiyor. Cenaze arabasına ancak cenaze taşıyıcılar refakat ediyorlar. Yalnız beyaz bir köpek yolundan dönmüyor. Bn belki de Mozart'ın çocukluğunda pek sevdiği Pinperl adlı köpeğinin torunlarından biridir. Defin töreninde kimse bulunmuyor. Mozart'ın mezarım da kimse bilmiyor. Hatta mezarına bir mütevazı put dikilmek istendiği zaman mezarcılardan hiçbiri Mozartın gömüldüğü çukuru hatırlıyamıyor. Bugün de bu büyük adamın mezarını kimse bilmiyor. Birkaç yıl sonra karısı Constance Georg von Nissen isimli bir diplomatla evleniyor. Requiem'i arkadaşı Sussmayer tamamlıyor. Kont Walsegg'in elçisi, gümüşi elbiseli adam eseri ondan alıyor. Bu sayede kont Walsegg büyük bir şöhret ve muvaffakiyet kazanıyor.

Büyük Tiyatro

Nora

Henrik İbsen'in "Nora'sı, Devlet tiyatrosu henüz kurulmadan, Tatbikat Sahnesi ve Devlet Konservatuvarının meselesi olmuştu. Ebert'in sahneye koyacağı "Nora" da Helmer rolünü Nüzhet Şenbay, Dr. Rank'ı Nihat Aybars ve Nora'yı da Refia (Şenbay) oynayacaklardı. Fakat olmadı.

Devlet tiyatrosu kurulduktan sonra, birinci Umum Müdür Muhsin Ertuğrul "Nora'yı Devlet tiyatrosu oynamazsa ne kaybeder?" demiş ve eseri repertuvardan çıkartmıştı. Bilindiği gibi "Nora"nm mütercimi Cevat Memduh Altar o zamanlar Güzel Sanatlar Müdürlüğünde sadece bir şube müdürü idi.

Macide Tanır

Siz de tanıdınız mı ?

Bilahare şartlar değişti; Muhsin Ertuğrul gitti, yerine Umum Müdür olarak Cavat Memduh Altar geldi ve "Nora" tekrar repertuvardaki yerini aldı. Baş rolü de Muazzez Lutasa verildi. Bununla beraber şartlar bir türlü elvermedi ve tam sırası gelince de Umum Müdür değişti ve Muhsin Ertuğrul ikinci defa Umum Müdür oldu. Tabii "Nora"da tekrar rafa kaldırıldı. Ancak bu defa Cevat Memduh Altar Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğünde her hangi bir şube müdürü değil, bizzat Umum Müdür olmuştu ve birinci sene sonunda, Devlet tiyatrosundaki usulsüzlükler ve' haksız muameleler zabıtlarım ihtiva eden dosyanın tetkik edilip bir rapor hazırlanması işi Güzel Sanatlar Umum Müdürü sıfatı ile Cevat Memduh Altara havale edilmişti ve Cevat Memduh Altar, rafa kaldırılmış olan "Nora"nın mütercimi idi

İbsen (1828-1906) Norveçte küçük Skien kasabasında doğdu. Sekiz yaşına kadar refah içinde geçen hayatı, o sene babasının iflası ile altüst oldu. O günden sonra 78 yaşında ölümüne kadar bir daha istikrar bulamadı. Bazan çok sıkıldı, yokluk içinde kıvrandı, bazan kralların sofrasında ağırlandı ve ölümünde Kral tabutunun önünde saygı duruşunda bulundu. Mariz bir şairdi. Vatanperverdi. İstiklâl için savaştı ve Norveç'in hürriyete kavuştuğu günleri gördü. İnsanları çok sevdiği için, bütün mev cudiyeti ile insan cemiyetinin yükselmesine çalıştı. Bu arada Kadın denen muammayı da çözmek için bey hude seneler harcadı. Nora işte bu gayretin mahsulü idi. Bu sebeple, harcanan senelere de beyhude demek doğru değildi. İbsen kadına aile hayatında layık olduğu ehemmiyetin verilmediği kanaatında idi. "Nora" bu kanaatin dramı oldu.

Büyük bir fedakârlık yapan bir kadının, kocası hakikati öğrendiği zaman hayal ettiği reaksiyonu görememesi ve bu suretle ailede sevginin samimi olmayışının anlaşılması, o yuvada saadetin sönmesi demekti. Nitekim Nora, kocasının hakiki çehresini gördükten sonra yuvasını terkedecek kadar inkisara uğramıştı.

İbsen'in bu eseri yazıldığı ve oynandığı 1879 senesinde tiyatro sanatı da cemiyetin kültür seviyesi de, böyle bir eseri hazmedemiyecek haldeydi.

Nora, taassup cephesini yardıktan sonra süratle Avrupaya yayıldı. Hemen her büyük şehir sahnesinde baş köşeyi işgal ediyordu. Bu gün aynı eserin temsil edilebilmesi ve seyrine tahammül olunabilmesi, ancak muktedir rejisörler sayesinde kabildir. Durgun ve ağırdır. Onu hafifletmek, ona hareket vermek ve bütün bunları temin ederken Nora'nın ruhunu zedelememek icabeder. İşte Ankarada seyrettiğimiz "Nora"-da bunlar temin olunmuştu. Bu sebepledir ki Alman rejisör Dr. Roenneke "Nora"nın basarı amili olmuştu.

Nora rolünün güçlüğü aşikârdır. Macide Tanır zaman zaman mükemmele yaklaşan bir Nora oldu. Batak piyesindeki morfin müptelâsı kadın rolünün teshini tamamiyle uzaklaştırabilse, çok daha iyi olacak. Helmer rolünü Şahap Akalın temsil ediyor. Temkinli bir oyun tarzı tatbik eden Akalın, karısının sırrına vakıf olduğu zaman, tiyatroda olduğunu hatırdan çıkarmadan kızmalıdır. Aksi halde, şimdi olduğu gibi, boğazı düğümlenir ve cümleler boğulur gider.

İrsi bir cezanın suçsuz mahkûmu olan Doktor Rank rolünü Yıldırım Önal başarı ile temsil ediyor. "Nora" bu hali ile zevkle seyredilen bir sanat eseri durumundadur.

SİNEMA

Filmler

Cehennem Kapısı

İstanbullu sinema meraklıları "Rashamon"dan sonra Japon sinemasının bir başka şaheserini seyretmek bahtiyarlığına erişiyorlar. Bu film 1954 Cannes Film Festivali büyük mükâfatını kazanan "Cehennem Kapısı - Jigokumon" dur.

"Cehennem Kapıs'"nı meydana getiren Teinosuke Kinusaga'nın filmlerinde klâsik Japon tiyatrosu Kabuki'nin büyük tesirleri görülür. Filmin konusu klâsik japon edebiyatından alınmış olup ortaçağda sürüp giden iç harplerin bir devresi canlandırılmaktadır. 1160 yılında imparator Goshirakawa'ya karşı bir ayaklanma naibi Kiyomori tarafından bastırılmıştı. Bu ayaklanma esnasında Kiyomori'nin askerlerinden Moritoh imparatorluk savaşçılarından Wataru'nun karısı Kesa'ya aşık olur. Kadının evli olduğunu öğrenmek Moritoh'un arzusunu büsbütün arttırır bir tutku haline getirir. Onu muhtelif yollarla elde etmeye uğraşır. Nihayet teslim olmadığı takdirde hem kocasını hem kendisini öldürmekle tehdit eder. Kesa kocasının öldürülmesi için Moritoh ile sözde anlaşır, geceleyin kocasının *yerine* geçerek habersiz aşıkı tarafından bıçaklanır. Bu Moritoh'un nedamet getirmesine sebep olur, Wataru'dan özür diler, dini âdetlere göre saçlarını keserek bir manastıra çekilir... Tarihlerin işaret ettiğine göre Moritoh 79 yaşına kadar yaşamış ve büyük nüfuzlu bir dini şahıs olarak şöhret kazanmıştır.

Dalgalanan bayraklar arasından çekilen ilk harp sahnelerinden sahalım erken saatleri sisi içinde uzaklarda bir rahibin cehennem kapısından girişini gösteren son sahneye kadar film nefis hikâyesi, Kabuki tarzı oyunu, büyüleyici renkleriyle seyircileri bir Japon destanının dünyasına götürmektedir. Zengin kıyafetler, mücevherler, kırmızı Cehennem Kapısı ile kocaman tapmak, gururlu rahip, saray hayatının kesin adetleri, ihtişam ve manzaralar bu destanın bütünlüğünü tamamlar.

Kesa güzelliği, sadakati, fedakârlığı ile ananevi Japon kadınlığının bir sembolüdür. Akıllı fakat karısından uzak koca, ateşli aşık, Japon kadın - erkek münasebetleri Kabuki tarzı oyun ile bir şiir temizliği ve akıcılığıyla anlatılmaktadır.

Japon maskesi Kabuki'nin esas kaynaklarından biridir. Gelenekleri yüzdeki ifadelerin gizlenmesini icab ettirdiği için Japonlar en müşkül durumlarda bile sükûnetlerini ve yüzlerindeki nazik tebessümlerini muhafaza etmelidirler. Klasik tiyatroları hislerin ifadesini stilize etmiştir. Bu ya Kesa ve kocasında olduğu gibi tam bir sükûnet, yahut şehvet ve arzuyla sarsılan Moritoh'da olduğu gibi ani ve sert, sembolik patlamalarla tezahür eder.

Renkleri ile bir tablo güzelliğini alan filmde baş roller Kazuo Hasegawa - Moritoh -, Machiko Kyo - Kesa -, Isao Yamagata - Wataru - tarafından canlandırılmıştır.

Memleketimizde "Rashomon" filmi ile taranan Machiko Kyo sinemaya geçmeden evvel bir dansözdü. Bugün Japonyanın en sevilen yıldızı olup, "Ugetsu Efsanesi" ve "Yokihi" gibi milletlerarası değerde filmlerin baş rollerinde oynamıştır.

Rejisör Teinosuke Kinusaga daima Kabuki usulü oynanan tarihi film ler çevirmiştir. 1929 da "Kesişen Yollar" isimli sessiz filmi ile ilk şöhretini kazanmıştı. Bugün "Ugetsu Efsanesinin yaratıcısı Kenji Mizoguchi ile tarzın üstadı sayılmaktadır-.

Bütün Batı sinema dünyasında büyük akisler yapan "Cehennem Kapısı"nın Japonyada Kinusaga'nın en kötü eserlerinden biri-olarak gösterilmesi Doğu ile Batı zevkleri arasındaki hayrat verici tezadın bir örneğidir. Kinusaga filminin Cannes Festivalinde birinciliği kazandığına bir türlü inanamamıştı. Nitekim 1954 yılında' Japon kritiklerinin seçtikleri en iyi on Japon filminin arasında "Cehennem Kapısı"na rastlanmaz.

Fakat gene de bütün dünya sinema kritikleri tarafından bu filmin Japon sinemasının en mühim eserlerinden biri olarak kabul edildiğini düşünerek "Cehennem Kapısı"nın getirilmesine ön ayak olanları tebrik etmek bir borçtur.

"Rashomon" ve "Cehennem Kapısı" ile atılan adımlar devam etmeli Türk seyircileri ""Yoidore Tenshi - Sarhoş Melek", "İkiru - Yaşamak", "Saikaku İchidai Onna - Kortesan O'Haru'nun Hayatı", "Ugetsu Monogatari - Ugetsu Efsanesi", "Chik matsu Monogatari - Chikimatsu Efsanesi", "Hichinin No Samurai - Yedi Samuray", "Yokihi" ve "Hiroşima" ile "Hiroşima Çocukları" gibi filmlerden mahrum edilmemelidir.

«Cehennem Kapısı» ndan bir sahne

Hüneri Japon kalmak

Filmcilik

Güneş ışığı

1951 de Venedik Film Festivalinde Birinci Mükafatı kazanan Japon filmi "Rashomon" sinema dünyasında doğan yeni bir güneşin ilk ışığıydı. Bütün gözler bu ışığın geldiği tarafa çevrildi. ''Rashomon''un yarattığı tesir daha geçmeden Japonlar milletlerarası film festivallerine, 1952'de "Genji Monogatari - Genji Efsanesi'', "Saikaku Ichidai Onna - Kortezan O'Haru'nun Hayatı", 1953-te "Ugetsu Monogatari - Ugetsu Efsanesi", "1954'te "Jigokumon - Cehennem. Kapısı", "Hichinin No Samurai - Yedi Samuray", "Sansho Dayu", "Gembaku Noko - Hiroşima Çocukları", 1955 te "Yokihi" gibi filmler göndererek, mükâfatlar kazanarak, doğan güneşin nekadar göz kamaştırıcı olduğunu ispat ettiler. Bugün meselâ Fransada yalnız Japon filmleri gösteren sinemalar vardır. Başarıları, Japon Filmciliğinin Avrupalı ve Amerikalı sinema kritikleri tarafından didik didik incelenmesine yol açtı. Japon Sineması Batılılar için 1951 den evvel olduğu gibi artık bir sır değildir.

Japon filmciliği çok kuvvetli iki yaratıcı şahsiyet ile bugünkü mevkiine ulaşmıştır. Bu şahıslar Akira Kurosawa ile Kenji Mizoguchi'dir. Ku-

rosawa ile Mizoguchi nin yanı sıra Teinosuke Kinusaga, Kaneto Shindo, Tadashi Imai gibi isimler de hatıra gelirse de, bu rejisörleri şahsiyetleri ile değil filmleri ile incelemek icabeder.

Kurosawa senarist olarak işe başladı. 1953 te judo ve jiujitsu güreş şampiyonlarına dair ilk filmini çevirdi. Harbin bitmesiyle, harp sonrası ekonomik problemleri ve Japonya'da demokrasinin yerleştirilmesi gibi sosyal meseleleri ele aldı. Bu seriden Verdiği eserler arasında 1948'de "Yoidore Tenshi - Sarhoş Melek" Kurosawa'nın şaheseri sayılır. Mağlup olmuş bir milletin sefaleti, ahlâk ve geleneklerde çözülmeler, filmin ana temasını teşkil ediyordu. O tarihlerde konusu aşağı yukarı bu olan İtalyan Sinemasıyla Japon Sinemasının yakınlığı, aynı şartlar içinde aynı tesirlere maruz kalan insanların aynı tepkileri göstereceği tezini ispat ediyordu. Kurosawa "Yoidore Tenshi - Sarhoş Melek" te tek bir Amerikan askeri göstermediği halde filminin amerikan aleyhtarı bir hava taşıdığım hissetmemeğe imkân yoktu.

Kurosawa 1950'ye kadar konularım sosyal meseleler arasından seçmeye devam etti. 1950 de onbirinci filmi ve ikinci şaheseri "Rashomon"u yarattı. Japon sinemasının dünya çapında bir şöhret kazanması bu filmin XII nci Venedik Film Festivalinde Birinci mükafata lâyık görülmesiyle olacaktı. "Rashomon"un başarısı Japon tarihinin ve adetlerinin sinema için eşsiz bir kaynak olduğunu ortaya koymuştu.

Sosyal konular bir tarafa bırakılmamakla beraber tarihi filmlere daha çok ehemmiyet verilmeğe başlandı. Bu filmlerin şaheseri Teinosuke Kinusaga'nın çevirdiği "Jigokumon - . Cehennem Kapısı" ise de geleneksel Japon sanatının sinemadaki asıl otoritesi Kenji Mizoguchi'dir.

Mizoguchi 1952 yılına kadar pek tanınmamış bir rejisördü İlk şöhretini, konusunu bir 17 nci Yüzyıl romanından aldığı "Saikaku Ichidai Onna - Kortezan O'Haru'nun Hayatı" filmi ile elde etti.- Kyoto'da bir derebeyi sarayı ve kortezanlar mahallesi dekoru içinde meşhur bir kortezanın bir Budist rahibesi oluşunu tasvir eden Mizoguchi, bu filmle yürüyeceği yolu tespit etmişti. Ertesi yıl yarattığı "Ugetsu Monogatari - Ugetsu Efsanesi" Japon filmlerinin en mükemmellerinden biri olup Cannes'da en iyi mizansen mükâfatım kazandı. Mizoguchi bu başarının tesadüfi olmadığım "Gionbashi iki Geyşa'nın Hayati", "Chikimatsu Monogatari Chikimatsu Efsanesi", "Sansho Dayu", gibi birbiri ardından çevirdiği filmlerle ispat etti. 1955 te Mizoguchi konusunu eskiden beri çok okuduğu Çin tarihinden alan ilk renkli filmini çevirdi: "Yokihi veya Yeng Kui Fei",

Kurosawa ise "Rashomon"dan sonra Dostoievski'nin Budala isimli romanının bir adaptasyonunu yaptı. 1952 de o yılın en iyi Japon filmi olarak kabul edilen "Ikiru - Yaşamak"ı çevirdi. 1954'te de "Hichinin No Samurai - Yedi Samuray" ile yeniden tarihi konulara döndü.

Kurosawa'mn sosyal realizmile Mizoguchi'nin Klâsik Japonyası yanısıra Japon filmciliğinde üçüncü bir cereyan Hiroshima ve Nagasaki'ye atlan atom bombaları tesirlerinin filmlerle ifade edilmesidir. Bilhassa Amerikanın bu sonuncu filmlerden büyük bir hoşnutsuzluk duyduğu muhakkaktır. "Sarhoş Melek"in umumi havasından rahatsız olan Amerikalılar Kurosawa'mn 1962 de bir filmcilik heyetiyle Amerikayı ziyaret etmesini reddetmişlerdi. "Nagasaki No Uta Wa Wasureji - Nagasakinin Ebedi Şarkısı", "Nagasaki No Kane - Nagasaki Çanı", "Gembaku Noko - Hiroşima Çocukları", "Hiroşima" gibi filmlerin daha büyük tepkiler yaratması beklenebilir.

Japon filmciliğinin 1950 ve 1954 yılları arasındaki mukayeseli gelişmesini göstermek için şu rakkamları vermek faydalı olur. 1950 de usun metrajlı film imali Japonya'da 215, Amerikada 395, Fransada 106, İtalya'da 104 tü. 1954 te rakkamlar Japonyada 370, Amerikada 214, Fransa da 75 ve İtalya'da 150 dir. İtalyan ve Japon sinemalarının bu paralel yükselişleri sebepsiz olmasa gerek.

Türk filmciliğinin halâ olduğu yerde saymasının sebebleri arasında teknik imkânsızlık ve teknik bilgisizlik bulunmakla beraber asıl sebep hiçbir Türk filminde cemiyet veya fert hayatının beşeri taraflarıyla aksettirilememiş, vakaların ve şahısların Sinema salonunun dışındaki hayat ile sinema perdesi arasındaki dar geçitten hiçbir zaman geçememiş olmalarıdır. Bir "İpsala Cinayeti" veya bir "Beyaz Mendil"in nispeten muvaffak olmaları bazı sahnelerinde yaşayışımızı aksettirebilmesinden ileri geliyordu.

Japon filmlerinin kazandığı başarının bütün sırrı taklitçilik yapacakları yerde Japon kalmayı becermeleridir. ."

Okuyucu Mektupları

Efendim, bendeniz Ödemiş ilçesi kunduracılar arastasında küçük bir esnaf kahvecisiyim. Kahvem halen C.H.P. lokali halindedir. Muhitim bir sene önceye kadar yüzde 80 D.P. 1i idi. Şimdi bu miktar C.H.P, lehine yüzde 80 vaziyetine gelmiş bulunuyor.

Faydalandığımız bir çok gazete ve mecmuaların başında AKİS geliyor. Bu sebeple bu mektubumun ve aşağıda arzedecegim hususların is'afı mümkün olduğu takdirde, mecmuanız tarafından neşrini rica ediyorum:

C.H.P. nin son devrinde bakanlık yapmış şahsiyetlerin o günkü ve bugünkü durumları nedir?

Bir misalle açıklıyayım: 25 şubat tarihli AKİS'te bahsi geçen eski Trabzon Milletvekili Cahit Zamangil'in durumu ile gene AKİS'te neşredilen Mükerrem Sarol ve diğerlerinin vaziyeti gibi..

İsmail Özgüler - Ödemiş

*

Devamlı bir okuyucunuz olan ben, üniversite talebesi olmam hasebiyle, AKİS'in sistemli bir "şahsi neşriyat" yapmasına üzülüyorum. Zaman zaman haklı veya haksız - çok zaman haklı olabilirsiniz - şahsiyata kaçmanızın yersiz olduğu kanaatindeyim. Neşriyatınız demokrat memleketlerdeki basının kullandığı ölçü ve kelimeleri aşmıyabilir, fakat ne olursa olsun, birkaç besleme gazete ve mecmuanın yaptığı şeyi, başka yönden de olsa, yapmak AKİS-in değerini, az da olsa, düşürür fikrindeyim.

Özcan Vural - Kayseri

*

Ben bir ithalatçıyım. Getirdigim eşya Cadillac değil, örgü makineleri iğneleridir. Bunların alıcıları fakir halktır. Örgü makineleri küçük sanatın bir koludur. Hükümet küçük sanatları himaye eder, köylerde, kasabalarda örgü makinalarını kullanmayı öğretmek için kurslar açar. Muvaffak olanlara bir makina hediye edilir. İşte bu makinaların iğneleri on dört aydan beri gelmemektedir. Mevcutlarımız da tükendiği için müşterilerimize "yok" satıyoruz. Geçenlerde yegâne geçim vasıtası örgü makinesi olan yaşlıca bir hanım "iğne yok" cevabını alınca düştü, bayıldı.

Geçenlerde Başbakan İzmirde verdiği nutukta ıspanağı alanın da satanın da Türk olduğunu söylemiş, örgü makinesi iğnesi alıp satan bizler Türk değil de neyiz?

İhsan Sıtkı - İstanbul

M U S İ K İ

Eğitim

Bir opera yaptılar

Pazar günü öğleden sonra saat üç..

Operaya gitmenin adet olduğu bir vakit değil... Bununla beraber geçen haftanın Pazar günü saat üç raddelerinde Devlet Tiyatrosunun yeni şubesi Üçüncü Tiyatro - eski Halkevi, şimdiki Türkocağı - salonu tamamen doluydu. Uzun müddet bir mahalle sineması olarak kullanılıp harabeleştirilen, nihayet Devlet Tiyatrosu tarafından ele alındıktan sonra temizletilip basit de olsa bir restorasyona tabi tutulmak suretiyle yüze güler hale getirilen salonu o gün işgal eden seyircilerin manzarası, her zamanki opera temsillerine nisbetle pek farklıydı. Salonda bulunanların yaş vasatisini almak istediğinizde varacağınız rakam 15 yahut 16 olabilirdi. Nitekim temsil edilen opera da bu yaşlardaki gençlere, orta mektep, ve lise talebesine, hitap ediyordu. Fakat oyun bittikten sonra pekçok kimse, bu operayı har yaşta ve her seviyede halkın görmesi gerektiğim düşündü. Bu, tam manasiyle bir opera değildi. Fakat opera sanatının mahiyeti, bir operanın ne gibi şartlar dahilinde bestelendiği, livrenin ve musikisinin nasıl hazırlandığı, eserin sahneye nasıl konduğu gibi mevzuları en anlaşılır terimlerle halka izaha çalışan, öğretici bir eserdi. İsmi. sadece, "Bir Opera Yapalım" idi. Geçenlerde memleketimizi de ziyaret eden İngiliz bestekârı Benjamin Britten tarafından hazırlanmıştı.

Dinleyiciler korosu

'Üç perdelik eserin ancak son perdera temsili cereyan ediyordu. Ondan önceki perdelerde dinleyiciler, bu operanın hazırlanmasını adım adım takip etme fırsatım buluyorlardı. Gerçi, operanın mevzuunu teşkil eden vaka - küçük bir ocak süpürgecisinin hikâyesi - başlı başına hiçbir ilgi çekmeyecek kadar sudandı. Üstelik Britten'in, herhalde, bu eseri için en iyi musikisini yazmış olduğu iddia edilemezdi. Bu bestekârın da en iyiden bir aşağı musikisine kolay tahammül edilemez. Sonra, dinleyicilerin koro halinde operaya iştirakleri tamamen fuzuli idi. Bu fikrin, eserin öğretici gayesiyle olan şüpheli ilgisi bir tarafa (hangi operada dinleyiciler, operanın parçalarım temsil sırasında teganni ederler?), Britten melodilerinin musiki eğitimi olmayanlar için hatırda tutulması ve söylenmesi epeyce güç cinsten oluşu, halkın iştirak arzusunu kırabilirdi. Nitekim, orkestra şefi İlhan Usmanbaş'ın ikinci antrakt esnasında halkı bu parçaları söylemeğe çalıştırması, bu operanın temsil edildiği her yerde olduğu gibi, halkın arasına önceden çalıştırılmış bir koro yerleştirilmeseydi, pek soğuk bir hava yaratabilir ve hiç bir netice vermezdi. Anlaşılan bestekâr bu fikre, sahne ile halk arasındaki teması kurabilmek için itibar göstermiştir. Yoksa eserin bünyesinde bunun hiçbir görevi yoktur.

Vaitkar bir tenor

Bununla beraber "Bir Opera Yapalım", içtimaî gayesine ulaşmış bir eserdir ve Üçüncü Tiyatro'daki temsili de tam bir başarı sayılabilir.

Temsilde rol alanlar, daha çok. Devlet Konservatuarının yeni mezunları opera korosu mensupları

"Bir Opera Yapalım"

O kadar beleş mi ?

idi. Temsilin memnuniyet verici diğer bir tarafı, daha bu yıl Konservatuardan mezun olmuş genç bir tenorun gösterdiği mevcudiyetti. Bu operanın sağlayabildiği dar hudutlu saha içinde bile imkânlarını gösteren bu tenor, berrak sesi, müzikalitesi ve sahne şahsiyetiyle, tenor buhranı içinde kıvranan operamıza hızır gibi yetişmiştir. İsmi: İsmet Kurt... Öyle umuyoruz ki ilerde bu isimden çok bahsedilecek. Keza, zengin sesli bir basso, İhsan Şenol, Devlet Operası stratejlerinin en tehlikeli mevkilerde bile kullanmayı düşünebilecekleri bir unsur olarak parladı. Küçük ocak süpürgecisi rolünde Alev Sezer'in hem tiyatro istidadı, hem de mükemmel bir oğlan-soprano sesi var. Bu körpe kaabiliyet eğer bu sahada yetiştirilmiyorsa, çok yazıktır. Üçüncü Tiyatro idaresi gelecek mevsim meselâ Menotti'nin "Amahl ve Gece Ziyaretçileri" adlı operasını repertuara alabilir ve başrolü Alev Sezer'e verebilir.

Orkestra

Tekke

Salon yarı yarıya bostu. Halbuki konserin biletlerinin tamamen satılması beklenirdi. Önemi olan bir musiki olayı cereyan edecekti Yüzüncü ölüm yıldönümünde bir bestekâr anılıyordu. Üstelik bu bestekâr bir yirminci asır "canavarı" değil, herkesin pek lâtif bulduğu hassas ruh Robert Schumann'dı. Orkestrayı, geçen yılki konseri pek başarılı olan Pertev Apaydın idare edecekti. Hem, bu genç sanatkar iki üç yıl önce şef değneğim eline aldığı günden beri hadise yaratan bir isim olmuş, hakkında "dahi", "harika" gibisinden laflar edilmiş, Fransa'da yapılan bir amatör şefler müsabakasında eriştiği netice dolayısıyle kopan bir münakaşa isminin etrafındaki propaganda halesini daha da genişletmişti. Sonra, geçen yılın en önemsiz orkestra konserleri bile çok defa tamamen dolu salonla verilirdi. Öyleyse neydi bu alâkasızlığın sebebi? Niçin konsere pek az kişi gelmişti?.

Sebep, gecen Cumartesi günü bir buçuk saat müddetle Devlet Tiyatrosu sahnesini dolduran ve Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası ismiyle anılan insan topluluğuydu. Hal kı iten, bu orkestranın bütün ölçülere göre - ve kelimenin tam manasiyle - "kötü" bir orkestra olması değildi. Herkes buna alışmıştı. Fakat, geçen yıla kadar onbeş günde bir Opera salonunda mutad senfonik konserler vermek suretiyle halkta bir konser itiyadı doğmasına imkân sağlayan, böylece vazifesini - doğrudan doğruya musiki bakımından değilse bile - hiç olmazsa içtimai bakımdan yerine getiren Cumhurbaşkanlığı Orkestrası" bu yıl resmi konser mevsimini Mart ayının sonlarına yaklaştığımız bu günlerde daha henüz açmamıştı. Arada bir tesadüfi konserler verilmiyor değildi. Fakat orkestranın faaliyetinin muntazam bir programa bağlı olmaması, konserlerin belirli aralıklarla verilmemesi, cumartesi konserlerinin müdavimlerini yeniden konser salonundan uzaklaştırmıştı.

Bu yüzden "manfred uvertürü" tam bir kaos halinde icra edildi. Hele konsertoda esasen viyolonseliyle mücadele halinde bulunan Feyha Talaya orkestranın silik refakatine ne demeliydi?.

Pertev Apaydın tecrübesi kıt bir şeftir. Bu başarısız konserin mesuliyetini tamamen orkestraya yüklememek için bazı aksamalarda - mesela tereddütlü ve gecikmeli ataklar - seri kabahatli görebiliriz. Fakat şüphesiz bulunan birsey. Apaydın'ın duygulu ve düşünceli bir musikişinas, partisyonunu inceden inceye tetkik etmeden, idare tekniğine müteallik noktaları ve tefsire ait fikirlerini sağlamlaştırmadan kürsüye çıkmayan bir şef olduğudur. Düşüncelerinin ve telkinlerinin orkestraya intikal edebilen nisbeti, Apaydın'ın programdaki bütün eserleri anlamış ve anlatmaya azmetmiş bulunduğunu gösteriyordu. Eğer değneğinin altında asgarî profesyonel seviyeyi haiz bir orkestra olsaydı, herhalde daha başka bir konser dinlerdik. Ne yazık ki Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası ancak, saz çalmaya yeni başlayanların kurduğu bir orkestra sesini veriyor. Bir eksiğiyle: sanat heyecanı...

Kapaktaki Sanatkâr

Pertev Apaydın

Memleket içinde ve dışında sözlerine güvendiğim kimseler, bana muvaffak olduğumu söylediler. Farklı şahısların ve görüşlerin ekseriyetle bu noktada birleşmeleri acaba tesadüf eseri mi? Ama bilmem, belki de farkında olmadan herkesi aldatıyorum. Yalnız bildiğim birşey, kendimi aldatmadığımdır." Bu sözleri Pertev Apaydın söylüyordu.

Amatör viyolonistler, piyanistler, hatta bestekârlar az değildir. Fakat, amatör bir orkestra şefi?! Bu nasıl olabilir T Bir şef kendini nasıl yetiştirebilir? Amatör bir musikişinas nasıl şeflik yapma durumuna varabilir? Bir orkestra şefinin muhakkak "mektepten" mi olması lâzımdır? "Alaylı" bir şef de muvaffak" olabilir mi? Apaydın, bu meseleler ve sualler karşısındaki görüşlerini açıklıyordu. Bir de örnek verdi:

"Amatör şef hiç mi duymadık? Danimarka kralı var meselâ Hem, bir partisyonu incelemek, analizini ve sentezini yapmak, sağlam kompozisyon ve musiki bilgisi olan herkesin başaracağı bir iştir.

Pertev Apaydın'ın musiki ve kompozisyon bilgisi, pek küçük yaşlarında başlayan bir eğitimden kuvvetini alır. 1929 yılında İstanbul'da doğmuş, ilk musiki derslerini alaturkacı bir musikişinas olan annesinden (Bn. Fulya Apaydın) almış, Kadıköy Halkevi korosunun çalışmalarıma katılmış, Hulusi Öktem'den solfej öğrenmiş, daha sonra da bir taraftan St. Joseph lisesine devam ederken diğer taraftan da Cemal Reşit Bey ile armoni, kontrpnan ve füg çalışmıştır. "Resmi" tahsili, musikiye karşı derin sevgisinden hız alan kendi kendini yetiştirme gayretiyle desteklenmiştir.

Ama şeflik yapma durumuna nasıl ulaşmıştır? Zihinleri işgal eden sual de budur.

"Başlangıçta orkestra şefliği yapmak aklımdan geçmiyordu. Kompozisyon çalışmıştım. Orkestra için bir eser yazma sırası gelince, orkestrasyon bilgimden başka işin pratik tarafım da göz önünde tutmak gerekti. Amatör bir musikişinas, hele kompozisyon çalışan biri, müşterek musiki yapma ihtiyacını duyar. Bu, bir partisyona gerçekleştirmek, onun ihtiva ettiği idealin tahakkukuna katılmak arzusudur. Maalesef bizde oda musikisi yapacak iyi amatör yok denecek kadar azdır. Profesyoneller ise ilgilenmiyorlar bile bu işle. Halbuki, Cemal Reşit Rey ile şeflik de çalışmış, çok faydalanmış, çok şey öğrenmiştim. İdare edebileceğini bir orkestra da vardı. - İstanbul Orkestrası - Böylece küçük çapta, oda musikisi çapında tatmin edemediğim bir arzuyu, büyük çapta, orkestra idaresi yoluyla tatmin ediyorum. Orkestra idare ederken, meselâ bir kuartette viyola çalarken duyacağım zevki alıyorum".

Pertev Apaydın kendine hiç çekinmeden "amatör" diyen ve bundan da gurur duyan bir musikişinastır. Bu bakımdan, sanatkârlar arasında nesli maalesef tükenmiş gibi görünen bir tipi temsil ediyor.

Münakaşa kabul etmeyen bir husus, Pertev Apaydın'ın ne kendini, ne de başkalarını aldattığıdır. Başarılarının derecesi hakkında hatana aynı fikirde olmayabilir. Fakat Pertev Apaydın gibi samimi, yetkili, geniş kültürlü ve herhalde büyük sanatkârların hamurundan olan bir musikişinastan, çorak musiki hayatımızın azami derecede istifade etmesi beklenir.

S P O R

Futbol

Portekiz maçı

Milli takımımız bu pazar Lizbonun 80 bin kişilik "Oliveri Salazar" adlı stadyomunda Portekiz milli takımı ile revanş karşılaşmasını yapacaktır.

Milli takımımız salı gecesi uçakla Hasan Polat'ın başkanlığı altında Lizbona hareket etmiştir. Tek seçici Eşfak Aykaç'in hava meydanında gazetecilere söylediklerine bakılacak olursa takımda esaslı bir değişiklik düşünülmemektedir. Yani Macaristana karşı çıkan muvaffak kadro muhafaza edilecektir. Takımdaki tek değişikliğin santrahaf mevkiinde İstanbulsporlu Kadrinin yer alması olacağı tahmin edilmektedir. Esasen Macaristan gibi şöhretli bir ekibe karşı netice alan bir kadroyu değiştirmek düşünülemezdi.

Lizbon'daki maç bizim için bir prestij meselesidir. Galibiyet, Macar maçından sonra çok sarfedilen "tesadüf", "kaza" gibi kelimelerin zaferimize düşürmek istediği gölgeleri temizleyecektir.

Galatasaray — Adalet maçı

Bir puan uğruna...

Galatasaray — Adalet

Çamur deryası haline gelen bir sahada oynanan maçın son dakikası gelip çatmış olmasına rağmen hangi tarafın galip çıkacağını kestirmek mümkün olmadı. Son senelerde bu kadar kötü hava şartlarına mukabil bu derece kaliteli, sür'atli ve heyecanlı bir mücadeleye şahit olunmamıştı. "L" trübününde oturan ve kâğıt üzerinde Galatasaray'ı galip ilân eden spor otoritelerinden en mütevazi seyircilere kadar, herkes geride bıraktığımız haftanın Cumartesi günü Mithatpaşa stadını terk ederken "çok güzel maçtı" demekten kendilerini alamadılar. Adalet takımı lig lideri Galatasaray'ı ikinci devrenin 39 ncu dakikasında attığı bir golle çok müşkül duruma sokmuştu. Sarı-kırmızılı renklere gönül verenlerin sesleri bir anda kesilmişti. Neticeden endişe duymamak hakikaten imkânsızdı. Geriye kalan altı dakika da Galatasaray'ın bir gol çıkartacağını hiç kimse tahmin etmiyordu. Fakat tam bu esnada Adalet müdafilerinin yaptığı lüzumsuz bir favul neticesinde Kadrinin kafa ile attığı gol bir anda yirmi bin kişiyi lâstik' top gibi havaya fırlattı. Tezahürat son haddini bulmuştu. Maç bu hava içersinde 3—3 berabere neticelendi. Sevincin manasını izah etmek yersiz olurdu. Çünkü Galatasaray son dakikalarda iki puvan yerine bir puvan kayıp etmeye çoktan razı olmuştu.

Kulüpler

Galatasaray 50 yaşında

Memleket sporunun uzun seneler alemdarlığını yapan Galatasaray kulübü geride bıraktığımız hafta Pazar günü saat 10.30 da büyük bir merasimle ellinci yıldönümünü kutladı. Galatasaray lisesinin konferans salonuna o saatte bir göz atanlar bu yuvaya gönül veren ve büyük hizmetler eden pek çok tanıdık simanın orada hazır bulunduğunu gördü. Elli yıllık hizmetlerin muhtelif hatipler tarafından kısaca muhasebesi yapıldı. Anlatılan ve söylenen şeyler cidden sevindirici ve Türk sporu adına memnuniyet uyandırıcı idi. Bundan sonra Prof. Vali Gökay tarafından Şeref madalyaları dağıtıldı ve müteakiben Galatasaray'ın ananevi "Pilav"ı yenerek merasime son verildi.

Tebrikler

Yurdun dört bir tarafındaki kulüpler, spor teşkilâtları Galatasaraylıların bu büyük bayramım candan tebrik etmekte idiler. Bu arada en şatafatlı tebriklerden birinin Fenerbahçe Umumi katibi Ertuğrul Akçadan geldiği gözden kaçmadı. Hatip avukat elli senelik kardeşçe mücadelenin memleket sporuna temin ettiği faydaları belirten mesajında şöyle diyordu: "Fenerbahçeyi, Fenerbahçe yapan ve Galatasarayı da bugünkü şerefli mevkiine ulaştıran faktörler bu iki kardeş teşekkülün yarım asırdan beri er meydanında koçlar gibi toslaşması, dışarda ise kuzular gibi koklaşmalarıdır". Koçlar gibi toslaşmak tabiri siyasi mitingleri ve meydan konuşmalarım dinleyenlerin hafızasında eski hatıraları canlandırdı. Bu söz bundan takriben dört beş sene evvel çok revaçta idi. C. M. P. Başkanı Osman Bölükbaşı o zamanlar hemen her gittiği yerde bu teşbihe baş vuruyordu. Akça da eski bir Millet Partili idi. Siyasi hayattan çekilirken kendisine miras olarak herhalde siyasi mitinglerde çok sarf edilen bu söz kalmış olmalıydı.

20 bin liralık yolsuzluk

Geçen sene, sıcak bir haziran günü sarışın, uzunca boylu, seyrek saçlı bir gene Fenerbahçe kulübünün toplantı salonunda yaptığı ifşaatla ortalığı birbirine katmıştı. "Husus! Organizasyon yolsuzluğu" adındaki mesele bu suretle ortaya çıkmış ve o günden bu yana isimleri hâdiseye karışan bir çok idareci mahkemeye

baş vurmuşlar ve hakarete uğradıklarını iddia etmişlerdi. İfşaatı yapan Muhittin Bulgurlu, iddialarının delillerini ortaya koymak için muhtaç olduğu "ispat hakkı"mn kendisine tanınmaması karşısında oldukça güç bir vaziyete düşmüştü. Bunun üzerine Bulgurlu, yolsuzluk sırasında vergi kaçakçılığının da mevzuubahis olduğunu düşünerek Defterdarlığa ih barda bulunmuş ye meseleye el koyan Maliye müfettişleri Vöröş-Löbogo organizasyonunda yekunu 20 bin lirayı aşan bir hesap aksaması tespit etmişler ve durumu bir raporla Bakanlığa bildirmişlerdi; Muhittin Bulgurlu da, davacılar hakkında iftira ve isnatta bulunmadığım iddia ederek bu meseleyi tetkik eden Maliye müfettişinin şahit olarak dinlenmesini istemiştir. Bulgurlunun bu talebi uygun görüldüğünden 5 nisan günü yapılacak olan duruşmada, meseleyi tahkik eder. ve raporu tanzim eden Maliye Müfettişi dinlenecektir.

Diğer taraftan Fenerbahçe Kulübü idare heyetinin Vöröş-Löbogo ve Sarajevo maçları organizasyonunda yolsuzluk bulunduğu hakkındaki ihbarı da Savcılık tarafından muameleye konmuş ve maçlardan sonra tan zim edilen zabıtlara imzalarını koyan Bölge ve kulüp temsilcilerinin ifadelerine müracaat edilmiştir. Bu suretle hususi organizasyon yolsuzluğu davası yeni ve alaka çekici bir safhaya girmiştir.

Yeminli celse

Gazeteciler Fenerbahçe Kulübü Haysiyet Divanının geçen Cuma yaptığı toplantının dağılmasını bekliyorlardı. Nihayet kapı açıldı, Şişman, gözlüklü, kır saçlı ve yaşlıca biri dışarı çıktı. Bu divanın başkanı Muvaffak Menemencioğlu idi. Hemen etrafını saran gazetecilere "Beyler, dedi. Size söyleyecek bir sözümüz yok. Haysiyet Divanındaki arkadaşlarımızla beraber yemin etmiş bulunuyoruz, bu celsede görüşülen konulardan ye alınan kararlardan kimseye bahsedilmeyecektir. Kararımızı idare i heyetine bildireceğiz. İstediklerinizi o zaman, onlardan öğrenebilirsiniz".

Bu yüzden gazeteciler elleri boş döndü, Haysiyet Divanının 33 üncü' toplantısını bir esrar perdesi örtüyordu. Ama edilen yemin üyelerin ağzım ancak 48 saat bağlayabildi ve meşhur gizli toplantıda konuşulanlar ortaya dökülüverdi: Haysiyet Divanı raportörü bazı üyelerin ifadelerini. zapta yanlış geçirmişti. Adı geçen üyelerin müracaatı üzerine bu zabıtlar tashih edilmişti. En mühimi Muhittin Bulgurlunun üç sene müddetle muvakkat olarak kulüpten ihracı görüşülmüştü. Divanın üç üyesi - Asaf Çınar, Ekrem Perk ve Cafer Çağatay - bunu ısrarla istiyorlardı. Muvaffak Menemencioğlu ye Hakkı Akalan buna itiraz ediyorlardı. Bu cezaya lüzum varsa Rüştü Dağlaroğlu, Ali Aladar ve Hayrullah Güvenirin de cezalandırılmasının icab ettiğini ileri sürüyorlar ve aksi halde kararı imzalamıyacaklarını bildiriyorlardı.

PARASIZ BEŞ KİTAP

Yenilik Dergisi Yıllık Abonelerine Yenilik Yayınlarında çıkan kitaplardan 5 liralık kitap armağan ediyor

Yenilik yayınlarında çıkan eserler:

1 — Salah Birsel: ŞİİRİN İLKELERİ, *2*— Tarık Buğra: YARIN DİYE BİRŞEY YOKTUR, S — S. Kemal Yetkin: EDEBİYAT ÜZERİNE, 4 — Cahit Külebi: ATATÜRK KURTULUŞ SAVAŞINDA, 5 — Nurullah Ataç: KARALAMA DEFTERİ, 6 — Sait Faik: SİMDİ SEVİŞME VAKTİ, 7 — F. Hüsnü Dağlarca: ANITKABİR, 8 — Bedii Faik: EFENDİME SÖYLİYEYİM, 9 — S. Kudret Aksal: ŞARKILI KAHVE, 10 — Naim Tirali: AŞKA KİTAKSE, 11 — Necati Cumalı: DENİZİN İLK YÜKSELİŞİ, 12 — Oktay Akbal: BULUTUN RENGİ, 13 — Bedii Faik: SAM AMCANIN EVİNDE, 14 — Haldun Taner: AY IŞIĞINDA ÇALIŞKUR, 15 — Zeyyat Selimoğlu: KAVGANIN SONU VE BAŞI 16 — Tahsin Yücel: HANEY YAŞAMALI, 17 — F. Hüsnü Dağlarca: ASÜ.

Çıkacak olanlar:

18 — Naim Tirali: YİRMİBEŞ KURUŞA AMERİKA, 10 — Colette: GİGİ, 20 — Feyyaz Kayacan: SIĞINAK HİKAYELERİ

Bütün kitaplar 1 lira, ASÜ 250 kuruştur. 3 ve 6 No. lu kitaplar tükenmiştir. Posta masrafı da dahil edildiği için (P. K. 914 - İstanbul) adresine 10 lira 50 kuruş havale gönderenlere seçtikleri kitaplar hemen yollanır.

MUHABANK MUHABANK MUHABANK
MUHABANK
HER NEVi
BANKA
MUAMELELERi
VE HER HESABA
BiR
EV
MUHABANK MUHABANK MUHABANK

Hayat, kaliteye bağlı olduğu zaman - Squibb itimad edebileceğiniz bir isimdir.

Bugünün yeni ilâçları çocuğunuz için daha uzun bir ömrü ifade eder.

«Kontrol» numarası herhangi bir Squibb ilâcının tarihçesini verir. Kullanılan iptidaî maddelerin nereden geldiğini söyler, imalâtın her safhasında, üzerinde kimlerin çalıştığını ve yapılan bütün testleri anlatır. Dünyanın her yerinde imâl edilen bütün Squibb müstahzarlarının kontrol numaraları ve bunlara ait mufassal raporlar

Esas Squibb Laboratuvarındaki bir kütüphanede saklanmaktadır.

Meselâ Squibb'in zerke mahsus B Kompleksi preparasyonlarının imali esnasında 68 kontrol muayenesi yapılmaktadır. Bütün Squibb müstahzarları en kat'î kimyevî, fizikî ve mikrobiyolojik tahlil ve muayenelere tâbi tutulur. Her ilâç, dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir Squibb Laboratuvarından çıkmadan ve doktorunuz onu yazmadan önce, bütün kontrol testlerinden muvaffakiyetle geçer.

Ambalâj üzerinde basit bir numara -- bununla beraber bu numara müstahzarın kalitesini koruyan dakik testleri, gayet sıkı kontrolü, en dikkatli itinayı ifade eder! Nerede yapılırsa yapılsın, bütün Squibb müstahzarları üzerinde mevcud kontrol numaraları, sizin için, mutlak safiyeti, tecanüsü, müessiriyeti... ve bütün Squibb müstahzarlarının en baştan en sona kadar gayet sıkı bir kontrolden geçirildiğini ifade eden bir garanti teşkil eder.

İstanbuldaki yeni Squibb Laboratuarını Birleşik Devletlerdeki esas Squibb Laboratuarlarından 8000 kilometrelik bir mesafe ayırmaktadır. Fakat imal ettikleri ilâçlar birbirinin her cihetten tamamile aynıdır.

Denizaşırı ülkelerdeki bütün Squibb Laboratuarları gibi İstanbuldaki Laboratuar da tamamile aynı formülleri, aynı iptidaî maddeleri ve Amerika Birleşik Devletlerinde, New Jersey, New Brunswick'deki Squibb Merkez Laboratuarları tarafından tekemmül ettirilen aynı dakik testleri kullanır. Herhangi bir Squibb Laboratuarı tarafından imal edilen bütün ilâçlar Merkez Laboratuarında yapılan en kat'î muayenelerden geçebilmelidir.

İlâçlar piyasaya arzedilmeden önce, çifte kontrol yapılmak üzere, Birleşik Devletlere uçakla nümuneleri gönderilir. Eğer herhangi bir ilâç Squibb'in yüksek standardlarının herbirine teker teker uymazsa, kabul edilmez ve satışa çıkarılmaz.

Squibb'in İstanbul Laboratuarının tesis edilmesile, Türkiyedeki doktor ve eczacılar bir zamanlar yalnız Birleşik Devletlerden gelen aynı Squibb ilâçlarını şimdi daha çabuk, daha kolay ve daha bol miktarda temin edebilmektedirler.

SQUIBB
İLÂÇLARI
1858 DENBERİ